

BRAUN DEZSÓ

BÁNSÁGI
RAPSZODIA

NY. KÖNYV- ÉS IRASDTUD. INT. NY. KÖNYV- ÉS IRASDTUD. INT. NY. KÖNYV- ÉS IRASDTUD. INT.

308.

1937

Braun Dezső

BÁNSÁGI RAPSZÓDIA

történeti képek a Bánság zenei és színpadi
multjából

Első kötet

Braun Dezső

Minden jog - a fordítás joga is - fenntartva.

A könyv fényképlévételeit Reichardt Alajos készítette.

Előszó.

A bánsági föld iránti szeretetből, évszázados gazdag zenei és szinpadi kulturájának megbecsülésből született meg ez a könyv.

Nevek és események ezerszer is rászóigáltak a megörökítésre.

Az első kötet a bánsági metropolis zenei és szinpadi multját öleli fel 1901-ig.

Esztendők hosszú és fáradságos kutatómunkájának eredménye a „BÁNSÁGI RAPSZÓDIA“ első kötete és ha szerény munkámat a művelt közönség szeretetébe fogadja, úgy a második kötetben kitergetem egész Bánság zenei és szinpadi multját.

A könyv természeténél fogva nem jelölhettem meg forrásaimat fejezetenkint. Külön jegyzékben, a „Forrásművek“ jegyzékében közlöm azokat. Könnyebb áttekintés céljából, név és tárgymutatót készítettem.

Hálás köszönetemet fejezem ki mindazoknak, kik a „Bánsági rapszódia“ megjelenését lehetővé tették és az anyag felkutatásában és gyűjtésében segítségemre voltak. Első sorban Reichardt Alajos gyermekkori barátomnak, Milos Romulusz városi könyvtárigazgató és Miloia Ioachim dr. muzeumigazgató uraknak.

Braun Dezső.

„Sonntagsblatt“ könyvnyomda Timișoara IV.

Arany szobor

A XV. század elején Filippó Scolari kerül Temesvár élére mint főispán. Elszegényedett ghibellini családból származik. Kereskedőnek nevelik. Romantikus természet. Matematikai tudása révén jut a trieri érsek szolgálatába. Innen Budára sodródik. Zsigmond király kegyeibe fogadja. Állami tisztviselő és hős katona lesz. Mint csapatvezető indul katonái élén a török ellen. Bátorságáért és hősiességeért a temesi főispáni székkal jutalmazták meg. Felesége magyar nemesi családból származik. Hét esztendőn keresztül aranyszoborként világolja be Temesvárt. Azután meghal. Városunkban temetik el. Az Arany Szoborra nem a Filippó Scolari, hanem Pippó Spanó név van vésvé. Utóbbi név alatt ismertebb. Áldozatkészsége és művészetpártolása vont a nemes alakját arannyal. Masolinó florenzi festőművész az ő hívására jön Temesvárra 1423-ban és e város falai között valamint Budán nagyobb műveket fest. Festők, muzsikusok otthonra találnak Pippó Spanó vendégszerető házában.

Fejedelmi vagyonát a művészetek oltárán áldozza fel. Házában komoly zenei élet folyik, mindenki számára tárt ajtók mellett.

És amit ő, Pippó Spanó, valamint az egykori temesi grófok, a Hunyadiak, Károly Róbert királyék szeretete és rajongása kulturában és művészetben felépített, rombadőlt néhány évtized múlva. A török félhold elpusztította az «arany szobrot» és mindazt, amit ez a szobor maga körül bevilágolt. Achmed pasa török fővezérnek, Losonczy István felett aratott győzelmétől, Savoyai Jenő herceg októberi támadásáig, 164 esztendő telt el. Izgalomban és gyász-

ban, rombolásban és kegyetlenségben. Ami a törökvilágon innen történt, az megsemmisült.

Amikor Savoyai Jenő herceg 1716-ban bevonult Temesvár falai közé, a pompakedvelő Károly Róbert, a temesi grófok és az «arany szobor» helyén, üszkös romokat, éhségtől remegő szerb atyafiakat, néhány épen maradt erődítményt és egyszerű moscht talál.

Uj várost kellett felépíteni a régi helyén.

Orgonabúgás

A töröknek a Mindenek elpusztításához másfél évszázadnál hosszabb időre volt szüksége. Merczy Kolos Florimond gróf és utódai, félannyi idő alatt nemcsak gazdaságilag, hanem kulturabelileg is a török félhold előtti Temesvárnál különbet építettek fel. Peregtessük le ennek az építők munkájának filmjét. s elcsodálkozunk majd annak amerikai tempóján. Az útemel Jenő herceg bizalmasa, Merczy gróf jelzi, mint a város első katonai kormányzója.

Az iskolaépítő jezsuiták, a katonai hivatalok, a bánági kamarai adminisztráció, a főtörvényszék, a posta és lottóigazgatóságok, a különféle gazdasági hivatalok, tulnyomórészt Bécsből iderendelt tisztviselői és alkalmazottai népesítik be a várost, amely köré koszorut fon az új telepesek karavánja. Belül gyárak és üzletek, kívül aranykalász nő gombamódra. A pezsgő, eleven élet közepette mintegy méltóság-teljes nyugópont emelkedik ki két püspöki rezidencia: a római katolikus, mely szent Gellért ősi birodalmát kormányozza és a görögkeleti.

Az újjáépítő munka második esztendejében egymásután telepednek le a városban a zenészkultúra alapvetői, az osztrák és csehi muzsikuskok. A sor 1717-ben Friedrich Cramm trombitás nyitja meg. A huszonhét esztendő Pankráz Böckl Bambergből, Anton Jörgens Grázból, Georgius Taggmann Abendsbergből jön hangszerével az épülő városba. Ők, va-

lamint Jauner Henrig és még mások, az adminisztráció (kincstár) fizetett zenészei. Nevüket a városi polgárok törzskönyve örökíti meg. Az újjáépítés ötödik esztendejében állandó zenekar működik a városban, melynek költségeit a kincstár fedezi. 1731-ben még Merczy kormányzata alatt Solderer Péter városbíró teszi le a mai Városháza (Deutsches Rathaus) alapkövét, mely 1734-ben készül el barokk stílusban. 1731-ben évi 1000 forintot fordítanak a székesegyházi ének és zenekar fenntartására és ezt az összeget hat év múlva már évi 2500 forintra emelik fel. 1733-ban szerb szintársulat arat megérdemelt sikert és 1735-ben már multja van Temesvárott a színeszettek. 1736 március 31-én, nagycsütörtökön este Oratóriumot adnak elő a jezsuiták templomában. Ugyanez év augusztus hatodikán teszi le Falkenstein Adalbert gróf csanádi püspök a mai dómtemplom alapkövét. A templomot wagreini Engel Ferenc Antal gróf csanádi püspök 1754 április 30-án szenteli fel. Ideiglenes püspöki székesegyházul a jezsuiták temploma szolgál. 1740 táján Fauner Ferenc a székesegyház zenekarának első hegedűse évi kétszáz forint fizetéssel. 1752-ig a Dom ének és zenekar élén a primhegedűs áll. Piringer Henriknek székesegyházi karnaggyá történt kinevezésével kerül a dóm ének és zenekarának élére a Regenschöri. Ot évvel később szólal meg Bánáság első orgonája a temesvári székesegyház kórusán. A dómtemplom két manuálos pedálos orgonája Paul Hanke bécsi orgonagyáros műhelyében készült. A sötétzöld színű, dusan aranyozott hangszerből százötveneg esztendőn át hangzik fel a melódiás istendicséret. Ezerkilencszáznyolcban bontják le.

Varázsfuvola

Az építőmunka nyolcvanadik esztendejében eljutunk Mozart «Varázsfuvolájá»-nak előadásáig. A mindinkább fokozódó kulturigények a színházépítést teszik időszerűvé. A városi tanács 1757-ben,

határozza el a színház építését a székesegyház előtti téren. A terv ebben a formában nem valósul meg. Négy évvel később épül fel a szerb Városháza és vele együtt az első temesvári színház. (Az első temesvári színház a későbbi állami főreáliskola helyén állott, amely iskolaépületben ma, a német állami reálgimnázium működik.) Bregidó József báró, bánügyi tartományi elnök a német színtársulat céljaira a kincstár költségén tizenöt év múlva megnagyobbítja «a szerb Városházban» lévő színházat. Ez az első állandó német színtársulat színhelyisége.

Ebben az időben a virágzó kávéházi és vendéglői életnek már multja van. A hajnalig tartó hangos kávéházi zeneszónak kormányzósági rendelet vet véget. A városi hatóságok tartoznak örködni a felett, hogy a vendéglőkben hetenkint csak háromszor legyen zene, melyet este tizenegy órakor be kell szüntetni.

1771-ben jelenik meg az első temesvári sajtóorgánium az «Intelligentzblatt» Heimert Mátyás kiadásában. Ára két groschni. Egy év után megszűnik.

A tartományi elnök bőkezűségéből pompásan felszerelt színhelyiségbe bevonul az első német színtársulat jó darabjaival és ugyanolyan erővel. A műsoron drámák, balettek és látványos szindarabok szerepelnek. A kitűnő előadások nap-nap után mind nagyobb közönséget vonzanak úgy, hogy a szerb magisztrátus megszűnésével 1782-ben színház céljaira rendezik be az egész épületet. Az átalakítási munkálatok további 9814 forintot emésztenek fel.

A film még mindég pereg. Már csupa élet ez a város. Virágzó ipar és kereskedelem. A kultúra levegője frissebb lesz. Az élet nagyvonalubb. A városunkban letelepedett Trattner Tamás bécsi könyvkereskedő saját nyomdájában jelenik meg a «Temesvarer Zeitung» első száma, mely két és fél év múlva, 1783-ban megszűnik. Egész rövid életű az Eisenführer József kiadásában megjelenő «Mercur» című lap is.

Welder Ferenc Antal az 1780-as években városunkban már orgonákat készít. Tekintélyes polgár. 1784-ben a színházat Schmallöger József bérlé. Kéltársulata van. Az egyik Prágában működik. Schmallöger régi színházi ember, kinek nevéhez fűződik a pesti színház megnyitása. A temesvári színházzal együtt bérlé az épületben lévő tánctermet, kávéházat és vendéglőt. Utóbbi három is lényeges jövedelmet jelent. Társulatával hetenkint négy előadást tart a színházban. Vasárnap vigjáték, kedd «nézőjáték», csütörtök énekesdarab, szombat szomorújáték van műsoron. Örökébe három év múlva Schiller Ignác temesvári parókakészítő lép mint szízigazgató. Két évre szóló szerződésének lejártát be sem várva oszlatja fel társulatát. A boldogtalan «igazgatóból», boldog «parókakészítő» lesz újból. Rendes polgár, illúziók nélkül. Diwald Ferenc kolozsvári színigazgató társulatával csak három hónapig működik városunkban. Miután a színházat katonai célokra rendezik be, 1788 októberében társulatával Szegedre költözik. Kuntz János a következő év őszén veszi át a színház irányítását.

A színház épületét újra átalakítják. Megnagyobbítják. Százötvenöt földszinti ülőhely, huszonegy földszinti páholy, huszonhat első, ugyanannyi második emeleti páholy, valamint tágas karzat áll a közönség rendelkezésére. Az újból átalakított és megnagyobbított színházba, 1795-ben, Rünner Xavér Ferenc vonul be társulatával. Rünnerék bevonulása egyúttal az operaműfajnak is ünnepélyes bevonulását jelenti. A zenés és énekes színpad emlőin nevelődik fel a temesvári, sőt a bánügyi zenekultúra. Operaegyüttes nélkül meg sem kísérelheti már egyetlen színigazgató sem a boldogulást. Rünnerék idejében tizenhét—tizennyolc előadásból hét—nyolc jut az operának. Mozárt «Varázsfuvolájának 1796-ban van temesvári bemutatója. Kerek száznegyven évvel ezelőtt. Nyolcvan esztendővel a török járom alól való felszabadulás után. Mozárt dalműve felemelt helyárák mellett

kerül bemutatásra. Zártszék negyven krajcár, földszinti ülőhely az első sorokban harminc krajcár, a hátsó sorokban husz krajcár. A közönség rendkívül rajong a dalművekért. Táblás házakat kizárólag az operaelőadások jelentenek. Runner operaegyüttese, sok diadalt arat. A «Varázsfuvola»-hoz hasonló sikert 1799 április tizennyolcadikán éri el Salierinek a «Der Jahrmarkt von Venedig» c. operája. Runner ez alkalomból sárga selyemre nyomtatott disz-színlapot oszt ajándékkul a közönségnek.

Runner Xavér Ferenc hat esztendőre bérlő a színházat. Még bérletének lejártá előtt 1802-ben Temesvárott meghal. Nagyszerű színelőadásokat, lelkes közönséget, özvegyet és hét árvát hagy maga után. A színház a bérletidő leteltéig, Runner özvegyéé marad és veje Schneider Rezső vezeti.

Temesvár közönsége összeforr a színházzal, melyet opera nélkül el sem tud képzelni. Az énekes-színpad révén bontakozik ki gyors ütemben a zeneélet, melynek természetes következménye gyanánt már rövid időn belül az operakultusszal párhuzamosan lendül fel a hangversenyélet is.

Hogy a temesvári színháznak és közönségének ebben az időben milyen jó hírneve volt, bizonyítja a runneri színibérletidő letelte után kiírt pályázat iránti érdeklődés. A szegedi, lublini, pécsi, kolozsvári és debreceni színigazgatók versenyeznek a temesvári színházért. A győztes Paraskovits Szilárd nevű színész. Runner sorsa éri. Meghal 1806 áprilisában. Félbehagyott munkáját társulatának egyik tagja, Bládl Lajos folytatja.

Első csőd és harangzúgás

Egy kis idegesség kap lábra a városban. Polgárórság őrzi az államkincsek egy részét, melyeket a császárvárosból a franciák elől szállítottak Temesvárra. A színigazgatókat sorozatos balszerencse éri. Gindl Lajos marburgi színigazgató az első, akinek

felmonadnak s a bérlet lejártá előtt távozik. Cibulka Lajos kinek Pesten és Budán is van színháza: csődbe jut. Minden ingóságát itthagyja hétszáz forint adóssága fejében. Malenica és Vidák vagyonos temesvári polgárok veszik át a színházat. Miután művezetőjük, Kuntz József egykori temesvári színigazgató megbetegszik, beleunnak a dicsőségbe és távoznak.

A következő bérlők: Hirschfeld és Scotti, három évi működésük alatt egyetlen operát sem adnak. A mulasztást jó prózai előadásokkal igyekeznek pótolni. Próbálkozásuk eredménytelen.

A közel negyedszázad óta holtpontra jutott újsággyben kísérletet tesz Klapka József a későbbi polgármester. 1809-ben indítja meg «Tagesbericht» című újságját felsőbb engedéllyel. Lapja majdnem kizárólag a napóleoni háborúk eseményeiről számol be a «Wiener Zeitung» nyomán. A lap a békekötés évében szűnik meg.

Ugyanakkor egy új virágzó iparág bontakozik ki a harangöntés. 1809-ben kondul meg első ízben Gartner E. öntődéjében készült harang a bezdini szerb zárdatemplom tornyában. A harang súlya kb. negyvennégy kg. B-ben hangolva. Gartner családjába nőszül Novotny Antal harangöntő. Dédnagyapja sörfőző, Csehországból származik.

A harang a templomi legnagyobb szónoka. A legnépszerűbb és legkedvesebb népzene.

Novotny Antal harangöntődéjében, mely utóbbi időben részvénytársasággá alakult, most készült el a hatezredik harang. A targul-muresi (marosvásárhelyi) görög katolikus templomnak jutott a hatezredik o-pusz a 958 kg. súlyu harang E-ben hangolva. 1936 szeptember nyolcadikán kondult meg először. Az öntőde óriása, az 1908-ban készült 3185 kg. súlyu harang, mely Brankovits György volt szerb patriárka megrendelésére készült a karlovici szerb katedrális számára. Magyarország, a háborúelőtti Ó-Románia, Jugoszlávia, Bulgária városainak és falvainak a Novotny-féle harangok az ünnepi szónoakai. Sőt. Egy az

Egyesült-Államokban lévő Dakota nevű városba is elkerült. A kivándorolt bányászok kivánsága és vágya volt a hazai harang. Erte jöttek és kivitték az Újvilágba.

IV. Béla futása

A színházkultúra élettelenége csak átmeneti. A közönség kedve és érdeklődése visszatér és régi bizalmával ajándékozza meg Herzog Ferenc temesvári illetőségű színészt az új igazgatót. Az évi 4500 forint bérleti összegért Papp Miklós, Speckner János, Mayer Erzsébet és Welling Dorottya háztulajdonosok szavatolnak egyetemlegesen. Háromszori, hat évenkénti prolongációval, tizennyolc esztendőn át, birtokolta Herzog Ferenc a temesvári színházat. A színház színvonalemelésében része van a városi tanács által életre hívott Színügyi Bizottságnak is melynek Kuenalter szenátor, Müller György számvevő, Speckner János és Láng Károly alkapitányok a tagjai.

Ez időben még mindég a német színészet tartja kezében a hegemoniát. Első komoly kísérletet a magyar színművészet 1828-ban tesz.

A még mindég tulnyomórészt német polgárságra való tekintettel a fősúlyt énekesdarabokra és operákra helyezi az erdélyi magyar színtársulat. Így kerül színre az itt vendégszereplő erdélyi magyar színtársulat bemutatásában 1828. szeptember tizenötödikén Ruzitska: IV. Béla futása c. magyar nemzeti operája. A nemes vágású, férfias, érces hangú Bartha Jánosnak jut a diadal oroszlánrésze.

1824-ben Vuics Joachim szerb színtársulata látogat el Temesvárra.

A német színészet aranykorát éli Müller Tivadar kilenc esztendősi igazgatása alatt. A legalkalmasabb időben, amikor szinte a közönség szenvedélyévé vált a színház vette kezébe annak irányítását. 1831-ben Müller Tivadar a színházi nagyvállalkozó Temesváron kívül Brassóban és Bukarestben van ugyanakkor működő társulata. Az uralkodó színházi láz készíti

Müllert arra, hogy negyvenezer forint költséggel a meglévő és többszörösen megnagyobbított színházépülethez új szárnyat építtessen.

Poéták a karzaton

A megnagyobbított színház első vendége a kassai magyar színtársulat. A társulat a magyar színészet legjobb erőiből tevődik össze. Az ittlakó nemzetiségekre való tekintettel hasonlóan az erdélyiekhez, ugyancsak dalművekből építi ki műsorát: Sevillai borbély, Tankréd, Marie, Othello, Eliza és Claudio, A fekete asszony és Mátyás királlyá választása kerül előadásra. A Honművész című lap szerint a társulat tagjai: Telepyné, Szentpéteryne, Baloghné, Somogyiné, Bartháné, Demjénne, Telepy Mária, Bartha, Megyery, Telepy, Demjén, Déry, Jenő, Király, Várady, Harangi, Czakó, Balogh, Pályi, Somogyi Ajtai Erdős és Várasy. Sikerük esténként fokozódik. A közönség bár valamennyiüket kegyeibe fogadja, a taps, elragadtatás, ünneplés nagyobbik része mégis Kántornénak jut. A közönség poétává lesz. Rimekbe faragott dicshimnuszainak kéziratát Kántorné lábai elé hullatja a karzatról.

A színházrajongók száma napról-napra szaporodik. Mos' már merészebb terv vetődik fel. Új színház építése. Schmidt Antal temesvári műépítész 1831-ben el is készíti az új színház tervét, mely sajnos nem jut el a kivitelig.

Müller Tivadar hatalmas vagyona felmorzsolódik. Mindhárom színházával, a temesvári, brassói, bukarestivel, csődbe jut. Müllernek szívügye a színház. Becsületes ember, és amikor feje fölött lebeg Danokles kardjaként a csőd, még akkor is van szív: «jó» színházat csinálni. Az előadások színvonalát nem árnyékolja be a fenyegető gazdasági összeomlás. Baldieu: Johann von Paris, — Auber: Die Ballnacht, — Donizetti: Der Liebestrank, — Bellini: La Straniera, — Meyerbeer: Robert der Teu-

fel, — Herold: Zampa — dalművek, már a színház végóráiban kerülnek színre, pompás előadásban. Akkor neves énekesekkel: Zimmermann Katalin, Haine Emilia, Calliano, Erl Katalin, Rühle, Schott. Müller Tivadar koldustarisznyával távozik.

Helyébe a jóhírű Schmiedt Sándor, a pesti színház igazgatója jön hat esztendőre. Volt pesti társulatával 1840 október végén nyitja meg a színház idényét.

Az utolsó évtized mozgalmas felfelé ivelő kulturális életéből, már a hangversenyéletnek is jut.

Ujabb próbálkozások indulnak meg a bánsági újságalapítással kapcsolatban. Ezuttal ismét Klapka József, most már mint polgármester indít új lapot «Banater Zeitschrift für Landwirtschaft, Handel, Künste und Gewerbe» címen. Hetenkint kétszer jelenik meg. A második évfolyamot nem éri meg. Az azután megindított «Thália», ugyancsak tiszavirágéletű. Klapka nyomdáját megveszi Beichel József és megjelenteti a «Temesvarer Wochenblatt»-ot. Első száma 1831-ben jön ki. Ez eddig a leghosszabb életű újság. 1840-ben szűnik meg. Beichel a hetenkint kétszer megjelenő újságot politikai lappá akarja átváltóztatni. Nem sikerül. A kormányzóság azzal utasítja vissza Beichel kérelmét, hogy a kiadó nem végzett filozófiai tanulmányokat és így nem nyújthat garanciát politikai lap szerkesztéséért.

Temesvár dísze

A komoly hangversenyéletet Temesváron Jáborszky Mihály teremti meg. A pesti konzervatóriumból kerül a temesvári székesegyházi zenekar primhegedüsi pulpitusához évi 800 forint fizetéssel. Otvenkét évig áll a székesegyház szolgálatában, miközben az operai zenekarnak is igazgatója. Evenkint kéthárom hónapot tölt hangversenyköruton. Megfordul Prágában, Lipcsében, Pesten, Drezdában, Bukarestben, Jassiban, Odesszában, Zimonyban és Erdély

csaknem valamennyi nagyobb városában. Első hangversenyét Pesten tartja 1830 november huszonhatodikán. Játékával negyedszázadon át büvöli el a fél világot s 1857-ben fejezi be művészi körútját. Szeretetreméltó gyengédség jellemzi játékát — írják egykori kritikussai — és az Adagióban senki sem rúlja őt fölül... mintegy dalol a hegedűn és érti, hogyan kell egész lelkét az isteni hangokba belehelyezni. Intonációja tiszta és biztos, staccatója briliáns... Városunkban évenkint több hangversenyt rendez. A «Musicalisch-Declamatorische Academie»-t rendszerint a színházban tartja nagyszámu, lelkes közönség előtt. Ötven éves zenészi jubileumát 1875 június 14-én a «Temesvári Zenekedvelő Egyesület» rendezi meg. A tiszteletére rendezett hangversenyen az ősz művész is fellép. «Temesvár díszé»-nek babérkoszorút nyujtanak át. «Még ezen a hangversenyén is hangjegy nélkül játsza végig műsorát». Jáborszkynek mint zenepedagógusnak is jó híre, nagy neve van. Nem kisebb ember, mint Hellmesberger Nándor a hírneves bécsi hegedűművész küldi fiát Jáborszkyhoz a «Kreutzer—Etüd»-ök megtanulására. Növendékei sorából kerülnek ki Borner Hugó a bécsi opera első hegedűse, a fiatalon elhunyt temesvári származású Brenner Elek hegedűművész, Deckner Sarolta hegedűművésznő, Weiss Miksa neves bécsi hegedűművész és brácsás.

Jáborszky Mihály lengyel nemesi családból származik és a trencsénmegyei Verbón született (ezer-nyolcszázöt, szeptember tizenegyedikén) ahová még nagyszülei menekültek az orosz uralom elől. Első zenei oktatója atyja. Az esztergomi papneveldeért azért hagyja ott, mert az intézetben nem hegedülhet. A boncolás után nyul. De kihull kezéből.

Nem bírja a boncolást. Meleg szívvvel, gazdag lélekkel, egész lényé tartalmával áthegedüli az életet. Felesége: Saitl Henriette. Leányai: Cecilia, Mauricia, Henrietta. Hetvenkilenc éves korában hal meg agyszélhűdésben, Gyár város Hold-u. két szám alatt.

Két nap múlva, 1884. szeptember huszonkettődikén temetik. Jaeger Ádám kanonok szenteli be koporsóját. (A gyárvárosi rom. kat. plebáni hivatal adatai: VII. kötet, 296 lap, folyó szám 254.) Sirjának már semmi nyoma... Ittfelejtett hetven-nyolcvan évesek szerint, egy Müller nevű gyárvárosi cigány-muzsikus feleségének koporsóját takarja az a sírhant, amely Jáborszky Mihály hegedűművész földi maradványait fogadta méhébe.

D-dúr mise

A XIX. század harmincas éveiben Jáborszky Mihály mellett még egy neves művésze van városunknak: Limmer Ferenc zeneszerző, dóm és operakarnagy. Jáborszkyt Török Antal csanádi püspök hozza le Pestről. Limmer Ferencet Lonovich József csanádi püspök Bécsből. Limmernek a bécsi Zene Konzervatóriumon trombitaharsogás és dobpergés között adják át oklevelét, mely őt a zeneművészek sorába emeli. Oklevele mellé ezüst érmet is kap. Az érem egyik oldalán Mozárt képe, a másikon Limmer Ferenc neve és az évszám. Tizenhét esztendőskorában írja meg -D-dúr miséjét. A bécsi Augustinusok templomában kerül bemutatásra. Breitkopf és Härtelnél jelenik meg. Négy gordonkára írott kamara műveit Biankovszky gróf nyomatja ki... Szimfóniákat, operát («Havasi kunyhó», Alpenhütte Schmiedt Sándor temesvári színházgazdát szövegére) szonátákat, szimfónikus költeményeket, nyitányokat ír. Igazi világa az egyházi zene. Gazdag természettel. Művei: Nagymisek C-moll és F-durban, offertoriumok: klarinetszóval F-durban kúr kísérettel. Es-durban, kettő, köteles pléh-hangszerek kíséretével F-durban. Graduálék. Ecce Sacerdosok Es- B és D-durban, negyvenkilenc vecsernye, urnapi körmeneti Stációk pléhhangszerkísérettel. Te Deum pléhharmóniával, himnuszok F- és Es-durban, egy Requiem B-durban. Atyjának Matzleindorfban (Bécs külvá-

rosában) selyemgyára van. Ott születik Limmer Ferenc 1808 október másodikán. Nyolc éves korában énekelni tanul a szent Annáról címzett iskolában. Klein ismert zenetanár hegedű és gitárjátékban oktatja. Gordonkát Hartinger professornál, klarinétot Friedlowszkyknál tanul. Huszonhat esztendőskorában kerül Temesvárra. A Várban huszonhárom szám alatt hal meg 1857 január tizenkilencedikén negyvenkilenc éves korában. Halál oka: apopédia. Két nappal halála után temeti Klaszovicz Lipót kanonok. (A belvárosi rom. kat. plébánia adatai). Ot esztendeig Lahmer Katalin a felesége. Huga Limmer Lajza mint peraezenekesnő működik a temesvári színházban. Sirja fölé tisztelői állítanak emlékkövet. A belvárosi temetőben pihen. Tőle jobbra Szalay Pál kanonok nyugszik, baloldalán Klaszovicz kanonok, aki Limmert temette. Feldinger Gottfried dr. az «Euphrosine» 1851. évfolyam V. számában méltatja hosszabb cikkben Limmer Ferenc zeneszerzői munkásságát. Pesty Frigyes pedig a «Delejtű» 1859. évfolyam IV. számában írja meg életrajzát.

«Charles»

A mindinkább élénkebb, kibontakozó hangversenyéle termeli ki a kritikai szellemet. Színház és hangversenyeseeményeknek most már kritikai szócsöve is van. Az 1840-ben Beichel és Klapka által megindított «Temesvarer Wochenblatt» Zeitschrift für Wissen, Kunst und Industrie «Charles» nevű kritikusa (nincs valószínűség szerint Beichel Károly) érdekes kritikai hangot üt meg. Hűséges krónikása az eseményeknek.

Az új színház építésének tervét elejtik... megmarad a régi, többszörösen átalakított és legutóbb a Müller-féle épületszárnyal megnagyobbított színház. «ezernyolcszázhetvennégyig».

Charlesnak bőven akad munkája. Az operakul-

tusz mind nagyobb teret hódít. Boieldieu: «Johann von Paris», Auber: «Die Ballnacht» Donizetti: «Der Liebestrank» Bellini: «La Straniera» Meyerbeer: «Robert der Teufel» Herold: «Zampa» a közönség kedvenceivé válnak.

A hangversenyek sorából kiemelkedik Pietro Guintavala a színház nagyszerű fuvolásának koncertje, a Jáborszky hegedűesték mellett. Pietro Guintavala Musikalische Abend-Unterhaltungja az akkori idők fogalma szerint szenzációszámba megy.

Végre »óboa«

Az első film lepergett. Az újjáépülő Temesvárból, több mint százhusz esztendővel ezelőtt, 1840-ben a hangversenyévadot Kuntz Szerafin pesti zongoraművész nyitja meg. A National Casinóban délután rendezi meg Musikalische Academie-jét. Ot nap mulva a Wochenblattban hirdetés jelenik meg, melyben Kuntz Szerafin bejelenti, hogy a kor követelményeinek megfelelő oktatást ad «Forte-Pianojátékban.» Felvilágosítással Seliskó ur vászonkereskedése szolgál.

«Othello» Rossini dalműve kétszer egymásután kerül előadásra. Trost Pál helybeli színész, a «König von England» kerthelyiségében az életvidám ifjúság számára Ringelspiel-t állít fel. A «Turnier-Tempel» husvéthétfőjén nyílik meg. Jáborszky Mihály Kuntz Szerafinnal egyetemben a vármegyháza nagytermében hangversenyez. Belépőjegy negyven krajcár. Juniában, Sátorfy tenorista a pesti Nemzeti színház tagja vendégszerepel. Operaegyvelegekből állítja össze műsorát, miután a szintársulat operaesték rendezésére nem alkalmas. «Charles» is megemlíti, hogy a szintársulat gyenge erőkből tevődik össze. Esztétikai élvezetről szó sem lehet. Jobb erről lemondani. A spanyol táncosok estjén felvidul a közönség. Közben a szintársulat operaegyüttese szorgalmasan tanul. Julius közepén kihozzák a «Sevillai

borbély»-t Sátorfyval a főszerepben. Az operaelőadást az Arénában (nyári szinkór a Gyárvárosban, a volt Andrásy kávéház udvarán) tartják meg. «Charles»:

Csodálatos este volt szélső és még a levelek susogása sem zavarta meg az előadást és mégis sem a zenekar, sem az énekesek — már amennyire Sátorfy és Limmer k. a. kívül azoknak nevezhetők, — nem igen voltak hallhatóak. A két énekesen kívül, a többi szereplő úgy tűnt mint hamarjában — a két individuum felett készített keret mely nem aranyból, hanem egyszerű feketére pácolt fakeretből készült.

Julius huszadikán a pécsi magyar operatársulat Bellini: «Beatrice di Tenda» című operájával nyitja meg vendégjátékának sorozatát. Az érdeklődés nagy. Főszerepekben Lipcei és Gots asszonyok, Havi (tenor) Kovácsi (bariton) és Gots (basszus) aratnak forró sikert. A kórusokat a helybeli német szintársulat énekesivel erősítik meg. Erőteljesen hangzanak. A zenekar Limmer Ferenc vezénylete alatt kitűnően működik. A pécsi magyar operatársulat Donizetti: «Bájital» című dalművével újabb sikert arat. A pécsiiek a kőszínházból átteszik tanyájukat az Arénába. Ott színrehozzák a «Peleskei Nótárius»-t. Farkas a jegyző szerepében rendkívüli alakítást nyújt. «Charles»:

„Ez a hazai termék, amolyan Kotzebu-féle intermezzo. Thern muzsikája tisztán magyaros és mégis finom és édeskés, aminőt francia és olasz operákban találunk.“

Hilmar színész, a temesvári német társulat tehetséges tagja Bornstein igazgató trieszti színházához szerződik.

Nigg József, az elemiiskola második osztályának tanítója gyermekeivel: József és Paula hangversenyt rendez a National-Casinóban. A gyermekeket atyjuk tanítja a Forte-Piano játékra. A hangversenyen Limmer vonós és fuvóshangszerbeli növendékei, Limmer Lujza, Neudolt és Pech urak működnek közre. Különösen Paula játéka kelt nagy feltűnést. Egy hónap mulva második hangversenyüket rendezik a Nigg testvérek. Atyjuk novemberben tartja bucsuhangver-

senyét a megyeháza nagytermében. Mint zongoraművész hangversenykörútra indul.

Eiber J. ur a Várban levő Palatinus nevű házban pesti és bécsi mintára sörözőt nyit.

Egyrészt a helyiség, másrészt a vendégek változatosabb szórakoztatására Focht Károly nevű bécsi mester által készített «zenélőórát» szerz be. A «zenélőóra»-nak tizennyolc hengere van. Zenedarabok és operarészletek a legnagyobb pontossággal szólalnak meg. Így jutott Temesvár «zenélőórához.»

Schmiedt Sándor színtársulata szombaton, október huszonnegyedikén, pazarul kivilágított nézőtér mellett nyitja meg a színiidényt. A színpadon az egész társulat jelenik meg. Nők fehérben, férfiak feketében. A prologust Rosenschön Károly ügyvezető mondja. Neefe pesti festőművész által festett színházi függöny, valamint Aumeyer diszlelei nagy tetszést váltanak ki Schmiedt igazgatótól a színház új korszakát várják.

A Schmiedt-éra első diadalát Donizetti: «Belisar» című operájával aratja. Az operacst a zenebarátok számára ünnepet jelent. «Charles»: «Ilyen operaelőadás a helyi színpadon még nem volt. Zsuffolt ház. Ha az egyes szereplők kiváló teljesítményét külön kellene részleteznünk, zavarba jönnénk. A címszerepet Rötzer ur alakította. Heim urat a természet és a művészet annyi kitűnőséggel áldotta meg, hogy nem tudjuk melyiket csodáljuk első sorban. Heimné magas szopránjával minden szívet meghódított. Limmer Lujza, Hölzl és Saag urak is elsőrangú nyújtottak. Limmer karmester számára dicsőséget jelentett ez az est. A sikerhez lényegesen hozzájárult a feljavított zenekar, melyben hosszú idő után végre az óboa hangját is hallottuk. Schmiedt igazgató «óboa» ígéretét beváltotta» «Donizetti dalművének tíz nappal későbbi reprizén a zenekar már nem áll a helyzet magaslatán. «A zenekar a második felvonásbeli recitativónál egy fél taktussal előbbre volt és csupán Limmer karmester és Rötzer énekes együttes

fáradozásának sikerült a zenekart helyrebillenteni. A tempókat a karmester fáradozása ellenére vontattottan veszik. Több tűz és energia kívánatos a zenekar részéről.

Bellini. «Die Unbekannte» című operáját régóta ismeri a temesvári közönség. Szívesen fogadja régi dalműkedvencét. «Charles»:

Az oboaszólóban, nem egy oboista, hanem valódi mester játékát élvezhették. Pech úr a fuvolaszólistán is sok tapsot kapott.

A prózai darabok felvonásai között a színház zenekara játszik. Jótékonyan hatna írja egy alkalommal «Charles», «ha felvonásközökben Jáborszky zenekarigazgató a régi és elcsépellt szimfóniák helyett, a most divatos zenedarabokat és újabb kerin-gőket játszaná.»

Harmadik operaelőadás gyanánt Rossini «Othello»-ja van műsoron. «Heim ur Othelloja grandiózus művészi teljesítmény, mely leginkább Wild-et a legnagyobb rémel Othellót juttatja eszünkbe. Szemre és fülre egyaránt jótékonyan hat a tizenkét jóhangu énekesből alakult kórus.» Műsoron van még Donizetti «Lammermoori Lucía»-ja. Müller k. a. a kiváló pesti énekesnő több estén át vendége a színháznak.

Schmiedt Sándor prózai társulatának műsorán Graf Essex, Der reisende Student, Das Donnerweter, Herr und Diener, Das geheimnisvolle Haus, Die Entführung vom Maskenball, Der reiche Mann oder die Wasserkuhr, Die Schwäbin, Der Spieler, Der Bettler, Der besste Ton, Doktor Faust's Hausköpfchen Stille Wasser sind tief, Mariae Luise von Orleans, Das Irrenhaus von Dijon, Die Dienstboten Wirtschaft, Ein Drama ohne Titel, Pelzpalatin und Kachelofen, Die Bettlerstochter, Die argwönische Eheleute, Der Hirsch, Bürgerlich und romantisch, Der Einfall vom Lande, Griseldis, Pariser Taugenichtsleben, Ich bleibe ledig, Die Verirrungen, Der Jurist und der Bauer, Drei Fremde, Ein Trauerspiel in Berlin, König Ensió, Erziehungsrezultate, Heilmittel, szerepelnek.

A hangversenyévadot Jáborszky hegedüestje zárja le.

13 fok hideg, 31 fok meleg

Bellini: «Norma» című operájával köszönt a temesvári közönségre az 1841-es esztendő. «Charles» megállapítja: Nagyon kockázatos és csiklandós ünnep és vasárnapon operát műsorra tűzni. Méginkább az Újév napján. Bellini dalművét már ismeri a közönség. Müller Tivadar érájában Nözl Fülöp Károly vezetése alatt, a harmincas évek elején került bemutatásra. Az újévi «Norma» nem szerencsés. Sőt a feljegyzések nyomán az a gyanu merül fel, hogy Bellini két «Norma» operát írt. Az akkori és a mostani Normának — írja Charles — még a partitúrája sem ugyanaz. Színpadi beállítása sőt mi több, még szövege is más. A két Norma közül a utóbbi a gyöngébb. Zeneileg előbbi elégitett ki jobban. Dacára, hogy a mostaniban a zenekar nagyobb, a kórus jobb. A Heim-pár, Saag és Limmer Lujza sem elégitenek ki.

Ezért a gyenge előadásért hamarosan kárpótol a színház a nyolc nappal később bemutatott Halévi: «Zsidónő» című operával. A dalművet Heim ur jutalomjátéka gyanánt adják. Ragyogó kiállításban.

A hangversenyidényt ezuttal Novacsek G. esellőművész nyitja meg a Vigadóban rendezett estjével. Kummer: «Ördög Róbert» c. fantáziáját, Romberger: «Capricio»-ját és szebbnél-szebb saját szerzeményű gordonkadarabját játsza. A hangversenyt Limmer Ferenc: «Jubel-Ouverture»-jével nyitják meg. Közreműködnek Jáborszky, Saag, Rötzer, Limmer Lujza. Az est nagyobb közönséget érdemelt volna.

Donizetti: «Der Liebestrank» című operájában, Heimné arat nagy sikert.

Február közepén, operapremier. Donizetti: «Anna Boliná»-ja. A dalmű hangszerelése színes, maga a mű gyenge. Az est középpontjában Heimné áll.

«Charles»: Heimnek erős felzetje jó szolgálatoakat tett ezuttal. A tenorszerp rendkívül magas fekvésű. Alig akad majd tenorista, aki mellhangokkal győzi ezt a szerepet.

Neudolt második tenorista indokolatlan távozása folytán, az «Anna Bolina» második előadása elmarad.

A «Zsidónő» harmadik előadása óriási közönséget vonz. Heim (Eleazar), Heimné (Recha), Rötzer (kardilális) Hölzl (rendőrfőnök) nagy sikert arat.

Meyerbeer: «Die Gibellinen» c. operája is hálás közönségre talál. A Heim-pár, Rötzer, Saag, Hölzl és Huth k. a. mellett ezuttal a zenekar tagjai közül Jáborszky (hegedű) Stern (oboa) Pech (fuvola) Novák (gordonka) Romas (fagott) szólóikkal aratnak sikert. Meyerbeer: «Die Gibellinen» c. operájának második előadása is táblás házat vonz. Limmer karmester jutalomjátékául adják.

Ezuttal a tizenhárom fokos hideg miatt nagyon sokan maradnak otthon Jáborszky Mihály Musikalische Academie-jéről. Jó is volt ez így, írja Charles, nagyobb számú közönséget bizonyára nem elégitett volna ki Beriot «tremolója» és a Pastoral «melankóliája».

Virágvasárnap este Baldieri Mina pesti zongoraművész hangversenyez a színházban. Második estjét három nap múlva a Redutban rendezi meg. Kalkbrenne: és Thalberg egy-egy fantáziáját, Herz: Bravourvariációit és több apróságot játszik. Bizonyára Liszt is szerepelt a műsoron, mert a feljegyzések szerint akár Liszt akár Thalberg kompozíciókat játszik «cbbel» a szakmában a legnagyobb élvezetet nyújtja. Hangversenyein közreműködnek: Schindelmeisser Lui pesti karmester (eldirigálja Tell Vilmos ouverturjét, majd bemutatja fuvolaszerzeményét) Schemmer ur (Saphir verseiből szaval), Limmer Ferenc Jubel-Ouverturejét vezényli, Limmer Lujza («Szapári Péter» c. operából énekel részleteket), Rötze: ur (Proch: «Die Sterne» c. dalát éneкли), Jáborsz-

ky (Beriot koncertvarriációit játsza). A zongorakiséretet Ebinger helybeli zongoratanár látja el.

Schmid-Friese asszony a «Sevillai borbély»-ban és «Belisar»-ban vendégszerepel.

Az idény második nagy hangverseny eseménye Mahler Ágoston zongoraestje május tizenegyedikén Mahler Ágoston zongoraművész, Bocklet Károly, Fischhof tanár és a nagynevű Thalbergnél tanult. Nem hangversenykörut kapcsán kerül városunkba. Malenitz Miklós vendége annak gáii birtokán. Temesvári hangversenyét a városi közkórház javára rendezi. A Redutban délután négy órai kezdettel megtartott hangversenyén Thalberg: «Divertisiment» Liszt: «Lob der Tränen» c. kompozíciókat és több apró saját szerzeményét játszotta. Jáborszkyval egyetemben Schoberlechner: «Elisir d'amore» c. művét adták elő. Jáborszky, Beriot hegedüversenyével szerepel a műsoron.

Dorizetti: «Anna Bolena» c. operájának május huszonötödiki reprizén a színházat csak mérsékeltlen látogatják a nagy hőség miatt.

Beethoven: «Fidelio» c. operája június tizennyolcadikán kerül bemutatásra. A főszerepeket Heimné, Rötzer, Limmer Lujza és Theimer alakítják. Egy hét múlva a Fideliót megismétlik Rötzer jutalomjátékául. A dalműnek a bemutatónál is nagyobb sikere van.

Rhiga és Abdalah beduin «művészek» hegedűvel és törrel bemutatott csodaprodukcióiért lelkesedik a közönség.

Augusztus elején Jáborszky hangversenyköruttra indul Erdélybe és Budapestre. Első állomása Brassó.

Meschek Vince a ruszkabányai bányászzenekar igazgatója pályázat útján kívánja betölteni az eltávozott két kürtös állását. Száznolc forint évi fizetést és kilenc forint harminchat krajcár évi lakbért ígér. Feltétel: a lapról való játék.

A színház sorsa rosszra fordul. Harmincegy fokos

hőségben senki sem jár színházba. A színészek nagyobb része megbetegszik a hőségtől.

Váratlan felhőszakadás szakítja félbe a «Freischütz» előadását augusztus huszonkettedikén.

A téli színiidény október harmadikán kezdődik új tagok bemutatkozásával. «Charles»: Csermák és Müller urakat első fellépésük alkalmával nem akarjuk megbántani azzal, hogy kritikát írunk róluk. De ha majd többször láttuk és jobban megismertük őket, nem lesz sem bántó sem hízogó bírálatunk, hanem elfogulatlan igazság. Mindenesetre azt már láttuk, hogy mindkettő nagy művész.

Az operaszéznót Glaaser: «Adlers Horst» c. operája vezeti be. (premier). Ezt követi Boieldieu: «Die weisse Frau» c. dalműve. Herold: «Zampa» c. operájában Heimné, Rötzer, Rötzerne—Padiéra, Saag és Bauer aratnak nagy sikert zsufoit ház előtt.

Rünner Ferenc a kitűnő hangu Mozart énekes, hatvanöt éves korában Temesváron hal meg. Nővére Stocklas Mária, a dóm énekkarának szerződött tagjához jön látogatóba. Itt éri utól a halál.

Halévy: «Zsidónő» c. operájának valamint Weber: «Freischütz» dalművének óriási sikere van. Rossini: «Die Belagerung von Korinth» c. dalműve ugyancsak nagy hatást vált ki.

A színház első énekesnőjéül Scott Emmát, a pesti Nemzeti színház tagját szerződteti.

Az év utolsó operaelőadása «Die Belagerung von Korinth» Rossinitól.

Az idei színiidény prózai darabjai: «Der verdrüssliche Kapellmeister, Dienstboten-Wirtschaft, Der Hirsch, Der Freund in der Noth, Das letzte Bild, Neujahrfeuer, Florian Spitzkopf, Der Student und die Damen, Sorgen ohne Noth, Das Alpenröslein, Theaterwelt, Folgen einer Missheirath, Mariae Stuart, Urbewusste Liebe, Der Breitigam als Botaniker, Der Scheiben Toni, Pauline, Der Bürgermeister von Saar-dam, Sylphide, das Seefreulein, Das bemooste Haupt oder der lange Israel, Fester Wille, Färber und sein

Zwillirgsbruder, Schakespeare in der Heimath, Die Rauber, Hinkoh, Ein Mann Hilft dem andern, Alle fürchten sich, Emilie Galotti, Die Lebensmüden, Rocco, Jacopo der Bandit von Venedig, Der Thürmer von St. Paul, Der Talisman, Frauenemancipation, Cromwelles Ende, Kunst und Natur, Lauten Geheimnisse, Der Ehrgeiz in der Küche, Wienerin in Berlin, Die Studenten Abenteuer in der Mühle, Die Schlacht von Algier, Die Ruinen, Der alte Feldherr, Das Turnir zu Regensburg, Blaubart, Der Königstuhl am Rhein, Ugolino, Nina oder die Wanderung nach einem Mann, Lumpacius Vagabundus, Lindane, Der Pächter und der Tod, Der Unschuldige muss viel Leiden, Donauweibchen, Der reiche Mann, Die schlimme Frau in Serail, Die Brüssler Spitzen, Gustav Adolf König der Schweden, König und Bauer, Die Schauspielerin, Die Geprüften, Das Gut Waldegg, Der Mann mit der eisernen Maske, Die unsichtbare Braut, Pariser Taugenichts, Das Zauberdialem, Rehbock, Der Juvelier von Florenz, Die Königstochter als Bettlerweib, Das Hotel von Wüzburg, Die Wittwe aus Spanien, Mirandolina, Die Helden. Der Indian von England.

Papp Gábor zongorája

«Charles» siránkozik és ostoroz. Bellini: «Belisar» c. dalművének reprizén keseredik el. Kiábrándulás az egész vonalon. Az operaesték «aranzsuézi» szép napjai letűnőben. Rossz operaelőadások nem kellenek Heimné ma megint nincs hangnál. Talán nincs is már hangja. A «Belisar» legszebb számait miatta törlik. Elkeseredés és elégedetlenség az egész vonalon. Nyolc nap múlva Auber: «Fra Diavolo» dalműve már derűt hoz. Kiengesztel. A opera kiállítása kifogástalan és zeneileg sincs zavar sehol. Huth k. a. kitűnő énekbeli teljesítménye mellett káprázatos toalettjeivel is hódít. A Belisarért teljesen kárpótól a «Fra Diavolo», melynek reprizét

ismét táblás ház tapsolja végig. Halévy: «Guido und Ginevra» c. dalművének premierje már teljes megnyugvást kelt. A régi operai színvonalat állítja vissza a «Freischütz». A vendégszereplő Nusch asszonyt, az első felvonás végén ötször hívja a lelkesedés függöny elé. Heim nagy áldozatot hoz. Rekedtsége dacára végig énekli az előadást. «Charles» figyelmeztető szava hangzik fel: énekesek vigyázzanak az egészségükre, hogy esetleges rekedtség meg ne hiúsítsa az operaelőadásokat.

Jáborszky Mihály virágvasárnapi hangversenye anyagiakban az eddigiéknél jobban sikerült. Művészileg csak részben elégit ki. «Charles»:

«Mivel Jáborszky már nem tagja a színházi zenekarnak, többet és jobbat vártunk tőle. Nehéz kompozíciókat választott. Hidegen hagytak. Nélkülözték a szokásos tüzet és precízot a kivételben. Négy szám egy koncertjátékos számára sok. Ehhez már Ernst óriási energiájára van szükség.»

Az érdeklődés ezuttal Papp Gábor temesvári zongorakészítő felé fordul. Műhelyében készült zongorán Kuntz Szerafin játszik. A zongora hangjának tisztasága és lágyasága, nemkülönben tetszetős formája őszinte elismerést vált ki.

Miután Nusch asszony Kreutzer: «Nachtlager in Granada»-ban újabb diadalt arat, Bellini: «Norma» c. operájában fejezi be vendégjátékának sorozatát.

A hangversenyek sorából a kórház javára a színházban rendezett Musikalische Academie emelkedik ki. Duka Anna bárónő Weber zongorahangversenyét játsza. Bedekovits bárónő operaáriákat énekel. Brenner Elek hegedűművész Beriot varriációkat, Manassyné, Chavanné és Edlinger Klaviermeister zongorahatkezetet játszanak. Egy férfikar zenekarkiséréttel Zedlitz balladáját mutatja be. Ergowits ur prologust mond. A hangversenyt a színház zenekara Wéber: «Oberon» c. nyitányával vezeti be.

Harminc főnyi közönség előtt tartja hangversenyét a «National Casinó»-ban Zilotti Miklós, a veronai Musikverein disztagja. Közreműködnek: Lim

mer Ferenc karnagy, Nigg Paula és Ede gyermek-zongoristák. «Charles»: Örültünk, hogy végre megint egy jó tenor hallunk és helyett egy közönséges bariton hangjai ütötték meg fülünket. A csalódásért a Nigg-testvérek zongorajátéka kárpótol.

Nagy érdeklődést vált ki Selisco Hedvig a bécsi operaház tagjának hangversenye. Az áriákat jelmezben énekli. «A középfekvés szép és lágy trilláival szemben a középlágy trillái mérsékeltébbek is lehetnek volna». Lehner ur Jansa varriációit játszotta hegedűn Weber zongorakiséréte mellett. Egy vokálkvartett és a színházi zenekar egészíti ki a műsort Limmer Ferenc vezényletével.

Az idény utolsó hangversenyét a színházban rendezik meg. Kétszáznegyven forint, huszonöt krajcár jövedelem a lugosi sebesülteknek jut. Kunz Szerafin zongorára és zenekarra írott magyar Rondóját játsza el. Kíséri a színházi zenekar. Selisco Hedvig és Klein Eliz operaáriákat énekelnek. Lehner és Suchán hegedűduettel szerepelnek a műsoron. Fellépnek: Roman a színházzenekar fuvolása, valamint Zimmermann, Korb, Pfeiffer, Kunz Szerafin urakból alakult vokálnégyes.

A színház prózai együttese tulnyomórészt reprizeken élőködik.

A következő idényben az operák, sorsát Heim intézi.

Az első folklorista

Az ezernyolcszáznegyvenhárom—negyvennégyes esztendő eseménytelen. Színház és hangversenyélet szürke napjaiban semmi sem történik.

Schmiedt Sándor szinigazgatónak hátrahagyott pesti adósságai nagy gondot okoznak. Ez kihatással van színházunkra. Hangversenyéletünkben sincs igazi vétkeringés. A közönség rapszódikus. Mig Jáborszky hangversenye nagyszámu közönséget vonz, addig Donhauser J. neves gitárművész, nemkülönben Kieninger

József hegedűművész, üres házak előtt járnak. Jáborszky hangversenyén Nusch asszony is fellép. Bogárnár egy trióban mint klarinétos és külön mint komponista és tenorista mutatkozik be. Limmer erre az estére nyitányt komponál, mely a színházi zenekar előadásában kerül bemutatásra.

«f» műbiráló hallotta Legnani és Stoll neves gitárművészeket. Szerinte Donhauser nem marad előbbieket mögött. Kisszámu közönséget elragadtatja Mislivecek-el, két gitárra írott Konzert-Polonaist játszik. Donhauser Temesvárott telepedik le.

Kieninger József a bécsi operai zenekar volt hegedűse, most a Deutsch Banater Grenzregiment karmestere. Ole-Bull, Paganini és saját szerzeményeit játsza zenekari kísérettel. Hegedűjátéka nagyon tetszik. Mint hegedűművész beutazta egész Európát. Utazásai közben összegyűjtötte a különböző nemzetek melódiáit. Ezekkel a ritka melódiakincsekkel akarja meglepni a világot.

«r» műbiráló, kemény hangon kell ki egy ifju színházlátogató ellen. Vétke, hogy az előadás szünetében a «nobel Galarie» párkányán háttal ült a közönség felé. «Das war denn doch ein wenig löwenhaft mein Herr L... und in Paris würde man Sie ganz gewiss hinausgeschickt haben.»

Marschner: «Der Wampir», Donizetti: «Linda» c. dalművek mellett a prózai társulat «Haus, Hütte und Palais» Moliernek egy történelmi drámájával arat nagyobb sikert. Ujdonság: Ricci: «Der Kerker von Edinburg» c. három felvonásos romantikus operája.

Nigg Paula zongoratanárnő délután négy és öt óra közötti idejét oktatással akarja kitölteni.

Kieninger József karmester magas engedéllyel kezdi meg zeneoktatását. (Ének, vonóshangszerek, zongora, gitár, összes fuvós hangszerek, német és olasz nyelv.) Havi két forintért napi egy órai oktatást ad vasár- és ünnepnapokat kivéve.

Musikverein

Az utóbbi két esztendő letargiájának vége. Nyomában friss élet fakad. A város egész képe megváltozik. A színházból, melynek vezetését Heim operatenorra bizzák, új levegő árad. Évek óta ilyen operaszезón nem volt, élénkségekben, színvonalban egyaránt. A prózai részben a helyzet ugyanaz. A hangversenyek is mindnagyobb érdeklődést váltanak ki. Megindul az első komoly zeneegyesület-alapítási mozgalom.

Az operák kronológiája: «Der Seerauber» Bellini-től. Sabatzky, Erdensohn és Niklas asszonnyal a főszerepekben. «A sevillai borbély», «Norma».

Auber: «Die Syrene» c. dalműve nyitja meg a premierek sorát. A bemutatón Lukácsiné, Sabatzky, Schön, Knopp és Erdensohn-é a dicsőség. Ezt követi Limmer Ferencnek «Die Alpenhütte» című Schmiedt Sándor helybeli színigazgató szövegére írott dalműve. Az újdonság három estén át megérdemelt sikert arat. Auber: «Die Krondiananten» c. dalműve Lukácsiné jutalmául kerül színre első ízben. Görgl W. L. a színház karmestere jutalomjátéka gyanánt Mozart: «Figaró házassága»-t választja. A dalmű szereplői: Niklasné, Lukácsiné, Revie és Narr kisaszszonyok Erdensohn, Schön, Knopp és Seydl. A legközelebbi premieren Marschner kerül szóhoz «Der Templer und die Jüdin» c. operájával. Lukácsiné, Erdensohn, Bocal, Schön, Banini, Seydl és Nikolai segítik diadalra. Az operapremierek sorát Weidl: «Die Schweitzer-Familie» c. lírai dalműve zárja le. Kiállításbelileg is a legpompásabban Limmer Ferenc operája kerül ki. Diszletek, kosztümök, vadonatujak. A siker oroszlánrésze Szabatzkynak jut. Vele egy sorban Knopp, Schön, Erdensohn, Strobl és Lukácsiné állottak.

A reprizek is gondos előadásban kerülnek ki. Legtöbbször táblás ház előtt. Bellini: «Der Seerauber» Rossini: «Der Barbier von Sevilla». Bellini: «Norma» Auber: «Die Stumme von Portici». Donizetti: «Beli-

sar» és «Liebestrank», valamint «Linda», Bellini: «Die Nachtwandlerin», Weber: «Der Freischütz», Donizetti: «Lukretia Borgia».

Auber: «Die Syrene» c. dalművét kivéve, melynek második előadásán alig huszan vettek részt, a többiek mind, több előadást értek meg.

Hangversenyek sorából kiemelkedik Jáborszky virágvasárnapi koncertje. Griebel Ferdinand hegedűművész, porosz királyi kamaraművész, Ehrlich A. Henry zongoraművész és Sawerthal József, a helybeli Lipót főherceg gyalogezred zenekara karmesterének zenekari estje. Utóbbi a hangverseny jóvedelmét az alapítandó «Musikverein»-nek juttatja.

Az erdélyi opera és színműtársulat május huszonnyolcadikán kezdi meg két hétre terjedő ciklusát Donizetti: «Gemma di Vergi» c. operájával, melyet Donizetti: «Don Pasqual» c. dalművével zár le. A prózai darabok közül a «Két pisztoly» «Don Cesar de Bazan» és a «Zsidó» aratnak fergeteges sikert.

Az új nemzedék nagy érdeklődéssel fordul a hangszeres zene felé. A pedagógusok sorába Nigg Károly József lép. Tanulmányait Bécsben végezte, zongorát és zeneszerzést tanit.

Komoly előkészületek folynak zeneegyesület alapítására. A város legelső polgárai beadvánnyal fordulnak a városi magisztrátushoz, melyben az alapítandó zeneegyesület égisze alatt megnyitandó zeneiskola számára támogatást kérnek. A városi kapitányi hivatal felhívásban fordul a közönséghez és felszólítja mindazokat, akik a zeneegyesület és zeneiskola felállítását kívánják, juttassák el nyilatkozataikat és jelöljék meg az összeget, amelyet erre a célra fordítani kívánnak.

Ezernyolcszáznegyvenöt őszén megalakul az első temesvári zeneegyesület, a «Temesvarer Musikverein.» Védnöke Lonovics József csanádi püspök, elnöke Ambrózy Lajos báró és titkára Wachtel Dávid dr. a «Temesvarer Wochenblatt» szerkesztője. A választmány huszonnégy tagból áll. A «Musikverein»

egy év múlva életre hívja zeneiskoláját. Első tanára Maschek Vince. Kitűnő zongorapedagógus és zeneszerző. Eddig Ruszkabányán működött. A hegedűoktatást Jáborszky Mihályra bizzák. A zeneiskola rövidéletű. A szabadságharc alatt kapui zárva maradnak. Az érdeklődés lanyhul és rövid idő múlva az első temesvári zeneiskola megszűnik.

A színház prózai társulata magasszínvonalú. Kitűnő erőkből tevődik össze. Műsora változatos és színes. Drámák, színművek, vígjátékok kerülnek előadásra. Szemelvény a prózai társulat repertoárjából: Don Carlos, Wilhelm Tell, Amália szász királyi hercegnő című darabja: Der alte Herr, Grizeldis, Der verschwundene Prinz, Das graue Haus, Fiesko, Der Ring, Der Sohn der Wildniss, Mutter und Sohn, Campiero, Die letzte weisse Rose, Der Verstossene, Die Verlobung vor der Trommel, Die Perlenschnur, Der Handwerker, Das Bild, Ein deutscher Krieger. Er muss aufs Land, Katharina die Zweite, Der arme Poet, Ben David, Christoph und Renate.

Liszt Ferenc és Hollósy Kornélia

Az ezernyolcszáznegyvenhatos esztendő zenekulturája és színházelete keresztmetszetének meglátásához, három név megemlítése elegendő.

Világhirszerinti sorrendben: Liszt Ferenc, Hollósy Kornélia, Gallmeyer Jozefa.

A fellépés időrendje alapján: a «nemzet csalogánya», a bécsiek népszerű «Pepi»-je és csak végül a «Nagy Zenefejedelem».

Hollósy Kornélia ezernyolcszáznegyvenhat június negyedikén lép fel a nyári Szinkörben Donizetti: «Linda» című operájában. Nagy városok művész és színészkörében ebben az időben már beszéltek egy bánsági születésű magyar énekestüneményről, aki Corfuban és Turinban aratott sikert. Temesvárott még csak annyit tudnak róla, hogy Korbuly Bogdán (nevét 1832-ben változtatta Hollósyra) előkelő, dus-

gazdag gertyenyesi földbirtokos leánya, kiről annakidején Zimmermann nyugalmazott operatenor is már mint csodáról beszélt. Pedig akkor Hollósy Kornélia csak tizenegy éves és a temesvári zárda növendéke. Az intézetnek Zimmermann volt az énektanára. Emlékeztek arra, hogy Hollósy Kornélia Bécsben, Salvinál és Milánóban Lambertinél tanult énekelni. Hollósy Kornélia a «Lindában» hozza eksztázisba a közönségét. Néhány év múlva, már mint a magyar nemzet «csalogánya» meteórként világolt az operagégen.

Carl asszony neves énekesnő bukaresti olasz opera staggionéjával érkezik Temesvárra a tizenkilenc esztendő Hollósy Kornélia. Julius huszonharmadikán: Albóni Marietta, világhírű alténekesnővel Pester lép fel ugyancsak a Lindában. Náday Gedeon gróf a pesti Nemzeti Színház főigazgatója évi négyezer forint fizetéssel szerződteti. Csodaszép hangja mellett, remek alakja, gyönyörű megjelenése és kitűnő játéka hódít. «Az észak csillaga» c. dalműben Meyerbeer a szerző maga kíséri zongorán a magyar csalogány, a tüneményes hangú Hollósy Kornéliát. Koloraturesillag... Népdalt nálánál szebben és jobban jelenleg senki sem énekel. Nyolc év múlva már nyolcezernyolcszázöt forint fizetése van a Nemzeti színháznál, melynek ezernyolcszázhatvankettő Julius kilencedikéig tagja. Ő valósítja meg az első «magyar szalón» eszméjét és a Nemzeti Színház közelében lévő lakásán találkoznak össze a politika, irodalom és művészet legjobbjai. Összhangot teremt a politika és művészet kiválóságai körében. Vendégszereplései során Pétervárig jut el és a cári udvar kegyeit bírja. Magyar büszkeségét, még a cárral szemben is megőrzi.

Egy alkalommal a cár maga kalauzolja végig a cári képtárban. A cár meg áll egy kép előtt és megkérdi Hollósy Kornéliától, ismeri-e az egész falat eltakaró kompozíciót? Hollósy Kornélia szemébe könyözök. «Világosi fegyverletétel»... és csak ezt feleli:

«Fenség, magyar nő vagyok.. ettől megkimélhető volna.»

Krivinai Lonovics József Csanádmegyei főispán-nak lett felesége. Az asszony, ki mint művésznő legelőkelőbb és legkötelességtudóbb egyénisége korának, példás háziasszonnyá lesz. Embertársainak legjótékonyabb anyyala. Huszonnyolc évi boldog házasság után, ezernyolczszázkilencven, február tizedikén, hatvanhárom éves korában hal meg. A dombegyházi birtok család sírboltjába temetik.

A makkói színházat róla nevezik el **Hollósy Kornélia színháznak**.

Menyasszonyi ruhájából miseruha készült a makkói templom számára. Kincseket érő ékszereit rokona: Kayser Lajos csanádi prelátuskanonok örzi, mint **Hollósy Kornélia László és Kornélia** nevű unokájának gyámja.

Gallmeyer Jozefa, a bécsi népszerű «Pepi»-je tizennyolc éves korában hangolja lelkes ünneplésre Temesvár közönségét. Mint a temesvári színház operettprinadonnája első forró sikerét Bellini: «Norma» c. operájában aratja.

Liszt Ferenc művészetének fénye beragyogja a Bánságot is.

Fennkölt alakját látta, melegét érezte, zongorahangjait hallotta, adakozó lelkének köszönetet mondhatott a bánsági metropolis. 35 esztendőskorában jár Temesvárott és ebben az időben vendége Aradnak is. Temesvárott három hangversenyt rendez és jövedelméből hétszáz forintot juttat Temesvár jótékony és kulturális céljaira. Temesvár polgársága arany babérkoszorút nyújt át neki és Arad város díszpolgárává választja fejedelmi vendégét.

Az akkor harmincöt esztendőskorú Liszt Ferenc, 1846. nov. 1-én szerda délután érkezik Temesvárra. Miután az akkori közlekedési viszonyok nem tették lehetővé az érkezés órájának pontos meghatározását, a bánsági metropolis már a kora hajnali órákban öltözik ünneplőbe, hogy a zongorakirálynak méltó

fogadtatást készítsen elő. Az ablakokban virágdísz, gyertyafény. Délután hat órakor diadalkapukon a várakozók százainak kísérete mellett vonul be Liszt Ferenc Temesvárra, A vármegyeházán száll meg. Ugyanaznap este meglátogatja a színházat, ahol a nézőtéren megjelenő Liszt Ferencet percekig tartó «Éljennel» köszöntik. Az előadás után emberáradat kíséri a magas vendéget a vármegyeházáig.

A dómtéren egy pazarul kivilágított diadalkaput állítottak fel a mester tiszteletére rajta e felirással: **Üdvözlégy Liszt Ferenc! A Musikverein szerenádol ad Lisztnek és ezen alkalommal a város legelőkelőbbjei állanak be a dalosok sorába. Helvey Antal magyar nyelvű alkalmi strófáit Limmer Ferenc székesegyházi karnagy zenésítette meg s a város közönségének szívből jövő határtalan lelkesedése, nemkülönben a kompozíció szépsége, mélyen meghatották és elismerésre hangolták Liszt Ferencet. Szerenád után a dalosok közé vegyül és kézzorítással köszöni meg az ovációt. Az elismerés hangján nyilatkozik Limmer kompozíciójáról, kinek zeneszerzői híre már korábban eljutott Liszt Ferencig. Másnap, csütörtökön ráköszönt a városra: a nagy csoda. Este Liszt Ferenc zongorázik a vármegyeháza nagytermében. A krónikás feljegyzése szerint nem volt még olyan idegen forgalom a városban, mint a Liszt hangverseny napján. Mindenki tanuja akar lenni a nagy művészi eseménynek. Egy órával Liszt megérkezése után már egyetlen jegy nem volt a csütörtöki hangversenyre. S mikor Liszttel közlik hogy vidékről is sokan jöttek el hangversenyére, viszont a jegyek mind elkelték már, Liszt készséggel tesz eleget a kérelemnek és szombaton a színházban megtartja második hangversenyét. Miután ezen alkalommal már a színház sem képes befogadni az érdeklődőket, Liszt, nov. 17.-én, pénteken, harmadik hangversenyét tartja meg a színházban. Az első estén a Lammermori Lucia és a Norma fantáziáját, Beethoven varriációkat, Schubert Erlkönigjét és saját mű-**

vei közül Ave Máriáját a műsor szerint: magyar melódiáit és végül a hatalmas és káprázatos Rákóczi indulóját játszotta. Második estén a Tell Vilmos és a Puritánok parafrázisa, Schubert Forelle c. kompozíciója átiratában, valamint Chopin Mazurkái, Polonaisei ésmagyar melódiái csendülnek fel ujjai alatt. Lelkes közkívánatra ugyancsak Rákóczi indulójával zárta le második hangversenyét. A közönség lázban égett, s tombolt lelkesedésében és elragadtatásában. Nem tudott betelni Liszt Ferenc művészetével. A színpad virágtengerben uszott. A hangverseny végén tisztelői aranyból készült babérkoszorút nyújtottak át a zenefejedelemnek. A színház előtt ezrekre menő tömeg tolongott, kik lampiónos menetben zeneszó mellett kísérik Liszt Ferencet vármegyeházbeli lakására, hol tiszteletére diszlakoma volt. A felköszöntésekre Liszt francia és német nyelven válaszolt. Liszt harmadik és utolsó hangversenyén ugyancsak zsufolásig telt meg a színház. A műsoron Weber Aufforderung zum Tanz-ja a mester Sonanbull fantáziája és egy rapszódia szerepelt. Ennek az estnek két vendége volt: Jáborszky Mihály a főm szolohegedűse és Horváth a «Honderü» szerkesztője.

És ennek a bánsági rögnök nemcsak Liszt művészetéből jutott, hanem jutott nemes gavallériájábólból és kiapadhatatlan áldozatkészségéből is. Lonovics József csanádi püspök kezeihez 300 frtot juttatott jólékonycélna. A Musikvereinnek 200 frt., az alapítandó protestáns iskolának 100 frt. és a város szegényeinek ugyancsak 100 frt. jutott Liszt Ferenc bőkezűségéből.

Arad diszpolgárává választotta Liszt Ferencet és a városi magisztrátus Orcifalváig vitte Liszt Ferenc elé a diszpolgári okmányt.

Liszt Ferenc három hangversenye a temesvári hangversenyéletnek mindenkor legnagyobb eseménye marad. Feldinger Gottfried doktor, Temesvár város egyetlen újságírója, a hetenkint megjelenő Temes-

varer Wochenblatt-ban számol be a nagy eseményről.

„Es heisst, dass Liszt bei Gelegenheit seiner Reise nach Constantinopel auch Temesvár berührt. Wird er hier spielen? Wenn er spielt, so wird er gewiss, wenn er darum ersucht wird, unsern Musikverein nicht vergessen. Musikverein, dies ad notam genommen!

Fr. Liszt wird im Verlaufe der nächsten Woche hier eintreffen und in den ersten Tagen nach seiner Ankunft ein grosses Konzert im hiesigen Theater veranstalten.

Franz Liszt. Grosse Kunst und Natuerscheinungen theilen die Eigenschaft, dass beide schon bei ihre Annäherung Alles in Bewegung setzen. Dies bewährte sich auch erst kürzlich in unseren Mauern durch die Anwesenheit des unerreichten Klavier-Souverains Liszt (so nannte ihn begeistert eine unserer grössten Damen) der noch vor seinem Eintreffen allenthalben eine lebhatte Sensation erregte. In dem der Tage und die Stunde seiner Ankunft nicht genau angegeben werden konnte, trafen viele, die er nur nach Temesvár brachte, noch vor seinem Erscheinen hier ein; bei seiner Ankunft aber ereignet sich das Gegentheil, da er durch zu spätes Eintreffen der Wagen nicht so empfangen wurde, wie man es vorhatte. Schade, dass sich Fahrlessigkeit und Zuvor kommenkeit vereinten, um einen schönen Einzug zu vereiteln. Liszt traf den 1. d. M. nach 6 Uhr Abends ein, besuchte noch denselben Abend unser heiteres Theater, wo man den gefeierten Künstler mit den lautesten Elfen rufe und Enthusiasmus begrüste. Nach dem Theater, trug ein zahlreicher Männerchor, vor seiner Wohnung eine eigends zu seiner Bewillkommung vom unseren ausgezeichneten Kapellmeister Limmer verfasste Komposition vor, zu welcher Herr A. Helvey in der Nationalsprache dem Text schrieb. Liszt erschien selbst unter dem resp. Sängern und sprach sich über die Komposition und den Vortrag höchst freundlich aus. Zur Verherrlichung des Abends war auch am Domplatze ein glänzend illuminiertes Triumpfbogen, an welchem die Aufschrift „Üdvözlégy Liszt Ferenc“ prungte, aufgestellt, deren Lesbarkeit jedoch durch ein zu enges Zusammendrängen der Lettern erschwert wurde. Der ersehnte Tag, der grösste Tag des Konzertes erschien mit dem 2. November und nur morgens waren noch einige Billette für das erste Konzert im hiesigen Comitatsaale zu bekommen. Der Name Liszt, der, wie bereits angedeutet, viele Freunde nach Temesvár führte, erklärt diesen ausserordentlichen Zudrang von selbst. Auch hier lag das ganzen

Konzert in seinen Händen nur was könnte auch mehr zu dessen Anziehung beitragen, als eben der Umstand, dass Liszt dem Vortrag allen Kompositionen selbst übernahm. Er spielte: „Andante aus Lucia di Lammermoor“, Fantasie über Motive aus Norma“, Andante mit Variationen von Beethoven“, „Ave Maria“, „Erlkönig“ v. Schubert, „Ung. Melodien“ und am Schluss den riesenartigen „Rákóczy-marsch“. Mir gewährte es besonders viel Vergnügen, dass Liszt mit seiner wunderlieblichen Luciafantasie begann, da ich dieselbe für die vorzüglichste Transcription halte, welche wir für das Piano besitzen. Kullak lieferte zwar manches in diesem Genre, es bleibt aber diese Komposition ein Muster für jeden Kompositeur, welcher in demselben zu wirken bemüht ist. Der Raum dieser Blätter reicht nicht aus, jedes Komposition für sich näher zu beleuchten, ebenso unmöglich ist es hier die Eindrücke zu vergegenwärtigen, welche der süsse Zauber seiner Töne auf jedes Herz ausübt. Wer den Anblick einer schönen Gegend, die süssen Eindrücke einer schwärmerischen Liebe nie selbst empfunden, denn werden wohl die besten Reiseschriften, die ergreifendsten Sonette eines Petrarca kein Gefühl vergegenwärtigen, das er niemals selbst empfunden, ebenso wenig vermöchte es die Feder Empfindungen zu schildern, in welche Liszt's unübertroffene Meisterschaft den Hörer versetzt. Schon bei seinem Erscheinen im Konzertsaal, sowie nach dem Vortrage jeder Komposition, wollte der Beifallsturm kein Ende nehmen, den Liszt allenthalben fand.

Am 4. d. M. gab Liszt ein zweites Konzert im hiesigen k. Freistäd. Theater bei gedrängtvollerem Hause, er spielte „Ouverture zu Vilh Tell“, „Die Forelle“ v. Schubert, „Herameron“, „Bravour variationen über ein Thema aus den Puritauern“, „Mazur v. Chopin“, „Polonaise“, „Ungarische Melodien“ und auf stürmischen Verlangen denn „Rákóczymarsch.“

Auch in diesem Konzert erntete der gefeierte Klavierheros einen nicht endenwollenden Applaus und seine zahlreichen Verehrer waren bemüht, ihm die sprechendsten Beweise verdienter Würdigung und unbegrenzter Hochachtung nach Beendigung seiner zaubervollen Melodien durch die feierliche Überreichung eines goldenen, schön gearbeiteten Kranzes zu bethätigen; es flogen Blumensträußen und Gedichte dem geliebten vaterländischen Künstler von allen Seiten entgegen; und der Bewillkommungschor, welcher schon am ersten Abend vor seiner Wohnung gesungen wurde, erhöhte durch die Weihe einer schönen Harmonie die stille Feier des erhebenden Augen-

blicks. Liszt wurde nach dem Konzerte mit einem schönen Fackelzug bei jubelnden Musik von Tausenden nach dem Comitatsaale begleitet, wo ihm zu Ehren ein grosses Bankett von seinen Verehrern und Freunden gegeben wurde. Den auf ihn gebrachten schönen Toast erwiderte er voll Geist, Empfindung und mit Gesinnungen, die den Künstler, wie den edlen Vaterlandsfreund in ihn auf das ehrenvollste neuerdings zu erkennen gaben.

Dr. Fdgr.

Der „Pannonia“ wird aus Pest geschrieben: Liszt, den sie auch im Tolnaer Komitat zum Assessor vorgeschlagen, liess sich aus Wendeln Peters Klavierniederlage dahier nicht weniger als drei berühmte Schweighofer und detto so viel Streichersche Klaviere per Dampfschiff nachschicken. Die Klaviere Unter-Ungarns sind viel zu schwach und unsonor für den grossen Assessor-Virtuoson. Wir können auf Ehre versichern, dass der Klaviersouverain bei uns nicht ein einziges Piano zertrümmert hat.

Wir Temesvárer können, was Courtoisie anbelangt, noch immer bei unser Nachbarstadt Arad in die Schule gehen, denn diese hat unsern Liszt nicht nur Triumpfbogen errichtet, ihn nicht nur angesungen und festgehalten, sondern er ist ihm zu Ehren auch das uniformierte Bürgercorps ausgerückt und der Magistrat hat ihm das Ehrenbürgerdiplom bis Orczydorf entgegengetragen; nur vergass man ihm nicht die Schlüssel der Stadt auf einem ampolster Kniend darzubringen, was auch immer verziehen wird. In einem Punkte jedoch blieben die guten Arader hinter uns zurück: wie kann man dem Klavierheros aber auch nur einen Blumenkranz auf's Haupt setzen wollen?

Öffentliche Dank. Der gefeierte Klavierheros u. wohlthätige Menschenfreund Franz Liszt hat auch hier Beweise seiner Wohlthätigkeitsinnes gegeben, indem er 300 Gulden Sr. Excell. d. Hochwürdigsten Diözesanbischof Joseph Lonovic mit der Bitte übersandte, selbe nach Hochdew. Einsicht unter die Wohlthätigkeitsansalten zu vertheilen Sr. Excellenz geruhien 100 Gulden der Josephstaedter u. Altmehrhöfer Kleinkinderbewahranstalt gnädigst zukommen zu lassen, Was hiemit mit dem innigsten Dank zu allgem. Kenntniss gebracht wird, 17. Nov. 1846.

Joseph Gabriel, Domherr, Vereins-Präses

Auch hier hat es der gefeierte Klavierheros Liszt bewiesen, dass er die ihn zu Theil gewordenen Auszeichnungen als Künstler und Philantrop in hohem Grade verdient. Er überliess 200fl. C. M. für mehrere hiesige Wohlthätigkeitsvereine, ferner 200fl. C. M. zur Vermehrung des noch geringen Fonds unseres Musikvereines, 100fl. C. M. der hier zu errichtenden protestantischen höheren Lehranstalt und mehr als 100fl. C. M. zur Verteilung unter armen Familien. — Freitag, den 17. d. M. gab er ein Abschieds- und Wohlthätigkeitskonzert im freisädt. Theater vor einem Zahlreichen Auditorium, in welchem jeder seiner Vorträge besonders seiner grossartigen Sonnambulephantasie und den nachklängen der Weberschen Aufforderung zum Tanz stürmischer Beifall gezoht wurde. In Berücksichtigung des Wohlthätigen Zweckes machte uns Herr v. Horváth, der bekannte Redakteur des „Hondein“ das Vergnügen, sich als humoristischer Vorleser uns auf eine recht interessante Weise vorzustellen; ebenso fand auch Jáborszky's melodischer Meisterbogen den lebhaftesten Anklang. Liszt's beifällige Ausserung über unsern hiesigen Klaviermacher Gabriel Papp bestätigt die schon von mehreren Künstler vorteilhaft ausgesprochenen Urtheile über Papp's Leistungen und dürfte zur Verbreitung seiner Pianos nicht wenig beitragen.

Dr. Gottfried Feldinger.

Keringőkirály

A zene és hangversenyélet nagyvárosi méreteket ölt. Nemesak az idegen «sztárok» forgalma teszi azt, hanem a helyi zenei élet egészséges fejlődése is. Az esztendő háromnegyed részében még Schmiedt Sándor tartja kezében Huber Ignác budai igazgatóval társulva a színházat gyengén, bizonytalanul.

A hírletet később Kreibig és Nözl nagyszabedű igazgatókra ruházza át. Október huszonötödikén tartják a megnyitó előadást.

Májusban Schöld nagybecskereki színigazgató jön társulatával. Több napon keresztül az Arénában játszik. A társulat vendége Walburg, a pestiek kedvence.

Juniusban Hevesy Imre magyar társulata vendégszerepel városunkban.

Juliusban szerb színtársulat látogat el hozzánk. Schmiedt és Huber prózai társulatát Rott komikus vendégfellépte menti meg néhány hétre. Operatársulata számára nem akad Rott.

Két operát (Lukrétia Borgia—Othello) még nagy nehezen kihoznak Schmiedtéék. A harmadik, Mozart «Don Juan»-ja megbukik. «Az egész előadáson végig egyetlen brávó vagy taps nem hangzott el. A kínos helyzetet egy tűzoltó menti meg, az utolsó jelenetben beállított és jólsikerült tűzijátékkal. Nyomban megindul a tapsorkán, Mozart és «Don Juan»-ja meg van mentve. A jelenlevők nyomban elhatározzák, hogy Mozart halhatatlansága megmentőjének, a derék tűzoltónak szobrot emelnek. Gyűjtéssel Vanini rendezőt bízzák meg, aki adományokat egy krajcártól kezdve fogad el.»

Igy alakult sorsa a Schmiedt-Huber éra utolsó operaelőadásának.

Kreibig és Nözl októbertől decemberig kilenc operát mutatnak be. Donizetti: «Lukrétia Borgia»-ja háromszor, Bellini: «Die Puritaner», Rossini: «Der Barbier von Sevilla», Flotow: «Stradella», Balfé: «Die vier Haimondskinder», Herold: «Zampa», Bellini: «Romeo és Julia». Utóbbiban Capuccini k. a. a sonderhauseni színház énekesnője vendégszerepel nagy sikerrel. Capuccini temesvári születésű.

A hangversenyek sorát Bohrer A. hannoveri advari hegedűművész nyitja meg. Közreműködik leánya Bohrer Zsófia zongoraművésznő. A krónika szerint Liszt óta még nem volt ilyen műélvezetben része Temesvárnak.

Bohrer három hangversenyt rendez egymásután. A vármegyeház nagyterme mindannyiszor zsúfolásig telik meg közönséggel. Liszt, Beriot, Beethoven, Schubert és Bohrer kompozíciók szerepelnek műsorán.

A második hangversenyélményt ebben az esztendőben Seymor Schiff londoni zongoraművész estje jelenti. Második estjét Concetta-Cosentinó fiatal olasz

énekesnővel együttesen rendezi meg. Harmadik estjén Mendelsohn G-moll zongoraversenyét játsza zenekarkisériával. Ezenkívül a Linda-Fantáziát, Freischütz-Fantáziát és saját Improvisationját játszotta. Közreműködtek: Jáborszky és Sawerthal karmester. Utóbbi Schiff zongoraművésznek euphonra írott Nocturnjét adja elő.

Concetta-Cosentinó önálló estét rendez a megyeháza nagytermében Limmer, Jáborszky és Nigg Paula közreműködésével. Ariákat és dalokat énekel.

Ugyancsak a vármegyeháza nagytermében rendezik együttes hangversenyüket Kletzer csellóművész és Kollmann, az aradi Konzervatórium volt tanára, a bécsi operazenekar tagja. «Igazi műélvezetet nyújtottak.»

Seymor Schiff innen hangversenykörútra indul és október közepén ismét visszatér. Negyedik hangversenyét is nagy érdeklődés előzi meg.

A hangversenyek sorában Jáborszky hegedüestje is nagyszámu közönséget vonz. Ezúttal egészen új programmal lép a közönség elé és a Wieuxtemps hegedüversennyel arat nagy sikert. Kitűnően választja meg a közreműködőket. Gallmeyer Pepi, Lukácsiné és Rott komikus.

A bomba: Strauss János, a bécsi «keringő-király» fiának zenekari estje. A legünnepeltebb bécsi muzsikus és hírneves keringőszerző hangversenykörútja kapcsán jut el városunkba zenekarával. Első zenekari-estjét a Redutban, másodikat a Színházban, harmadikat a Gyárudvarban tartja meg negyven krajcár beléptdíj mellett. A műsor nagyobbik fele keringőből tevődik össze. Operaegyvelegek, indulók, szerepelnek műsorán. A siker óriási. Utirány: Arad, Lugos, Nagyszeben, Kolozsvár, Brassó, Bukarest, Jassi, Konstantinápoly.

Kraul György városi tanácsnok június hatodikán nyitja meg ünnepélyes keretek között a Musikkverein énekiskoláját. Növendékek száma negyven.

A dóm ének és zenekara bemutatja Mozart:

«Requiem»-jét és Haydn: «Die sieben Worte Christi» c. Oratóriumát. A Requiem bemutatása kapcsán «fájdalommal» nyer megállapítást, hogy a dóm karzatát még mindég nem bővítették ki.

Haydnhez is van megjegyzése a krónikásnak: «Kár, hogy évek óta Nagycsütörtökön este mindég csak Haydnt, vagy Beethovent kapjuk.» És kérdi: — nem akad-e más Oratóriumkompozíció az irodalomban «Krisztus hét szava» és «Krisztus az Olajfák hegyén» kívül?

A múzsa elnémul

Ezernyolcszáznegyvennyolcban erős operaszegén indul meg Verdi: «Ernáni» c. dalművének első bemutatóját nagy érdeklődéssel fogadja a közönség. Limmer karmester pompás munkát végez. Fegyelmet kórust és jó zenekart mutat be a premieren. Szabatzky, Stoll és Ruy-nak sokat tapsolnak.

Októberig, az új színiévad kezdetéig műsoron van: Zampa, Freischütz, Fra Diavolo, Regimentstochter, Zaar und Zimmermann, Nachtlager in Granada, Norma, Lammermori Lucia, Ballnacht, Belisar, Liebestrank, Lukrétia Borgia, Die Puritaner, Zauberflöte. Ebben az időben Kreibig egyedül vezeti színházát. Nözl Pestre szerződik.

Vendégszerepelnek: Feleki Miklós magyar társulata és Schöld német együttese. Előbbi áprilisban a közsínházban, utóbbi júniusban az Arénában.

Feleki társulata csak délután játszhat. Ennek dacára naponta megtelik a színház. Kreibig esti előadásai is jól látogatottak.

Az egyetlen hangversenyt Jáborszky rendezi a színházban ez évben. A műsort a katonazenekar a «Hunyady László» ouvertúrellel nyitja meg.

Mathieu József orgona és énektanító a gyárvárosi iskolában havi negyven krajcár tandíj mellett énekiskolát nyit.

A prózai társulat nagyszerű előadásában kerül-

nek színre: «Der Verschwender» Szigligeti: «Szökött katoná»-ja német fordításban, «Herzogin Ritta», «Eine Dorfgeschichte», «Die Mode», «Maria Tudor», «Er muss in die Stadt», «Ein Wort des Fürstens», «Kunst und Natur», Der verschwundene Prinz», «Der Herr und Diener», «Der Fabrikant», «Die Banditten», «Krone und Herz», «Der Barometermacher», «Keine Jesuiten mehr», «Das Donauweibchen».

Októberben a közönség már türelmetlenül várja a színház megnyitását.

Október végén vagyunk és a színház még nem nyílt meg. Egyre késik a hadtestparancsnokság engedélye.

November első napjai. A szintársulat még mindig nem érkezett meg. Valószínűleg a nagy politikai össze-visszaság miatt késik. Bizonyára a Siebenbürgerstrassén tartóztatták fel őket.

Nyolc évi fennállás után megszűnik a «Temesvarer Wochenblatt» és Wachtl Dávid dr. megindítja a «Der Südungar» c. lapot, a cenzura befolyása nélkül Szabadszellemtű, radikális orgánus.

Ezernyolcszáznegyvennyolc tavaszán, a szabadság eszméi nagy öröme hangolják a polgárságot. Október tizedikén Rukovina báró várparancsnok az egész várost hadiállapotba helyezi.

A muzsa elnémul.

Ezernyolcszáznegyvenkilenc május tizen nyolcadikán péntek reggel három órakor kezdik lövöldözni Temesvár várát «Zehnpfündige Haubitzen»-nel. Jelentékeny kár.

A «Südungar» c. lap írja: «Reggel hét órakor szűnt meg a vár lövöldözése... ezzel a rövid közleménnyel befejezzük híradásainkat, mert városunk hadszíntérré változott.»

Százhet napi ostrom alatt negyvenezer bomba, ágyu és gránát repült a várba.

Óriási drágaság és kolerajárvány.

Haynau győztesként augusztus kilencedikén vonult be Temesvárra.

Abszolutizmus. Kivégzések. Várfogság. Lonovics érseket Ausztriába internálják. Délmagyarország ismét osztrák tartomány. Hivatalosan: «Szerb Vajdaság és Temesi Bánság.» Fővárosa: Temesvár. Első kormányzója: Coronini-Kronberg János gróf altábornagy.

Szeptemberben megindul Beichel Károly «Temesvarer Anzeiger» c. lapja. Beichel az osztrák kormány kegyeit bírja. Szemükben «jóindulatu» osztrák. Az «Anzeiger» életkora két esztendő.

Erkel Ferenc levele

A megpróbáltatások ideje véget ért. A nyugalom helyreállt. eltűntek a háboru nyomai. A színház ismét az érdeklődés középpontja. Kreibig újra megkezdte előadásait. Bánságnak neves szépművészeti képviselői vannak: Hollósy Kornélia az énekművész, Lénau Miklós a költészeti, Petrovits és Dán festészeti, (előbbi) Kinába is meghívást kap, (utóbbi a historikus festészeti legnagyobbja) Limmer Ferenc a zenei költészeti képviselője.

A művészetek iránti érdeklődés nyomán születik meg Hirschfeld Károly: «Euphrosyne» c. lapja.

A polgárság első gondja, «ugy a művészet, mint az ifjúság érdekében a Musikverein, valamint Zeneiskolájának újbóli életre hívása.»

Tíz nap alatt három hangverseny.

Az év első hónapjában kilenc operaelőadás: Elnáni, Belisar, Röber der Teufel, Zaar und Zimmermann, Don Juan, Lucia von Lammermor, Stradella, Zampa, Zigeunerin.

Kreibig német társulata április végéig még a következő dalműveket mutatja be: Freischütz, Zaubrerflöte, (sorozatos telt házat vonzott) Mártha, Lucretia Borgia, Macbeth, (ujdonság) az operaelőadások legjobbika. Főszerepben: Stoll és Strampferne. (A közönség lelkesedése még Gebauer díszletfestőt is füg-

göny elé hívja.) «Die vier Haimondskinder», «Nacht-lager in Granada».

Kapuzárás előtt mutatják be újdonság gyanánt Köpf színházi karmester «Rafael» c. operáját. «Euphrosyne»: A hazai kritikának ilyenkor bizonyos tekintettel kell lennie és nem szabad étvágyát epés lintába mártott étellel táplálni. Az opera némely száma tiszteletreméltó tehetséget árul el. Baj csak az, hogy gyakran régi, ismert melódiákkal találkozunk...»

Kreibig operaegyüttese a «Macbeth»-el zárja le ciklusát. Társulata április végén adja át a színházat Szabó és Havy magyar társulatának.

Április tizenegyedikén a «magyar Meyerbeer» — Doppler Ferenc neves hazai zeneszerzőnk «egy bánáti születésű hegedűművésszel» — Huber Károllyal rendez együttes hangversenyt.

«Huber ezidőszerint a bécsi Kernthner-Theater tagja és mint az aradi konzervatórium volt növendéke sok dicsőséget szerez intézetének. Miután színházunk személyzetünk legnagyobb része már szélnak indult, nem volt szerencsénk Dopplernek nagyobb szabású kompozícióját hallhatni. Meg kellett elégednünk a színházi zenekar által kifogástalanul bemutatott «Ilka» c. operájának nyitányával. Dopplert a komponistát a «magyar Meyerbeer»-nek nevezik és joggal mondhatjuk Dopplert a fuvolaművészt a magyar Briccialdinak.»

Nyolc nap múlva Krauss Guye és Tollersky tartják együttes hangversenyüket. Közreműködnek: Nig Paula (Mendelsohn zongoraverseny) Hinfner Ludmilla (ének).

Következő napon Senitzer Karolina pedálhárfa-művésznő és Sátorfy tenoristának van együttes hangversenye. Edelsberg Philippiné (Beethoven — Es-dur zongorahangverseny zenekarkísérettel) Limmer Albert Hinfner Ludmilla (ének) és a katonazenekar közreműködésével.

Nagypénteken este a dóm ének és zenekara Lim-

mer karmester vezetésével előadja Pergolese: «Stabat Másterét.»

Szabó és Havy magyar opera és színműtársulata szombaton május harmadikán kezdi meg előadásait. Az operaegyüttes tagjai: Toperzer, Telli énekesnők, Gálly (tenor), Philipovits, Mezey. A prózai együttes erősségei: Munkácsy Flóra, későbbi Feleky Miklósné, Almásy, Szerdahelyi, Szabó, Gyulai, Csiszér, Törökne, Philipovits k. a.

Az első tizenkét nap alatt öt nagyszerű opera-előadás: Mártha, Norma, Lammermori Lucia, Belisar, Verdi: «Két Foscari» című dalművének bemutató előadása. Azonkívül műsoron van még «Ernáni», «Próféták». Utóbbi harmadik és negyedik előadására a jegyek elővételben kelnek el. «Az érdeklődés nemcsak a városban, hanem a környéken is óriási.»

Május huszonegyedikén érkezik meg a színházigazgatóság címére a nagynevű Erkel Ferenc levele, amelyben közli, hogy «Hunyadi László» c. operáját átengedi Szabó és Havy társulatának. «A Nemzeti Színház után a mi társulatunk lesz az első, mely ez operát bemutatja. Erkel dalművét Thalberg közvetítése folytán még az idei évben a párisi nagy operában is bemutatják.»

A prózai együttes műsorán szerepelnek: A szép juhász, Mátyás diák, Szigligeti legújabb drámája a «Wied» (vagy Magyarok a pogánykorban) korhű diszletekkel és kosztümökkel.

«Thália csarnokai a fokozódó melegben, inkább orosz ingyengőzfürdőhöz hasonlítanak. Dacára ennek, az érdeklődés mindinkább fokozódó lesz, szinte zsúfolt házak előtt játszik a kitűnő magyar társulat.»

Táblás ház előtt van bemutatója Szigligeti: Csikós c. népszínművének, «Csapszék a Madonnához» c. francia színműnek Szemere fordításában, Körner «Zrínyi» c. drámájának. A Nemzeti Színházzal egyidőben van bemutatója Schiller «Rablók» c. drámájának. Színpadra kerül a londoni színházak legnagyobb szen-

zációja, «A szökőév». Műsoron szerepel még: «Gritti» (Szigligeti drámája) «A Notre Damei harangozó», «Az egyenes ut a legbiztosabb», A «Szökött katoná»-ban Szabó igazgató, Munkácsy Flóra, Kovátsné és Szerdahelyi aratnak fergeteges sikert. Előadás után több színházrajongó és művészbárát, tiszteletükre ünnepi vacsorát rendez.

Kreibig német prózai együttesével visszajön és az Arénában játszik. Szabó és Havay a közsínházban megnyitja harmadik bérletidényét, a «Zampa» c. operával. Vendégként Rössler tenorista, a pesti Nemzeti Színház tagja lép fel. Ez a ciklus dalművekben a Haimond gyerekek, Prófétaék, Báléj c. énekes színpadi műveket öleli fel, míg a prózai társulat Ludas Matyi, Szapári Péter, Pohár víz, Szekér titka, színműveket mutatja be.

Erkel Ferenc korszakalkotó nemzeti alkotása a «Hunyadi László» c. opera hét évvel a pesti bemutatás után, első vidéki premierjéhez Temesvárról jut el. Pompás előadás, hatalmas siker.

Kreibig német társulatával a közönség kevésbé van megelégedve. «Kevés régi jó mű kerül előadásra és még kevesebb újdonság. Jó sokáig kell várunk míg előadásra kerülnek a Bécsben feltűnést kellett darabok. Hogy utóbbiak mennyire vonzzák a közönséget, bizonyítja a vasárnap bemutatott, Bécs közönségének kedvenc darabja: «Rosenmüller és Sinke», Töpfer-vigjáték.

Az «Euphrosyne» megszűnik. Ugyanebben az évben jelenik meg a «Banater Courier» első száma Feldinger Gottfried dr. szerkesztésében.

A «Courier»-ből «Banater Telegraph» lesz. Rövid életű.

Ugyanebben az évben alapítják meg a «Temesvarer Zeitung»-ot.

Oszták császár, magyar színházban

Kreibig utolsó erőfeszítése. Január első felében tizenkét előadást tart társulatával. A sorozatot Meyerbeer «Hugenották» c. operájával nyitja meg. A tizenkét előadás során Verdi: «Macbeth»-je is szóhoz jut. A prózai együttes Hebbel: «Judith»-ját mutatja be újdonság gyanánt. Egynéhány prózai mű, valamint a «Norma», «Zaar und Zimmermann» és «Ernani» reprizei után színházi koncesszióját átadja Strampfer Frigyes színésznek.

Az új színingazgató nevéhez fűződnek a legsikerültebb előadások. Egy-egy előadás szinte botrányba fullad. Idővel helyreállítja a színvonalat. A közönség megbocsájt az igazgatónak, sőt megszereti. Tíz esztendőig marad a temesvári színház élén rövid megszokással.

Ezernyolcszázhatvankettő őszén a Bécsi wieden színház élére kerül. Hátralevő két esztendőre szóló temesvári bérletét Reimann Ede tropaui színingazgatónak adja át.

Néhány szemelvény a strampferi előadásokról. Marschner: «Der Wampyr» «Az idény legrosszabb opera-előadása. A kórusok a rossz éneklés non plus ultrája. Komoly megfeddést érdemel a zenekar is.»

Balté: «Die Zigeunerin». «A zenekar rossz, szereplők színvonalon aluliak.»

Hálévi: «Die Musketiere der Königin». «Kérjük a zenekart, hogy a közönséges macskazene helyett a jövőben tisztességes zenei produkciót nyújtson. Hanyagsággal állunk szemben és nem nem-tudással.»

Bellini: «Belisar». «Kórusok gyengék. Zenekar rossz. A fuvósok teljesen taktus nélkül és gyakorlatlanul használták hangszerüket.»

Meyerbeer: «Róbert der Teufel». «Der Höllenchor erinnerte sehr, an seine Abstammung.»

A prózai társulat ugyanazt a színvonalonalulását

got képviselte. Schiller: «Don Carlos», «Szerencsétlen előadás. A címszereplő minden, csak «Don Carlos» nem volt. Az egész ensemble egyáltalában nem volt tisztában a lejátszandó dráma fogalmával. Számukra a német drámairodalom egyenlő a kínai nyelvvel.»

Az Arénában is játszik egy társulat. Valami Wagner nevű ur oltalmá alatt.

«Az Aréna-beli társulatról csak annyit akarunk mondani, hogy tagjai még megközelítőleg sem érdemlik meg a színész elnevezést. És arra figyelmeztetjük Wagner igazgató urat, hogy hagyja békében a klasszikusokat, mert Schiller és társai megfordulnak szíjukbar az ellenük elkövetett merénylet hatása alatt.»

Röwer Henrik, lord Gray kamaraművésze a kiváló csellóművész, ki a bécsi lapok szerint Bernhard Romberg és Merk emlékét idézi fel játéka nyomán két önálló hangversenyt rendez. Nagy közönség, általános elragadtatás.

Két hét múlva harmadik hangversenyét rendezi Röwer. Közben Jáborszky tartja meg szokásos virágvasárnapi hangversenyét.

Április elején kezdik tatarozni a színházat. A színház május végéig zárva marad.

Május végén Szabó vonul a színházba magyar társulatával. Hónapokig játszik városunkban.

Az első héten csaknem kizárólag operák vannak műsoron. A megnyitás napján «Lammermori Lucia.» Azután «Ernáni», «Kunok», «Mártha».

Ezernyolcszázötvenkettő június tizenhatodikán magas vendége van a színháznak. «A német nyelvű korányozott Szerb Vajdaság fővárosába érkezik I. Ferenc József császár, hogy letegye a terebárvári várat ezernyolcszáznegyvenkilencben hősi legvédő és a vár védelmében elesett osztrák harcosok emlékére állítandó emlékszóbor alapkövét.» Őfelsége a császár, látogatásával megtiszteli a magyar nyelven játszó színtársulat előadását. Opera-disz-

előadás. Császár: «Kunok» c. dalműve. «A páholyokat és földszintet látogató urak és hölgyek felkértenek ünnepi díszben megjelenni, hogy a színház ünnepélyes képe annál megkapóbb legyen.» Karzati jegyekből csak százötven adható ki a legszigorubb ellenőrzés mellett. Zsufolt ház, előadás mintaszerű. A dalmű kritikája: «Császár dalművében a közönség nagyon csalódott. Tiszta magyar dallamokat várt és ahelyett egy husz év előtti magyar népdalt énekeltek ducttben, némi zenekari díszítéssel. Különben még csak szikrája sem volt az egész operában a magyar zenének. Az egész darab valami gyengén sikerült Donizetti operához hasonlít és semmi újat nem ad.»

I. Ferenc József császár tetszését megnyerte a «Kunok» c. opera. Kivánságára gróf Festetics intendant Budán is előadatja. Az előadáson Őfelsége is megjelenni.

A Szabó és Havy társulat opera és prózaegyüttese nagy sikert arat.

Nagy a hőség. «A közönség fél a szaharai hőségűtől és sajnos távolfartja magát a színházi műelőzéstől.»

Júniusban nem hajlandó huszonhat fokos melegben a közsínházba ülni. Inkább az Arénába megy, ahol Klischniggel vendégszereplése a vonzerő.

Viszont július közepén harminchat fokos hőségben, a «Próféta» melódiáival nem tud betelni. Nemcsak a magánszámokat, még a kórusokat is többszörösen ismételteti.

Dalművek közül: Norma, Tell Vilmos, Mártha, Linda szerepel a magyar társulat operaműsorán. Az opera főerősségei: Tábornszky k. a. Toperzer asszony, Havy.

Farkas (Wolf) Károly, a Nemzeti Színház tagját viharosan ünnepli a közönség «Lammermori Lucia»-ban, «Sevillai borbély»-ban és «Hunyadi László»-ban.

Erkel dalművének rendkívüli sikere van. Az előadás kifogástalan.

Farkas (Wolf) Károly sikerében osztoznak Topemerné, Filipovits k. a. Bodorfy és Grill. Erkel dalműve egész Bánság érdeklődését vonja magára. Szabó társulata július huszonnegyedikén Lugoson mutatja be a «Hunyadi László»-t.

Ernáni, Belisar, Próféta, Kunok után Ordög cinkosa c. Auber operával zárja le Szabó társulata operaelőadásait.

„... eine herrliche Zukunft gar nichts zu haben, besonders wenn wir bedenken, dass auch unsere Militär-Musikbande von hier weg geht... dann legen wir uns schlaffen.“

Az Arena «Freischütz» operaelőadása már a végelgyengülés jegyében folyt le. «Egy nappal előbb ugyancsak az Arénában előadott «Garabonciás diák»-ol Szerdahelyi ur izléstelensége torzította el. A darab amugy is sok sikamlós tréfáját Szerdahelyi ur szabad viselkedése még csak pikánsabbá tette.»

Köszinbázból, Arénából is, kirepültek Thália madarai.

«Valóban álomba merülhet Temesvár közönsége, mert másfél hónapon keresztül Kurz k. a. és Campili ur táncstjén kívül, sem zenei, sem színházi esemény nincsen.»

Strampfer Frigyes újjá szervezi társulatát. A nézőtérre Astral-lámpákat szereltet fel és szeptember tizenhétedikén nyitja meg az évadot. A nézőtér pazarul kivilágítva. Strampfer igazgató ünnepi beszédet mond. Műsoron Guskow: «Das Uhrbild des Tar-Stüffs» c. darabja.

Első opera gyanánt «Barbier von Seville»-t mutatják be, Szedlacsek k. a. nyal a főszerepben. «Az előadáson látszott, hogy a betanulásnál mellőzték a zongorát. Érthetetlen a Finálék elhagyása.»

Horace Poussard hegedűművész, a párisi konzervatórium volt növendéke a Redutban tartja hangversenyét.

Néhány nap múlva Szedlacsek fuvolaművész,

Esterházy herceg kamaraművésze hangversenyez a Redutban.

November huszadikán Mária Dorothea hercegnő udvari szónokának fia, Kalkbrenner ur tartja szerzői zongoraestjét a Redutban.

«Temesvár közönsége két részre oszlik. Az egyik: «Der Kunstsinnige», a másik «Der Nimmersatte». Utóbbiak vannak tul sulyban. Kevés pénzért nagy porciót kívánnak a művészetből is. Ezek a «Nimmersattok» kommunista módon foglalják el a nézőtér a legjobb helyeket. Aki a zártszékek árát megfizette állhat, ők pedig ülnek. Kívánatos volna a zártszékeket lelakatolni, hogy senki el ne kommunizálhassa.»

«Megnyugtathatjuk a közönséget, hogy a hosszú közjátékokért a felelősség nem a karmestert illeti mert ő elég gyorsan dirigál. A direktor a hibás. Nem tördök azzal, hogy a színészek az öltözködéssel és a rendező a színpad rendezésével hamarabb készüljön el.»

«A díszletezésben is sok hibát látunk. Az erdő-részletnél szobaaajtót. Szobarészletnél erdei fákat.»

Azért nagy az igyekezet. Lassan de biztosan helyreáll a régi művészi színvonal.

Geolhe: «Faust»-ja egészen jó előadásban került ki.

A «Nachtwandlerin» opera előadásán már sok és lelkes taps hangzik fel.

A «megbukott Rigolettó»

Az új esztendő első havában kerül bemutatásra Verdi: «Rigolettó»-ja. «Verdi muzsikája nem nyerte meg a közönség tetszését. Az operáról ítéletet csak többszöri hallás után szabad mondani.»

Reprizek uralják az operaműsört váltakozó szerencsével. Kitűnő előadásban kerül ki a «Sevillai bohóc» «Márhá»-ban «a kórusok megint reszkedvükben voltak.» «Ördög Róbert»-ben «kórus és

zenekar többször hajbakaptak. »Lindá»-ban «kórus és zenekar rossz.»

A hangversenyek sorát az új esztendőben Kletzer Ferenc csellóművész nyitja meg. Utána Jábor-szky rendezte meg hegedűestjét a Vigadóban.

Erl a bécsi operatenor Hugonották, Mártha, Róbert der Teufel, Ballnacht, Próféták, Lucia von Lar mormorban vendégszerepel

Erl-el a címszerepben mutatják be újdonság gyanánt Donizetti: «Don Sebastian» c. operáját. A bemutatóról hat hasábos cikkben számol be a kritikus «A zenekar borzasztó hangulatban volt, a ház teljesen üres.»

Erl a «Freischütz»-ben bucsuzik. Karszemélyzet és zenekar fáklyászenét rendez tiszteletére.

Közben Strampfer új nyári Arénája épül az «Angol királynőhöz» címzett kávéház udvarán.

A május nyolcadikán megnyílt Arénába a «közönség karavánszerűen indul.»

A nyári színház «méreteiben olyan nagy, hogy színházunk többszörösen is elférne benne.»

Szedlacsek k. a. a színház kitűnő énekesnője május utolsó vasárnapján délben a Vigadóban bucsuhangversenyt rendez, melyen Coronini gróf helytartó is megjelenik.

Az Arénában prózai együttes, a közsínházban operatársulat tartja előadásait.

Don Juan, Zampa, Zigeunerin, Rigolettó vannak műsoron.

Az Aréna vendége Löwe Ludwig, a bécsi udvari színház művésze. Több estére tervezett vendégjátékát a «Garrick in Bristol» c. vígjátékban kezdi meg és a «Götz von Berlichingen»-ben fejezi be. «Hogy miért távozott Löwe «Macbeth» «Egmond» «Harlet» előtt, bizonyára nyílt tilok, mely műizlésünknek nem válik díszére. Kétségtelen, a színház látogatás harminc fokos melegben nem a legkényelmesebb dolog, mégis Kurz k. a. táncművész nő tavalyi

estjén, ugyanilyen foku melegben, özönlött közönségünk a színházba.»

Mehrmann tenorista távozása óta nincs tenoristája az operatársulatnak. Hosszu vajudás után Vinczent, a brünni városi színház tenoristája szerződik az operához.

A «Zsidónő»-ben mutatkozik be, majd «Ernáni»-t énekli «H. hangtalan korunkat szemléljük és meg-szivleljük a tényt, hogy a jó tenorista ritkább a fehér hollónál, úgy meg kell nyugodnunk Strampfer igazgató akvizíciójában.»

Wiest Ludwig hegedűművész, «Capellmeister der Fünstlich-Wallachischen Capelle zu Bukarest» a jelenkor egyik legnagyobb hegedűse. Ki legutóbb Milánolla Terézia mellett Bécsben is nagy sikert aratott. három hangversenyt rendez egymást követő napon. Legnagyobb sikerét «Wallachische Lieder» c. sorozatával aratja. Nagyon tetszett a «La Romaneasca» c. táncmelódia és többször kellett megismételnie a román himnusz feletti varriációkat.

Hommé asszony, a pesti Városi Színház drámai művésznője és Nicklas, ugyanazon színház kómikusa, több napon át vendégei a színháznak.

Távozásuk után Steinbeck, a leipzig-i városi színház művésze vendégszerepel rövidebb ideig.

A színház téli évadja szeptember huszadikán kezdődik. Megnyitó előadás: Goethe: «Egmond» c. drámája.

Flotow «Mártha» c. operájában mutatkozik be az operaegyüttes két újonnan szerződött tagja: Griska k. a. a brünni Városi színház és Dub k. a. a braunschweigi udvari színház volt tagja.

Huszonnégy év múlva eleveníti fel az operatársulati Boildieu: «Johann von Paris» c. operáját,

Zsuffolt ház hallgatja három estén át a Sárközyzenekar produkcióját. Legnagyobb sikerét magyar nótákkal aratja. «Sárközy mellett első sorban a klarinétosok érdemelnek elismerést. A melankólikus Bor

sódi-kesergőt ugyanolyan művészettel játszáék mint a tüzes Galgóczy-csárdást.»

Limmer Ferenc tizenkilenc évi színházi karmesterkedés után megvált a színháztól. Helyét Böhm karmester foglalja el.

Schier-testvérek karácsony harmadnapján rendezik balettestjüket nagy sikerrel.

Inkább Toldy János...

Az énekes színpad színvonala hanyatló. A prózai előadások sem elégitik ki a közönséget, mely még mindig nagyon jóindulatu. Kritika és közönség egyaránt méltóságot keres a rossz és gyenge előadások számára ezernyolcszázötvennégyben. «Ugy a «Róbert der Teufel» mint a «Zampa» közepesen aluli volt, amelyért egyenesen az időjárást okoljuk. Tizenegytizenkét fokos hidegben pusztá nyakkal és egészen könnyü ruhában énekelni roppant súlyos. Ugyanez lehet oka a zenekar gyenge teljesítményének is.»

A «Zaar és Zimmermann»-ban «a kórusok botrányosak». A «Liebestrank»-ban «a kórusok «elégtelemnél» is rosszabb osztályzatot érdemelnek». A «Fra Diavolo» előadása már olyan rossz, hogy nem is lehet róla beszélni. «Halévi dalművében a «Jüdin»-ben «a zenekar hajmeresztő.» Alig néhány ember kíváncsi a «Wilhelm Tell» operára. «A ház olyan üres, aminőt még ez a színház nem látott.»

A közönség teljesen elfordul az énekes színpadtól. Már csak vendégénekes kedvéért néz meg egy-egy operát.

Zsufolásig telik meg a színház Tábornszky k. a. és Gálffy vendég szereplése alkalmából a «Lucia» c. dalműben és a Hamburgba szerződött Mandl k. a. bucsuestjén, amikor «Linda» volt műsoron.

Az operaműsoron egyetlen újdonság sem szerepel.

Régiak közül: Hugonották, Zampa, Stradella, Romeo és Julia, Mártha, Róbert der Teufel, Liebes-

trank, Der Prophet, Wilhelm Tell, Johann von Paris, Zauberflöte, Die Jüdin, Die Nachtwandlerin, Freischütz, Zigeunerin, Barbier von Sevilla.

Az érdeklődés a hangversenyek felé fordul.

Röwer csellóművész estje a Redutban, Loschdorfer hangversenye a gyárvárosi «Arany ökör» nagytermében Jáborszky koncertje a színházban nagyszámu és lelkes közönséget vonz.

Ugyancsak nagy érdeklődést vált ki Bawinger Henrik és Merják k. a. neves bécsi művészek együttes táncestje.

Lelkesen fogadja a közönség Heim Frigyes énekiskola-elapítási tervét. Sőt hathatósan támogatja Heim művészi tervében mert reméli, hogy ez a vállalkozás «zenei életünk eseménytelenségét élénkebb utra tereli.» Heim kitünő muzsikus, pedagógus és zeneszerző. (Heim írja meg az ezernyolcszázötvenegyben a kuló Filharmónia jellegjét, melyet az egyesület még ma is énekel.)

A téli színiidény április nyolcadikán ér véget.

Az Aréna kapui június kilencedikén nyílnak meg a nyári színház számára.

A négy hónapos nyáriszezón alatt kizárólag prózai darabok vannak műsoron.

Fischer k. a. az olmtüzi királyszínház és Peché k. a. bünni városi színház tagjainak vendég szereplésénél is nagyobb érdeklődést vált ki Toldy János «erőművész» és Charles Wartenberg «légtáncos» arénabeli szereplése.

A szüneteket egyfelvonásosokkal töltik ki. Estéről-estére telt ház. Napokkal előbb kelnek el az összes jegyek Toldy János és Klaus János, temesvári kovácsmester erőmérkőzésére.

Szeptember tizenkilencedikén nyitja meg Strampfer a téli szezont «Lammermori Lucía»-val a kőszínházban.

A nézőtér megtelik. Év végéig a «Lucía»-hoz ha-

sonló két jó operaelőadás van, a «Rigolettó» és «Próféta»

Tizenkét operaelőadás kritikán aluli.

Verdi második bukása

Verdi számára Temesvárott nem teremnek a «dicsőség virágaiból». Két évvel ezelőtt a «Rigoletto» muzsikájától fordult el a közönség, most a «Trubadur»-tól vonja meg kegyeit.

A vidéki operaszínpadok közül Verdi mindkét dalművét a temesvári mutatta be elsőnek. Az ezernyolcszázötvenegyben született «Rigolettó» ezernyolcszázötvenháromban, az ezernyolcszázötvenháromban napvilágot látott «Trubadur» ezernyolcszázötvenötben kerül bemutatásra a temesvári színpadon.

«Az osztrák színpadok között szintársulatunk elsőnek mutatja be Verdi legújabb operáját. Ez mindenestre nagy esemény amely a legtávolabbi körök előtt sem marad ismeretlen és élénk beszéd tárgyát fogja képezni. Miután a partitúrába való betekintés nem áll módunkban, emlékezetből idézzük Verdi dalművét, mely semmiesetre sem jelent nyereséget az operairodalomban. Kétszeri hallás elegendő volt annak megállapításához. Egy husz taktus hosszú valamit nem nevezhetünk bevezetésnek, előjátéknak. Rendes nyitány helyett jelentéktelen husz taktusos előjáték után mindjárt Luna gróf palotájába kerülünk...»

Hat hasábos tárcát szentel a műbíró a «Trubadur» első, németnyelvű bemutatójának.

Üres ház.

«Azucénát az opera egyetlen igaz drámai énekes szövegét Schmidt k. a. énekelte. Leonorát Strampfer k. a. Luna grófot Moser, Mauricót Sonnenleithner, Ferrandót pedig Leidl. «Apácakórus borzalmasa» hamis volt. Zenekar kielégített. A rézfúvókák hiányos. Ez örömmel üdvözölhető minden Verdi-operánál.»

Verdi tehát ezernyolcszázötvenöt, február kilencedikén péntek este kilenc órakor színpadunkon másodszer is megbukik.

A viszony a közönség és színház között mindinkább elhidegül.

Gyakori karmester változtatással kísérletezik a színház.

Limmer után Böhm, majd Jahn, azután Wegritsch igyekszik helyreállítani az énekes-színpad régi színvonalát. Sikertelenül.

«Egész este nyomasztó, barátságtalan hangulat uralkodik: a színházban Mozart «Don Juan» előadásán. A «Próféták» előadása merénylet a művészet ellen.»

A dalművekhez hasonló sors éri most már a prózai előadásokat is.

«Windsori vig nők» című darab előadása közben távozik a közönség a színházból. A «Velencei kalnár» «Eine Mutter im Irrenhaus», «Die Blinde von Paris» «Der Küster von St. Paul» sem váltanak ki érdeklődést.

Steiner cs. és kir. udvari operaénekes vendégszereplése tömeget csábít a színházba. «Ernani» «Rigolettó» és «Zsidónő»-ben lép fel táblás házak előtt.»

Ez a három est elegendő arra, hogy a közönség színháziránti bizalma visszatérjen.

Sajnos két-három közepes operaest után már előadás közben távozik a «Hugenották» reprizéről a közönség.

Borsitzky asszony vendégfelléptekor újra megtelik a színház. «Trubadur» «Die Puritaner» «Macbeth» előadásán ismét összetalálkoznak az operarajongók.

A kőszínház kapui április végén zárulnak és június elsején nyílik meg az Aréna.

Az idei hangversenyélet sivár.

A hangversenyévad közvetlen befejezése előtt tartja meg zongoraestjét Jeitteles, a kitűnő Drei-

schok-növendék, melyet következő nap ugyancsak a Redutban ismét meg.

Hangversenyt rendez Moser, az operatársulat széphangu baritonistája, ki Hamburgba szerződött. Beethoven: «Krisztus az Olajfák hegyén» c. oratóriumában bucsuzik közönségétől. A remekművet Limmer vezényli.

A Jáborszky-est szenzációja ezuttal a tiz esztendő Deckner Sarolta, Jáborszky-mester növendéke. A gyerekekhegedűművész impresszáriójával indul innen világszerte utra.

Nem kell már Mozárt

Erdeklődéssel fogadja a város társadalma Heim Frigyes «Liedertafel»-alapítását. Kiváncsian várja szerepléseit. A «Liedertafel» egy-két alkalmi közreműködése nem elégíti ki. «Man hört von der Liedertafel blutwenig. Wenn es aber zum Ball kommt, dann macht es ihre Sache vollkommen...» A «Liedertafel» első hályján a város előkelőségének színe-java jelenik meg. Ez munkára serkenti a dalosokat. Március huszonegyedikén nagyszabású hangversenyt nyel ünneplik meg Mozart születésének centennáriumát.

A «Próféták» újabb kudarca Újév napján karmesterváltozást hoz. Wegritsch helyét ismét Limmer Ferenc foglalja el rövid időre.

Az ezernyolcszázötvenhatos esztendő színház és hangversenyélete változatos.

A Schier-táncsoport régi ismerőse közönségünknek. Táncestjük ezuttal is óriási közönséget vonz.

Az operaesték néhány előadás kivételével már megütik a mértéket. Stradella, Ballnacht, Norma, Nachtlieger in Granada, Trubadur, Mártha már egész jó előadások.

Az idény első újdonsága január huszonhatodikán Mozart: «Die Entführung aus dem Serail», mely

Mozart születési centennáriuma alkalmából kerül előadásra.

Két nappal előbb a «Liedertafel» tartja meg Mozart emlékhangversenyét. Március huszonegyedikén kibővített programmal megismélli a «Casino» termében Horti operaénekes és Schlesinger-Felsthal zongorán üvész közreműködésével.

A Barbier von Sevilla, Johann von Paris, Robert der Teufel, Stumme von Portici, Rigolettó, Zauberflöte, Ernáni, (Horti operaénekes felléptével) Hugonották, Zaar und Zimmermann, Othello, Trubadur, három hónap operaműsorát adják. Az operaszézon március tizenötödikén ér véget.

Souschek hegedűművész a «Casino» termében tartja hegedűestjét előkelő közönség jelenlétében Schlesinger-Felsthal zongoraművész közreműködésével.

Jáborszky a színházban rendezi hangversenyét, melyen Schwefelberg Apollónia hangversenyénekesnő, a katonazenekar Alscher karmesterrel az élén és a Temesvárotti tartózkodó Deckner Sarolta hegedűművésznő szerepelnek.

Deckner József zongoraművész a józsefvárosi «Casino»-ban tartja meg hangversenyét, Schwefelberg Apollónia felléptével.

Mutzbauer Ferenc pesti gitárművész a józsefvárosi «Olvasókör» «Fehér hajó»-hoz címzett helyiségében rendezi meg «Zither-Concert-Soire»-jét.

Deckner József zongoraművész a Redutban rendez önálló estét. «Mintán a közönség részéről nem lett eléggé pártfogolva, megismélli hangversenyét a Redutban augusztus tizenkilencedikén.»

Az Arénát a nyár folyamán jól látogatják.

Újabb nagy sikere van Toldy János eróművészeknek.

A téli operaszézon első vendége Grois ur, aki Hirschfeld igazgatása alatt huszonhét évvel ezelőtt tagja volt a ten esvári színtársulatnak és azóta nagy karriert futott be.

«Robert der Teufel»-ben mutatkozik be az új

operaegyüttes: Stritt tenorista, Palmer k. a. Petz ur, Burnstein k. a. Az együttes tagja Schwefelberg Apollónia is, ki a «Márhá»-ban lép fel első ízben.

Petz urral baj van. «Játéka merev és kényszereket. És ha figyelmeztetésünk dacára természetellenes színpadi motorából nem enged, úgy megállapíthatjuk: was Hänschen nicht erlernt, lernt Hans nimmer mehr.» «Petz ur következetes marad.»

Minden érdeklődés a Redut felé fordul. A pesti cigáryzenekarok hangversenye Patikáros primás vezetése mellett lázba ejti az egész várost.

Limmer karmester jutalomjátéka gyanánt a «Zauberflöte»-t választja. «Sajnálattal láttuk a gyenge érdeklődést a Mozart opera iránt. De úgy kell Limmer karmesternek. Amikor az új klasszikusok, például Verdi művei közül is választhatott volna, aki tucatszámra gyártja az operákat...» «Sieht er denn nicht ein, dass Mozart mit seiner kindlicheinfachen Musik den Anforderungen der Gegenwart nicht mehr genüge?... Wer sollte auch bei der Liebesklage einer Sopranistin gerührt sein, wenn solche nicht wenigstens von Bass-Bombarden begleitet wird. Wer glaubt Hertzutage einer Rache-Arie ohne obligate grosse Trommel und Cinellen...»

A hangversenyek sorát a színházban a kórház javára megtartott jótékonycélu koncert zárja le. Közre üködnek: Zapeck karmester vezetésével a katonazenekar, Schwefelberg és Burnstein operaénekesnők, Stritt tenorista (saját kompozícióit énekelte) Deckner Sarolta és Etterich k. a.

December végén kerül bemutatásra a második operaujdonság: «Die lustige Weiber von Windsor» Nikoláitól. Az ujdonság nem vált ki nagyobb hatást.

A «vén bakancsos» sikere

Az ezernyolcszázötvenhetes esztendőben Hosszu vajudás után visszatér végre az operaszínpad régi színvonala.

Nikolái dalműve Ujév napján nagy meglepedést vált ki. Limmer zenekara kifogástalan. Burnstein, Blanck, Schwefelberg kisasszonyok, Stritt, Rädler, Linker és Petz urak teljes diadalt aratnak.

A próza társulat első sikerét Rott kommi us biztosítja. Még a zenekar helyén is tolong a közönség. Erc példa még nem volt.

Az egész város részvéte kíséri utolsó utjára Limmer Ferencet január tizenkilencedikén.

A kitűnő Geiger Constance kettős minőségben hódítja meg közönségét. Mint prózai színész és hangversenyzongorista. Két nappal színházi bucsuestje után rendezi meg önálló zongoraestjét a Redutban.

A színházban Ellinger hirneves vendég-tenorista a vonzerő. Mindig zsúfolt házak tapsolják végig a Trubadur, Ernáni, Jüdin, Rigolettó, Lucia előadásait.

Schlesinger-Felsthal idei első zongoraestjét a Redutban rendezi meg. Második hangversenye kevésbé sikerül.

Komoly tárgyalások vannak folyamatban egy nagy néme operatársulat megszervezése ügyében.

Bidó Anália hegedűművész, Mayseder jeles nővendéke két hegedűestjén fényes sikert arat.

Jáborszky ezuttal Paganini kompozíciókkal vált ki nagy hatást a színházban rendezett hangversenyén.

Nossek Károly hegedűművész ugyancsak két hangversenyt rendez a Redutban. Kiszámu de előkelő a közönsége. Pestről jött, Bukarestbe megy. Bogya k. a. a Pesti Nemzeti színház tagja a «Zauberflöte»-ben vendégszerepel.

Strampfer társulata kivilágított nézőtér mellett tartja téli idényének utolsó előadását.

Április tizenötödikén Szabó magyar társulata vonul be két hónapra a színházba. A magyar operaegyüttes a «Márhá»-t, prózai együttes a «Vén bakancsos»-t hozza színre megnyitó gyanánt.

A kőszínházban operákat, Arénában prózai darabokat adnak. Színre kerül: «Ernáni» (Peiffer kar-

mesterrel) «Hunyady László» (háromszor), «Lucia» (Leipold karmesterrel) Doppler: «Ilká»-ja (hatszor Friedmannéval a főszerepben) «Rigolettó», «Kunok» (ötször), «Trubadur». Mindannyiszor zsufolt ház előtt.

Az Arénában: «A cigány, Mátyás diák, Liliomfi, Szökőit katona, Brankovits György, Parlagi Jancsi, Két Farcsay (Josika drámája színházunkban először) A férj kimenője, Nagypapa, A házasság három parancsolata. Két pisztoly, Szép hajós, Viola, A két huszár és az infanterista, A politikus csizmadia, Huszárfogó, Egy tündérvár Magyarországon, A végrendelet.

«A vér bakancsos és fia a huszár» c. színmű utolsó előadásár az Aréna nézőtere szokatlan képet mutat A galéria zsufolva bakákkal, a földszint tisztekekkel a páholyokban katonai méltóságok és civil előkelőségek. Amikor a hadtestparancsnok a páholyba lép óriási éljenzés tör ki a nézőtérre. A darab rendkívül tetszik. A közönség jól mulat a hangulatos, zamatos előadáson.

Junius végén bucsuzik a magyar színtársulat. Elutazása előtti estén a magyar színészek Siegenthal bárány hadtestparancsnoknak és Reznicek ezredesnek szererádót adnak.

A színházba Strampfer német társulata vonul be. Campilli öt tagu balettkarával hódítja meg a város közönségét.

Egy tiroli énekescsoport is szeretetteljes fogadtatásban részesül.

Terschak Adolf erdélyi származásu fuvolaművész hangversenye is nagyszerűen sikerül. Legutóbb Oroszországot járta be hangszerével.

Gázvilágítás - bársonyülés

Strampfer Frigyes a temesvári színház hat évi bérlése után szeptember tizenötödikén veszi át a Laibach—Trieszti színház igazgatását. Hónapok mulva visszajön. Szerződés szerint hat évre. Ezt az

időt nem tölti ki. Két év mulva végleg elhagyja Temesvárt.

Strampfer junius elején a köszínházat felcseréli az Arénával.

A köszínházat tatarozzák. Szabó Ferenc az egyesített kolozsvár-aradi színtársulat száztagu együttesével nyitja meg az idényt. Olajlámpa helyett gázvilágítás. Menyezet fehér. Oldalfalak pirosra festve dus aranyozással. A régi székek helyén vörös bársonyülések. «Színházunkat az ország legszebb színházává varázsolták.»

Strampfer az utolsó esztendőben mindent jóvá tesz. Jó operaelőadások. Kifogástalan prózai darabok.

A közönség újra szívesen jár színházba. Az érdeklődést fokozzák a gyakori vendégszereplések.

Ellinger a pesti Nemzeti Színház tenoristája, Hofbauer k. a. az amszterdami színház altistája, Egyedi k. a. Stéger és Rössler operaénekesek az opera vendégei.

Volnes a bécsi Karl-Theater tagja, Hübsch, Kunst Vilmos, Lazzar a pesti német színház tagja, Ira Alkidge neves drámai színész, a prózai előadások színvonalát emelik mint vendégek.

Az opera műsora ujdonságot bár nem hoz, a régi repertoárt annál pompásabb előadásokban eleveníti fel.

Erős mozgalom indul meg a Musik-Verein felállítására érdeklődésben. A Musik-Verein hívei a városháza nagytermében gyűlnek össze. Kümmer Henrik apát, császári iskolatanácsos, leglelkesebb híve az életrehívásnak. Melléje szegődnek Pesthy Frigyes és Hauska József dr. Kimondják az újraalakulást és augusztusban ül össze a piaristák épületében a közgyűlés. Pesthy Frigyes bemutatja a magas városi tanács 10.103—1858 julius huszonharmadikán kelt alapítási engedélyét. Az egyesület védnöke Coronini gróf tábornagy várparancsnok. Elnök: lovag Martina Vencel cs. és kir. udvari tanácsos. Elnök-helyettes: Kümmer Henrik apát. Hauska József dr.

pénzügyigazgató és Láng hadügyi biztos (32), Gábrriel kanonok (31) Langenbecher országos állatorvos (29) Coda dr. körorvos (27) Burger énektanár és Calnelli főtörvényszéki bíró (24) Vanicek Károly póstaigazgató, Hiller báró és Pfeiffer székesegyházi karnagy (21), Weldin tizenkilenc szavazattal kerülnek a választmányba. Mihájlovits, Brenner és Cserményi, egyenkint tizennyolc szavazatot kapnak. Sorsolás után utóbbi jut a választmányba. Zeneigazgató: Pfeiffer Móríc székesegyházi karnagy. Titkár: Pesthy Frigyes. Pénztáros: Tháler.

A Musik-Verein első tevékenysége: énekiskola életre hívása. Jelentkezés és felvétel Burger Antal énektanító lakásán a Várban, volt Uhrmann, jelenleg Artner-féle ház 155. sz., II. emelet. Fiúk és lányok külön oktatásban részesülnek. Tandíj az egyesület tagjai vagy családtagjai részére ötven új krajcár. A többiek egy forintot fizelnek osztrák értékben. Szegénysorsu tehetséges gyermekek, a pap, vagy az illető lelkész által kiállított szegénységi bizonyítvány alapján ingyenes oktatásban részesülnek.

Az iskolákban már rendszeres karénektanítás folyik. A piaristagimnáziumban Suhajda dr. igazgató lelkes híve a karéneklésnek. A vezetése alatt álló intézet növendékeiből alakult énekkarnak városzerte nagy híre és tekintélye van. A fiuvegyeskar tenor és basszus szólamait maguk a rendi tanárok egészítik ki. Az iskolaévet megnyitó misén Chotas Max: «Veni Sancte»-ját Kempter Károly: «-C-dur misé»-jét éneklék négyszólamu vegyeskarra. Offer-tóri n.ra Limmer Ferencnek tenorhangra és hegedűre írott kompozícióját adják elő. A tenor szólamot Suhajda dr. piaristaigazgató éneklé, a hegedűszólamot Herr k. k. Kriegskommissar August Láng játssza.

A szeminárium ifjúsága március másodikán rendezett énekvizsgáján Haydn: «Évszakok» c. oratóriumát mutatja be csodálatosan finom kidolgozásban. Az oratórium szólórészeit Langenbacher, Capdebó-

és Grädeldinger szemináriumú növendékek éneklék. Mindkét intézetnek Burger Antal az énektanára és karnagya.

Csütörtök, jul. 29. A színház igazgatósága közti, hogy ma este a szeminárium kertjében 6-8-ig a helybeli gimnázium ifjúsági énekkara dalestét tart a következő műsorral:

«Schäffers Sonntagslied» Kreuzertől.

«Sehnsucht» Esser Henrikől.

«Credo, Sanctus, Benedictus» Benztlől.

«Die Ehre Gottes in der Natur» Beethoventől.

«Die Capelle» Kreuzertől.

«Trost» Choral von Seb. Bach.

«Splicer te rogams» 8 szólamu offertorium Tittlől.

«Volkshymne» Haydn-től.

A piaristagimnázium ifjúsági énekkara nemcsak az intézeti templomban énekel. Önálló dalestéket rendez. Sőt a gör. kel. román templomban is vendégszerepel istentiszteletek alkalmával és román nyelven éneklé a liturgiát.

Aug. 1-én a gyárvárosi gör. kel. rom. templomban a helybeli gimnázium ifjúsági énekkara kifogástalan precizitással éneklé az istentisztelet alatt a liturgiát énektanárak Burger Antal vezetése mellett. A liturgiát román nyelven éneklétek. Istentisztelet után a román egyházközség mélységes csodálatát és nagyrabecsülő elismerését fejezte ki a közkedvelt és nagy tudású énektanárnak.

Doppler Ferenc táblás ház előtt tartja meg hangversenyét a színházban.

Jáborszky önnálló hegedűestje is nagyszámu közönséget vonz.

Nagy érdeklődés nyilvánul meg Schuck Róza tizenöt éves csellóművésznőnek a Redutban tartott hangversenye iránt.

Hangversenyt rendez a «Segítő Boldogasszony» jótékonyegyesület is a katonazenekar és több helyi erő közreműködésével.

Lassner Ignác bécsi csellóművész, a Redutban megtartott első hangversenyét a józsefvárosi «Olvasókör» helyiségében, az «Arany oroszán»-ban megismétli.

Az «Aréná»-nak két kitűnő vendége van. Sonnenthal a cs. és kir. udvari színház művésze és Walburg. Minden este telt ház.

Óriási érdeklődést vált ki Miss Lydia Thompson, a londoni St. James színház primaballerinájának táncestje.

Temesvár társadalmának színe-java rándul Buziásra, ahol Lonovics-Hollósy Kornélia, Fűredi Mihály a pesti Nemzeti Színház tenoristájának közreműködésével, a józsefvárosi gyermekmenhely javára rendez hangversenyt. A hangverseny tiszta jövedelme háromszáztizenegy forint negyven krajcár.

Szabó társulata, a «Lammermori Luciá»-val nyitja meg az őszi színiévadot. Kitűnő előadás.

A színház új köntöse, a gázvilágítás, jó benyomást kelt.

Az operaegyüttes tagjai közül Friedrich asszony, Bodrosy, Rössler és Reichmann mutatkoznak be az első estén.

Nordsed asszony és Schimek k. a. a «Normában». Englisch és Schurs a «Zampá»-ban, Havy és Gáspári a «Márthá»-ban debütálnak.

Sárközy karmester és zenekara idei hangversenyén is nagy sikert arat.

Szenzációszámba megy Swetschin Dimitrieff Miklós orosz hegedűművész hangversenye. Wieuxtemps, Willmers, Beriot, és saját kompozíciói szerepelnek műsorán. Két hangversenyt ad. Mindkettőt a színházban.

A hangversenyek sorából Pova Emma énekesnő decemberben megtartott koncertje emelkedik ki.

A tizennégyesztendős Auer Lipót

Szabó Ferenc színiigazgató is elődeinek sorsára jut. Gazdasági összeomlás. Mindenki a színházváltásról beszél. A «Temesvarer Zeitung» cikkírója pedig felszólítja Szabót, hogy «csukja be a színházat.» Szabó ugyancsak az ujság hasábjain védekezik. «Más

városi színház tizenöt-huszezer forint évi szubvenciót kap, a mi színházunk semmiféle anyagi támogatásban sem részesül a város részéről. Bérletekből nyolcszáz forinttal kevesebb folyt be a tavalyinál. Új darabok előadási joga, néhány száz forintot emészt fel. A vendégszereplők magas tiszteletdíja és a bevételek állandó csökkenése, okai a válságnak.»

Az egyetlen operaujdonság Doppler: «Benyowszky» c. dalműve.

Telli Emilia k. a. a «Márthá»-ban, Ferency Izabella «Zsidónő», Trubadur Ördög Róbert, Granadai éjszallásban, Jekelfalusy a Nemzeti színház művésze Lucia, Mártha, Portici Némában vendégszerepel.

Brückner, a berlini Friedrich-Wilhelm Theater művész. élményes alakítást nyújt a «Mariae Stuart» drámában.

Vecsey k. a. a pesti színház tagja, színművekben lép fel vendégként.

Schiller-centennárium alkalmából «Säcularfeier»-t rendez a színház prózai együttese. «Bei festlicher Beleuchtung: «Das Lied an die Freude» lírai dráma Schiller életéből vett epizódokkal Schmidt Ferenc-től. Színpadra alkalmazta Remay.

Második napon: Prológus — Remay-tól, Schiller mellszobrának megkoszorúzása, Hymnus Schillerhez, előadja az opera énekkara. (Szövegét Remay, zenéjét Kler karmester írta). «Wallensteins Tod» Schiller drámája után élőképek és öt felvonásos drámára alkalmazta Remay.

Strampfer színiigazgató visszatér és novemberben vendége a prózai együttesnek.

Decemberben Szabó Ferenc a színház igazgatósától visszavonul. Örökébe ismét Strampfer lép. Szerződésileg hat esztendőre vállalja a színház vezetését.

Két év múlva végleg elhagyja Temesvárt. Egy bécsi színház élére kerül.

Heim Frigyes «Liedertafel»-ja dalestet rendez. A Musikverein énekiskolájának növendékei a Vi-

gadóban szerepelnek két ízben. Mendelsohn kórusok és Beethoven Septettje vannak műsoron.

A Musikvereinek százötvenhét pártoló és ötvenhét—hatvanhét között váltakozó működő tagja van. Készpénzvagyona: ezerkettőszázegy forint és hetvennyolc krajcár. Védnöke: Sokcsevits tábornagy, katonai kormányzó.

A Musikverein előbb a Schlichtingházban, majd a felszaporodott növendékek miatt, a Prenner-házban bérel helyiséget Éneknövendékek száma hetvenhét, a hegedű tanszakon husz (Jáborszky vezetése alatt.) «Az egyesület hírül adja, hogy szorgalmas munkájának eredményeképpen, bécsi hangverseny-zongorát vásárolt.» Cecilia napján rendezi saját helyiségében házihangversenyét.

A tizennégy esztendő magyar származású Auer Lipót, három önálló hegedűestét ad a színházban zenekarkiséréssel. Nagy esemény. (Auer később a szentpétervári konzervatórium tanára és a cári zenekar karmestere. Ezernyolcszáznyolcvanegyben ismét városunkba jön).

Hangversenyek: Terschak fuvolaművész, (színházban), Lassner Ignác bécsi csellóművész, Telli Emilia pesti opperaénekesnő közreműködésével (redutban) Jáborszky Mihály hegedűestje (az egyesített színházi és dómzenekar közreműködésével a színházban), Stegmann Hermin ária és dalénekesnő, a 12. gyalogezred Szeifert karmester szereplésével (színházban.)

Táncest: Carló de Pasqualis balettje a színházban.

Az Aréna konkurrensai

Délmagyarország és vele együtt Temesvár, megszűnik osztrák tartomány lenni. Ismét az anyaországhoz csatolják.

Strampfer igazgató társulata még nincs teljesen

beszervezve. Ezért gyakori vendégszerepeltetéssel pótolja a hiányt.

Április végén különben is befejezi előadásait a kőszínházban, és társulatával az Arénába vonul.

Őszi idényét a kőszínházban már jeles erővel kezdi meg. Prózaival együttese élén nem kisebb név, mint Gallmeyer Pepi-é áll.

Operatársulatának tagjai: Pruckner kisasszony a (mannheimi színház drámai koloraturája), Moserné (a lebergi színház drámai énekesnője), Harry Mayer (gráci színház énekesnője), Traufil (a meiningi udvari színház hőstenorja), Telek (lirai tenor, Salvi olasz társulatának tagja), Moser (a lebergi színház első baritonja) Reichmann (basszista), Nedelkovits (bariton).

Kernagy: Kleer. Tizenhat tagú kórus, kibővített zenekar.

Basil Juga és Ferenc Izabella vendégként az «Erráni»-ban, Jekelfalusy és Keyserné, a «Trubadur»-ban lépnek fel.

A prózaival színpad vendégei: Bandmann Délia a Bécs Városi Színház tagja, Rott Károly, Braunecker-Schäffer asszony, Lánusz k. a.

«Az Aréna a kitűnő előadások dacára nem csinál olyan jó üzleteket, mint az előbbi években.» Roszszabbak a gazdasági viszonyok. Megszaporodott a nyári szórakozóhelyiségek száma. Azelőtt az Aréna volt az egyedüli nyári szórakozóhely. Ma van: Lerchenfeld, Tieger, Amerika, Die Schweiz.

«Ezek mind konkurrensai az Arénának és azért ajánlatos volna, hogy az Aréna mint szórakozóhely azt monopolizáltathatná.»

Színházunk évenként a színiidény alatt, átlag hatvan-hetven operaelőadást tart. Tekintélyes szám. Nem csak a nagyobb vidéki városok összehasonlításában jelentős teljesítmény, hanem világvárosok operaszínpadjainak viszonylatában is. (Összehasonlításképpen: a bécsi Hofoper 1859 július 17-től, 1860 május 31-ig 300 estén, 217 operát, 68 balettet, 15 különböző zenés

dalművet mutatott be. 4 új, 36 régi opera, 2 új 5 régi balett volt műsoron. Meyerbeer 35, Mozart 25, Wagner 23, Donizetti és Weber 20, Lortzing 16, Auber és Verdi 11, Halévi 10, Flotow 7, Beethoven 7, Rossini 6, Gluck 2 alkalommal jutott szóhoz.)

Hangversenyélet érdekesebb eseményei: Hauser Miksa hegedűművész két estje a színházban. Jábor-szky Mihály virágvasárnapi hangversenye a színházban.

A «Liedertafel» dalestje a «Pacsirtamező»-ben. Wiest Ludwig bukaresti hegedűművész estje a Musik-Vercin nagytermében. (A piaristák templomában is játszott. Offertóriumra: Bach: «Air»-jét.)

Haagné, a meklenburgi hercegség udvari énekesnője és Preveaur bécsi zongoraművész nő együttes hangversenye a «Coronini» étterem nagytermében.

Swetschin Dimitrieff Miklós orosz zongoraművész estje a Redutban. (Tulnyomórészt Liszt művek.)

A «Segítő Boldogasszony»-ról nevezett nőegylet jótékonycélu koncertje a színházban.

1861

Ez a: esztendő eseménytelen. Sem színház, sem hangversenyujdonság. Csupa repriz operában és prózában.

Külföldi művészek, mintha kerülnék városunkat.

Evés élénkséget jelent Szabó József és Filipovits István magyar szintársulata. Három napra jöttek. Előadták: «Rákóczy Ferenc fogsága», «Dusán szerb király halála» és a «Honvéd huszárok»-at. A társulat tagjainak száma negyvenöt.

Szeptember végén kezdi meg Strampfer a téli színiszezónt színművel. Opera helyett. Még napok mulva sincs együtt operatársulata. Csak papíron, a következő nevekkel: Kleer Lajos karmester, Norséd Teréz első drámai énekesnő, Uetz Antonia koloratura Bree Adolphina és Errleben Anna drámai énekesnők, Schreiber Gyula hóstenor, Neubolt Ágoston lírai te-

nor, Wohlrath Károly mély basszus, Gerstl József basszus, Tillmetz Lajos bariton.

A prózai tagok sorában Gallmeyer Jozefa is szerepel. Pedig a berlini Viktória-színház szerződése már zsebében van! November van! Operánk még mindég nincs.

Eladó a művész zongorája...

Opera, színház, hangversenyek, szinte versengenek ebben az esztendőben. A zenésszínpad eljut a csucsteljesítményig. Nemkülönbén a prózai színpad. Ragyogó előadások mindkét helyen. Színház, operaláz az egész vonalon. Mind sűrűbben fordul elő, hogy a jegyek elővételben kellnek el. A hangversenyélet is komoly, változatos.

A «Musikverein» és «Männergesangsverein» mellett, Kleer karmester megalapítja férfialárdáját. A harmadik temesvári kórussegüttesnek az alapítás második hónapjában, már százhatvankét pártolótagja van. Ez a szám további egy hónapon belül négyszázharmincegyre emelkedik.

Három szintársulat játszik városunkban: magyar, német, szerb.

Az esztendő első három hónapjában a német társulat prózai és operagyüttese állít fel színvonalbeli rekordot. Műsorán huszonegy opera szerepel. A sort «Attila, der Hunenkönig» c. dalmű nyitja meg újév-napi premierrel: Tillmetz, Walter, Burger, Bree, Just-al a főszerepekben. A második operaujdonság tíz nappal később van műsoron: Kleer karmester: «Eine Gefangene» c. romantikus operája. Mozart, Bellini, Verdi, Donizetti, Herold, Lortzing; Kreuzer, Boldieu, jutnak szóhoz.

Wierer Anna, a pesti német színház tagja, a «Lukrétia», «Trubadur», «Romeo és Juliá»-ban lép fel vendégként.

Nedelko György, a linzi Városi Színház tagja ugyancsak vendége az operaszínpadnak.

A prózai színpad vendégcsillaga Gallmeyer Jozefa Jáborszky mellett, a tavaszi koncertévad legnagyobb eseménye Willmers Rezső zongoraestje a Redutban. Mendelsohn, Chopin és Liszt művekből állítja össze műsorát.

Willmers Rezső telt ház előtt zongorázott a Redutban. Mint zongoraművész csak abban különbözik Lisztől, hogy több benne a nyugalom. Kár, hogy a zongora oly hideg hangszer és nem lehet lelket vinni belé, mint a hegedű, cselló, vagy flótába. Így meg kell elégednünk azzal a virtuozitással, melyet nekünk Willmers a zongorán adott.

A koncertidényt a jótékony nőegylet hangversenye zárja le. Az estén Kurz-Preisné, Gallmeyer Jozefa, Burger Antal, Pummer Ágoston, Kurz Ágoston és Kleer karmester az egyesített színház-dóm zenekarral működik közre.

Szabó magyar színtársulata husvét után kezdi meg előadásait. «Luciá»-val nyitja meg a szezont.

A második operaestre («Kunok») már előző nap kelnek el a jegyek elővételben.

A város intézkedése folytán, az operaelőadások után, külön lövönat viszi haza a külvárosokban lakó közönséget.

Dalnoky primadonna, Fektér hőstenor, Tanner baritonista, a közönség kedvencei.

Legpompásabb előadásban kerülnek színre: «Rigoletto», «Ernáni», «Sevillai borbély».

Tőkés Emilia a prózai együttes vendége. «Falusiak», «Cigány», «Csizmadia mint kísértet» c. darabokban arat fergeteges sikert. Dalnoky primadonna a prágai operához szerződik. Utóda Fejérváry k. a. a pesti Nemzeti Színház eddigi tagja.

Még a nyárnak is megvan a maga koncertszereplése: Nagy Jakab fuvolaestje, melyet megismétel.

Nagy Jakab tavaly Bécsben óriási sikert aratott. Hangszere körülbelül tizenöt coll hosszú, hat nyílású üres cső, melyen semmilyen bil-

lentyüzet nincsen. Kizárólag lélegzettel és ujjjaival csalja ki a csodálatos hangokat a fuvolyából, melyet méltán nevezhetünk varázsfuvolának.

Szabó és Filipovits magyar társulata két napra Lugosra rándul át. Pünkösdkor Nagybecskerekben kezdi többbeteles vendégszereplését.

Kleer színházi karmester énekegyesületet alapít. Megnyitja egyben zene és énekintézetét a belvárosi «Arany körte»-házban. Egyesületével gyors egymásutánban rendezi hangversenyeit.

Ugyanakkor nyitja meg hatósági engedéllyel Smiclius Róbert magánzeneiskoláját kizárólag zongoristák számára.

Strampfer igazgató színházának sorsát színészeire bizza,

akik saját rezsijükre tartanak előadásokat az Arénában.

Segítségükre sietnek Gallmeyer Jozefa, Guttenberg Mária, Unger Sándor, Hofmanné, Pinkus Dávid a pesti színház tagjai, Steindl, a pesti színház neves kórnikusa, akik önzetlenül állanak cserbenhagyott színésztársaik rendelkezésére.

Strampfer igazgató Bécsbe utazik

a színház operaerőinek feltrissítése céljából.

Egyetlen erőt szerződtet: Bunsmann baritonistát, a salzburgi színház tagját.

Bécsből már mint a wiedeni színház igazgatója tér vissza két hónap múlva, hogy Reinmann Ede, troppai színiigazgatónak adja át a temesvári színházat.

Julius végén kezdi meg többbeteles vendégjátékát a kőszínházban Knezevits szerb színtársulata.

A szerb színtársulat városunkban nagy érdeklődésnek örvend és telt ház előtt tartja naponta előadásait.

Élénk tevékenységet fejtenek ki a szeminárium énekkara Wiesner «kereskedelmi előljáró» — ének-

tanár vezetésével, továbbá a Männergesangsvereine és a Musikvereine.

Kleer megnyitja gyermek-ének iskoláját a Fisch-Platz egy szám alatt.

Speer Vilmos, székesegyházi orgonista, élénk zeneirodalmi tevékenységet fejt ki. A «Temesvarer Zeitung» tárcarovatában hetenkint jelennek meg írásai a régi és újabb zeneköltészetéről.

A Männergesangvereine hangversenyeit este pont nyolc órakor kezdi meg.

A mulatság csak éjfélig tarthat, mert minden rendes polgárembernek, éjfél után otthon van helye.

Miután a város vezetősége a színügyi bizottsággal karöltve, Reinmann Edére ruházza a strampferi bérlet hátralevő két esztendejét, az új színigazgató szeptember tizenötödikén bevonul a temesvári színházba. A társulat tagjai: Triebler első drámai szoprán, Neumüller első koloratur, Guglielmy és Braun drámai énekesnők, Winter koloratur, Heymann szubrett, Diamonti alt, Pesch második szubrett, Barrach hőstenor, Held lírai tenor, Bunsmann, Grubek, Neumüller baritonok, Geerstl és Auer basszus. Tizennyolc tagú kórus.

Az operaegyüttes a «Trubadur»-ban mutatkozik be. Állandóan telt házak.

Az ideai operaelőadások úgy a magánszereplők, mint a kórusok tekintetében kitűnőek és ezt Reinmann direktornak tudjuk be érdemül. Az igazgatóság már óboát és fagottot is beszerezett, mely eddig nagyon hiányzott a zenekarból.

A «Mártha» zárja le az ideai év operaelőadásait.

Mennle kamaraénekesnő estje mellett, a tizennégyesztendős Ketten Henrik három zongoraestje a nagy szenzáció. A tizennégy éves zongoraművész szüleiivel érkezik városunkba.

Ketten Henrik a legbámulatosabb művészettel kezeli hangszerét, melyet e hangversenyre külön Pestről hozatott le.

Második hangversenyét két nappal később, december tizenhetedikén rendezti a színházban.

A tizennégyesztendős zongoraművész második hangversenye is fényesen sikerült... Ha még nem is en elkedik Liszt Ferenc fölé, de a legjobb uton halad, hogy belőle második Liszt Ferenc legyen.

Műsora: Hummel: Nagy E-dur koncert (zene-karral) Liszt: Magyar rapszódia, Liszt: Cherzo, Chopin: Fantasie impromptu, Liszt: Venezia és Tarentella.

Ketten Henrik bucsuhangversenyén már veszedelmessé nőtt az óváció és ünneplés, mellyel közönségünk a fiatal művészt kitüntette.

Ketten Henrik Pestről hozott zongoráját megvételre ajánlja.

Ketten Henrik Beregszászi-féle zongorája, melyen a művész hangversenyein játszott, mérsékelt áron eladó. Ha három napon belül nem jelentkezik vevő, úgy vissza lesz szállítva Pestre.

Clemens Velis tizenötösztetendős hegedűművész a színházban hangversenyez. Csalódást vált ki.

Offenbach-kultusz

Még az opera fénykorában élünk. A repertoár egyelőre nem bővül, annál gondosabban és külsőjünkben megszüpítve kerülnek ki a régi darabok.

A «Belisar» már balettbetéttel bővül. A kis balettkar élén Schönwald Terézia hamburgi táncművész nő a látványos ujdonság.

A legszelebb rétegek figyelme, az opera felé irányul Bignió Lajos kitűnő magyar baritonista, a bécsi opera tagjának vendégszereplése kapcsán.

Bignió Lajos baritonista fellépte a «Tell Vilmos»-ban, «Ernán»-ban, ünnepe volt az operaidénynek. Hangterjedelme az alsó «A»-tól a magas «F»-ig végig tiszta, lágyan csengő.

Mindjohban teret hódít az ötleteiben kifogyhá-

talian, szellemesen parodizáló német Offenbach és a dalmát Suppe zenéje.

A közönség a régi, ismert dalművekért szívesen fogad cserébe egy-egy Offenbach, vagy Suppe újdonságot. Valóságos Offenbachkultusz kap lábra.

A klasszikus operett a dalműveket lassan kiszorítja. Offenbach: Meister Fortunió und sein Liebeslied, Orpheus in der Unterwelt, Sperling und Sperber, a közönség kedvencei.

Suppe: Das Pansionat, Flotte Burschen is kaszadarabok.

Az őszi színiévadban, az Offenbach-láz közepette is, szívesen fogad a közönség két operaujdonságot. Weber romantikus dalművét a «Preciosá»-t és Lortzing vigoperáját, a «Waffenschmied»-et.

A budai szintársulat néhány jeles tagja Budai-Apraxin Julia grófnővel az élén, három estén át a budai Szinkór javára rendez előadást. Az együttest Bényey, Zábor és Molnár, az aradi szintársulat tagjai egészítik ki.

Wilmers Rezső zongoraművész, az Ujesztendő első hangversenyzője. Három önálló zongoraestét ad nagyszámu, lelkes közönség előtt.

Barrak, az operaegyüttes tenoristája, a pesti Nemzeti Színházhoz szerződik.

Nikolits Sándor a színház másodkarmestere, a szerb népzene lelkes kutatója, «Száz szerb népdal» címen adja ki eddig összegyűjtött anyagát.

A szerb muzsikusok között ő az első, ki arra a gondolatra jött, hogy nemzetének népdalkincseit összegyűjtse.

Jáborszky a színházban rendezi meg XXV. hangversenyét a Männergessangverein, Diamonti k.a. (ének) Witalszki k. a. Speer nővendéke (zongora, Dreischock: zongoraverseny), Grünbaum és Ruschil (hegedüduett) Pummer Ágoston (ének), Becker (hegedü) Triebler (ének), közreműködésével. A Männergessangverein Nikolits «Száz szerb népdal» c. gyűjteményéből mutat be szemelvényeket.

A «Segítő Boldogasszony»-ról nevezett jótékony

nőgyelet ugyancsak a színházban rendezi meg hangversenyét Tedeschi és Szabadi (dialóg), Weldin k. a. és Speer (zongoranégykezes) Járomis Aurélia k. a. (ének), Suchán (hegedü), Fritsch k. a. (ének), Kleer Anna k. a. (szavalat), Nebenführer k. a. (ének), Cserményiné (zongora) és a Männergessangverein szereplésével.

Speer dómorganista cikksorozatban ismerteti a praktikus zongoraoktatás módszerét.

A dóm ének- és zenekara husvétvasárnapján Horák: C-dur miséjét adja elő dilettánsokkal megörösített karral.

A jelentkező dilettánsok közül csak kevesen fértek el szűk koruson és azért sajnálattal sokan, buzgóságuknak nem tudtak eleget tenni.

A Männergessangverein hangversenyén a kórus Nikolics szerb népdalkompozícióval, Suchan, Beriot hegedüversenyével, Hléd ur dalokkal, Nikolits színházi másodkarmester fuvolaszólójával arat sikert. A szerencsés nyilvános énekvizsgálója is nagy érdeklődést vált ki.

Schnicheus Róbert zeneiskolájának növendékeivel évről évre zeneünnepélyt tart.

A szentmiklósi Nákó gróf házizenekara Vanoncsek karmesterrel, június negyedikén délután a Coroniniparkban, este a «Trompeter»-ben hangversenyez.

Juliusban az újvidéki szerb szintársulat foglalja le az Arénát és nap-nap után zsufolt házak előtt tartja meg szerb nyelvű, prózai előadásait.

Ma este érkezik meg Linzből Reinmann igazgató és holnap veszik kezdetüket a tárgyalások Gyorgyevicsal, a szerb szintársulat igazgatójával... Reinmann átengedte az Arénát Gyorgyevicsnak, ki esténként tíz forint lelépési díjat fizet Reinmannnak és ezenkívül saját költségén renováltatja az Arénát.

A szerb szintársulat Gyorgyevits igazgató, a «srbski Duevnik» szerkesztője és Kretics Szvetozár titkár vezetése alatt szeptember 5.-én kez-

di meg husz estére terjedő vendégjátékát az Arénában. A szerb színtársulat husz tagból áll. Az ujvidéki szerb színtársulat Szigligeti «Szökött katona» c. színművével kezdte meg vendégjátékát, mely a gyenge fordítás dacára is nagy sikert aratott a zsúfolt ház előtt. A szerb színtársulat csak két évvel ezelőtt lett stabilizálva, eddig csak néha-néha akadt szerb műkedvelői előadás. A stabil szerb színtársulat alakítása önkéntes adományokból vált lehetségessé. Első feltétele volt a működésnek szerb színdarabok beszerzése és szerb színészek kiképzése. A szerb színtársulat alaptőkéje 60.000 frt és még mindig szaporodik a megye és a tehetősebb művészetkedvelők adományai által.

A szerb színtársulat repertóárján szerb nyelvre fordított magyar és német színművek szerepelnek. Többek között Schiller: «Kaballe und Liebe»-je is. Két évi fennállása alatt, ötvenhét ilyen művet adott elő a társulat különböző városban. A Szerb Nemzeti Színház augusztus nyolcadikán fejezi be vendégjátékát és hat napon át Csákován játszik, ahol már háromszáz forint szubvenció várja a társulatot esetleges költségeinek fedezésére. Csákováról Aradra, onnan Szegedre mennek. Ősszel pedig Budán vendégszerepelnek. Az ujvidéki Szerb Nemzeti Színház műsora: «Die Schlacht am Amselfelde» énekes szomorújáték Gyorjevicstől. «Die vier Buchstaben», «Er und Sie» és «Der Eigensinn» vígjátékok. «Herzog Vladislav» dráma Subotitstól. «Gespenst und Csizmenmacher», Szigeti színműve után szerbre fordította Gyorjevics. «Die Serbenwanderung» énekes dráma Jaksiótól. «A vén bakancsos és fia a huszár» (Szigeti színműve) fordította Ilits. «Ajduk Belyko» dráma Dragasacicstől. «Das Irrenhaus» és «Der Weiberfeind» vígjátékok Benedixtől átdolgozta Hadzio. «Wladimir és Kossora» történelmi dráma Laza-

revitstől. «Der Deserteur» énekes népszínmű Szigligetitől. «Die Schlacht am Amselfelde» énekes tört. szomorújáték Gyorjevicstől. «Die Bosnier» dráma. «Kaballe und Liebe» Schiller szomorújátéka Gyorjevics fordításában.

A több mint hatszáz pártoló és hetven működő tagot számláló Kleer színházi karmester által alapított Männergesangverein válságba jut.

Kleer, a színiidény befejezésével távozik városunkból s a Männergesangverein vezetését Herzog és Rosenthal urakra, az énekkar és énekiskola irányítását Nikolics színházi másodkarnagyra bizza ideiglegesen.

Kleer többheti szabadság után közli az ideiglenes vezetőkkel, hogy az egyesületnél vállalt tisztségéről lemond és Temesvárra többé nem tér vissza.

Az egyesület sok külső és belső küzdelem után jutott válságba. Nem rendelkezett a szükséges hivatalos működési okmányokkal. A támogatók egyrészről cserben hagyták és az időjárás is dolgozott ellene, mert mindannyiszor, ha önszegélyezés céljából nyári mulatságot akart rendezni azt elmosta az eső.

Wien ist im Stande eine Armee von mehreren tausend Sängern zu stellen. Pest hat seine Gesangsvereine. Doch sehen wir garnicht so hoch hinauf, Blicken wir hinab nach Lugos, selbst Hatzfeld. und wir finden Gesangsvereine. Soll Tenesvar, das sich Klein-Wien nennt und diesen Titel durch seine Anlagen, sein Theater seine schönen Firmenaufschriften, Schaufenster sowie auch durch seine materielle entwicklung, zu verdienen glaubt, soll es in Geistiger und Sozialer Beziehung nicht einmal den Dorfe Hatzfeld gleichstehen?...

Waniczel: Károly postaigazgató megmenti a Männergesangvereint. November elsejére közgyűlést hív össze a Redutba hol megválasztják az egyesület új vezetőségét

Vorstand: Waniczek Karl, Postdirektor, Vorstandstellvertreter: k. k. Zahlmeister Ritter v. Strebetzky. Választmányi tagok: Reichsritter Alexander v. Mallenitza, Staaabsarzt Theodor Oppitz, Ignácz Eisenstädter Grosskaufmann, Domorganist Speer, Franz Wiesner Handelsschuldirektor, Eduard Kraul, Anton Ruschil Grosskaufmann, Anton Bandl, Sigmund Rosenthal, Eduard Herczog C. Schwab,, Sekretär: Malhias Eisenhofer. Cassier: Grosskaufmann Alexander Weiss, Archivar: Friedrich Szabady, Chorleiter: A. Nikolics, Hauswirt: G. Fischer. A karmester javadalmazása évi négyszáz forint fizetés és szabad lakás. Háznagy fizetése évi háromszáz forint. A fizetett tisztviselők évenként újra választatnak és a jövedelem után, lehetőleg remunerációban is részesülnek.

A reorganizált egyesület december nyolcadikán tartja hangversenyét a Redutban. Műsoron magyar, német és szerb énekszámok szerepelnek. Közreműködnek: Pfeiffer Móric dómkarnagy, Ritzler Ottó színházi karmester, Speer dómorgonista, Jáborszky és Angyalfy zsidó kántor.

Tirolí népénekesek a «Török császár»-ban rendezik meg hangversenydelutánjukat.

A lippai tűzkárosultak javára a gyárvárosi «Zur goldenen Krone» c. kerthelyiségben, a város legjobb dilettánsai rendeznek jótékonycélu hangversenyt.

Reinmann társulata szeptember tizenkilencedikén vonul be a színházba. Az operaegyüttes két nappal később a «Luciá»-val nyitja meg az idényt.

Az opera szerződött tagjai: Karmester Ritzler Otto, Clément Ferenc (hőstenor) Rossi Gyula (lirai tenor) Ronódy (első bariton) Neumüller Vilmos (bariton) Held Ferdinánd (tenor) Müller Tóbiás (operett-tenor) Fernau Gusztáv (basszus és operarendező) Steiner k. a. (drámai szoprán) Neumüllerné (koloratur) Novacsek k. a. (első alt) Zweigelt k.

a (második alt) Hanno Lujza (operaszubrett) Dibron asszony.

Az operatársulat első vendégművésze Cantarelli ki «Luciá»-ban Edgardot énekli.

Véleményt róla még nem adhatunk és azért be kell várunk legközelebbi fellépését, hogy tudását megbirálhassuk.

A «Lukrécia Borgiá»-ban már az ünneplés középpontjában áll.

Blacsek k. a. a neusterlitz udvari színház tagja, mint vendég a «Freischütz»-ben lép fel

Albina di Rhona, londoni udvari táncművésznő, több estén át vendége a temesvári színháznak.

Knoller, a pesti német színház tagja és Blacsek k. a. «Stradella» pompás előadásának ünnepeltjei.

Kitűnő előadásban kerül színre Doppler «Vanda» c. operája.

Két sztár vendége van az idei évadban a prózai együttessel. Bulyowsky Lilla a szász kir. udv. színház drámai hősnője és Gallmeyer Pepi. Előbbi Romeó és Julia, Donna Diana, Die bezahmte Widerspenstige, Frauenkampf és Eglantinében lép fel. Utóbbi, Suppe: «Flotte Bursche» vigoperettben és «Er ist taub» c. vígjátékban szerez sok gyönyörűséget a temesvári közönségnek.

Hermann Eduard Alfréd citeraművész, Kropf bécsi udv. citeraművész tanítványa, a Männergesangsverein, Speer dómorgonista, Nikolics karmester és Angyalfy kántor közreműködésével tartja egyetlen estjét a gyárvárosi «Tieger»-ben.

»Füty« a színházban

Az ezernyolcszázhatvannégyes év a nagy események esztendeje.

A hangversenypódiumon megjelenik Reményi Ede, a nagynevű magyar hegedűs, Tausig Károly, Liszt növendékei közül a legnagyobb virtuóz, Jozefly

Pál, a tiz esztendősz zongoracsoda, Hollas Babetta prágai hegedűművésznő. A dóm együttese Haydn: «Nelson» és «Paukenschlag»-miséit valamint Bree holland zeneszerző koncertmiséjét mutatja be első ízben.

Az operatársulat három premiért készít elő: «Traviata» «Dinorah» és «Faust»-ot. Ezek közül Verdi dalművét és Meyerbeer heróikus operáját be is mutatja, Gounod nagy operája csak a főpróbáig jut el. Reá már nem kerül sor ebben az esztendőben.

Cantarelli, az ünnepeelt operatenor, váratlanul és hirtelen eltűnt városunkból és utódját Rossi urat, kinek személyében gyorsan találtunk kárpótlást, egy színházon kívüli konfliktus folytán, a «Freischütz» előadása közben kifütyülük.

Doypler: «Vanda» c. dalművével kezdí az operatársulat idei ciklusát.

Mozart még mindég nem hódítja meg a sziveket. Lortzing népszerűbb.

Während erster an einer unglücklichen Matigkeit laborierte, ging das letztere mit recht dankbaren Erfolge in Scene...

Előbbi a «Don Juan», utóbbi a «Zaar und Zimmermann».

Steger k. k. Hofopernsänger und Mitglied der k. niederländischen Academie der Tonkunst a «Lucia», «Cthello» és «Mártha» előadásainak vendége.

Bignió Lajos mint vendég az «Ernáni», «Lucia», «Lukrétia Borgia», «Das Nachtlager in Granada», «Don Sebastian», «Don Juan»-ban lép fel.

Angyalffy, a helybeli izraelita hitközség kántora opera «potpuri» estén lép fel a «Norma» első és a «Nachtlager» második felvonásában. Ez az est sorsdöntő Angyalffy életében. A közönség soraiban ül Bigmó Lajos is fki néhány nap mulva Bécsbe viszi Angyalffy Salvi operaházi igazgatóhoz. Angyalffy ott marad, mint fizetések akadémiái növendék.

Egy év mulva Angyalffy a bécsi udvari operatagja.

Az első «fütyü» a temesvári színházban Carló operaénekest éri. Nem az énekest, hanem az embert. A vétket az «ember» követte el és az «énekes» bűnhődött.

Az első hangos színházi botránnyról az egész város beszél.

Das vorgesterige Pfeiffen in Theater bildete noch Gestern in allen Kreisen unseres Publikums das lebhafteste Tagesgespräch. Der Sänger, Herr C. welcher in der Hauptpartie der vorgester aufgeführten Oper «Freischütz» beschäftigt war, ist in einer Weise ausgepiffen worden, welche den Sänger zu belehren geeignet sein dürfte, wie sehr er die Ungunst des hiesigen Publikums auf sich gezogen. Einstimmig spricht sich darüber das Urtheil dahin aus, dass Herr C. diese Demonstration gegen seine Person nur selbst provozierte und für seinen gegen das Temesvarer Publikum geführten beleidigenden Äusserungen auf einen öffentlichen Orte noch eine empfindlichere Strafe verdient hätte, als diesen gellenden Schrei des Tadels der sein anmassendes Benehmen gegenüber des Publikums zu züchtigen bestimmt war. Es erschien uns aber eben deshalb nicht gerechtfertigt, dass die Manifestation des Tadels während dessen Leistungen auf der Bühne gegen ihn ausgeübt wurde, denn wie bemerkt Herr C. ist, nicht wegen seiner mangelhaften Leistungen als Sänger (es haben auf der hiesigen Bühne Andere viel weniger geleistet und wurden nicht ausgepiffen) sondern wegen seiner anmassenden beleidigenden Ausserungen ausser der Bühne in dieser Weise gestraft worden. Was aber Herr C. als Privatmann ausser der Bühne verschuldet hat ihm nicht auf der Bühne als Künstler ent-

golten zu werden, und schon aus Rücksicht für den übrigen Theil des Publikums, welches sich trotz mangelhaften Leistungen im Anhören der Oper nicht beunruhigen lassen will. In Italien, Frankreich, Deutschland, pflegen auch die schlechten Leistungen der Schauspieler und Sänger ausgepiffen zu werden und man kann keinen Theaterpublikum das Recht streitig machen ebenso gut seinen Tadel wie seinen Beifall zu äussern. Allerorts aber soll der Beifall oder der Tadel im Theater, nur der guten oder schlechten Kunstleistung u. nicht einer Andern Angelegenheit gelten, und deshalb glauben wir, dass diejenigen, welche Zeugen des anmassenden, von strafflichen Ausserungen begleiteten Benehms C.'s ausserhalb des Theaters warer — wenn sie es schon unter ihrer Würde halten mussten, sich persönlich einzu lassen — ihn der Strafbehörde hätten überantworten sollen, Damit wäre die vorgesterige Manifestation im Theater vermieden worden, welche Herr C. eben weil sie nicht seiner Leistungen als Sänger galt, kaum mehr getroffen haben dürfte als ihn die polizeiliche Strafe moralisch berührt hätte.

Két héttel az incidens után újabb botrány. Cantarelli tenorista angolosan távozik.

Utódja, Rossi tenorista, a lemergi gróf Scarbeth színházról kerül Temesvárra. Az «Ernáni»-ban mutatkozik be nagy sikerrel.

Betty Rutland és Ziechler József a társulat új tagjai, a Luciában debütálnak.

Az első operaciklus ujdonsága a «Dinorah». A főszereplőkkel együtt, Reinmann igazgatót, Ritzler karr estert és Busch rendezőt többszörösen hívják függöny elé.

...Endlich, ist die langersehnte Dinorah, die allenthalten, wo sie einkehrte so viel von sich

reden machte, auch bei uns über die Bretter gegangen, und zwar zweimal hintereinander bei ausverkauftem Hause und mit einem Erfolge wie man sich nur immer wünschen kann.

A tavaszi operaciklus véget ér. Az Arénában prózai együttes játszik.

Jozeffy Pál, tiz esztendő zongoraművész első hangversenyét a Lövöldében, másodikat a Redutban tartja Weiss és Goldstein főkántorok közreműködésével. Chopin, Mendelsohn, Liszt uralják műsorát. Beethoven «Pathetique» szonátájával aratja legnagyobb sikerét.

A Männergesangsverein a Redutban rendezi hangversenyét.

A szolgabírótság termeiben a vármegye szegényei javára nagyszabású hangversenyt tartanak. Fellépnek: Blun enkor baroness, Dészán Judith, Jarmis Aurélia, Martini Mária, Elter Mária, Gombó Malvin, Weigl Ika, Prenner ur és fia, Jáborszky, Pfeiffer és a Männergesangsverein.

Schönberger Ida (ének) és Teréz (zongora) a színházban koncerteznek.

Maschek Vince legújabb misekompozícióját a szász királynak ajánlotta, melyet a király «jutalomdíjjal honorált.»

A színház október elsején nyílik meg és november huszonhatodikán van a «Traviata» bemutatója.

Reinmann igazgató mint rendező és Ritzler Ottó karr ester, az utóbbi évek legszebb operapremierjével lép meg a közönséget. Verdi ezuttal nem bukik meg. Muzsika és cselekmény egyaránt tetszést vált ki. A közönség megszereti a Verdi muzsikát és sürgeti a «Traviata» reprizeit gyors egymásutánban.

Az őszi hangversenyszézon első koncertjét Hollos Babett: prágai hegedűművésznő rendezte a színházban.

Technikája Ole Bullra, előadása Milanollo Teréziára emlékeztet.

Theater-Aerzte; Dr. Stephanovits—Dr. Brecher
Rechts-Consulent, Gerdánovits Dr. jur.

Darstellende Mitglieder der Oper und des Schauspiels

Damen. Bywater, Grünfeld, Hellbach, Klein, Lubián, Lauschek,
Müller, Mayer, Megerle, Prüger, Reimann, Rossi, Stelzer, Stau-
ber, Schröder, Stauber, Schwefelberg, Schwoboda sen., Swoboda
jun., Werner.

v. Blumberg, Busz Vater, Busz Sohn, Desz, Fernau, Fuchs,
Frankfurt, Grünfeld, Held, Kruse, Kaufmann, Kranz, Lajitt,
Lauschek, T. Müller, Milaszefsky, Ott, Prüger, Rossi, Reimann,
Rudolf, Stelzer, Stauber, Semeš, Thalmann, Volk, Wieninger,
Ziechler.

Kinderrollen. Franziska und Enma Klein, Hohegger, Garde-
robier; Simon Reiter mit 2 Gehilfen, Registrator und Zettelträger:
Heinrich, Hausmeisterin: Frau Paptist zugleich Beleuchterin.
Orchester: 24 Mitglieder. Theatermeister: Franz Paptist, Frieseur:
Fuchshuber, Theater Diener: Wikidal, 1 Logenmeisterin und 4
Billeteurs.

Repertoire von 30. Sept. bis 31. December 1865.

Opern; Okt. 2. Hugenotten, 4. Ernani, 7. Lammermori Lucia, 10.
Norma, 13. Belisár, 16. Freischütz, 19. Stadelia, 21. Márta, 24.
Hugenotten, 27. Lucia Borgia, 30. Faust. November 1. Robert der
Teufel, 4. Die Jüdin, 7. Weissse Frau, 10. Faust, 15. Márta, 18.
Zauberflöte, 21. Die Jüdin, 22. Schöne Weiber von Georgien, 24.
Dinorah, 25. Traviata, 29. Ernani.

Dezember: 2. Der Stumme von Portici, 6. Troubadur, 11. Die
weisse Frau, 14. Traviata, 18. Norma, 21. Der Liebestrank, 22.
Konzert des Flötisten Nagy, 23. Konzert des Frauenvereins, 27.
Barbier von Sevilla, 30. Hugenotten.

Október huszonnyolcadikán érdekes vendége van
a színháznak: Persoir Louis, a francia császár
Tambour-Majjor-ja, tizenkét dobon két dobverővel
vészet. Következő napon már táblás ház tapsol a
francia dobosnak.

Reinmann élelmes üzletember. A francia dobos
után Nagy Jakabot, a neves fuvolaművészt is ő hoz-
za két estére. Dobos is, fuvolás is nagyszerűen be-
válnak.

A szezon végén a színház legnépszerűbb, leg-
fontosabb személyisége «Heinrich, a plakátkihordó»
is megszólal:

Des Zettelträgers Abschied am Schluss der Saison 1865

Motto

Was heissen Verse, Lieder, Töne,
Was ist die Kunst wohl ohne Geld
Was machen Künstler Musensöhne
Mit leeren Taschen in der Welt

Allerletztes Abonnement suspendu

Heute wird auf Niemand's Verlangen aufgeführt
der

Abschied des Zettelträgers

Rühr, Trauer, Schau und Lustspiel in 1. Act, mit Freigiebigkeit
von verschiedenen Meistern

Personen:

Das grossmüthige Publikum — — — Unbesetzt
Ein Hauswirth
Ein Gastwirth
Ein Schneider alles Personalien
Ein Schuster die nur Geld haben
Ein Bäcker wollen
Ein Zettelträger
Ein Zettelträger — — — — — Laudichkrumm auch genannt
Heinrich

Ort der Handlung: Alle Häuser in denen Zettel-Abonnenten
und Theaterbesucher wohnen.

Preise der Plätze: ad libitum, mit der besonderen Bemerkung:
je mehr je besser.

Anfang vor Aufgang, Ende nach Untergang der Sonne.
Zu diesem Rühr- Trauer- Schau- und Lustspiel macht seine höf-
lichste Einladung der
dankbarster:
Zettelträger.

(Druck von Rosa Hazay, Temesvár)

Tannhäuser

A vidéki társulatok közül a temesvári mutatja
be elsőnek a «Tannhäuser»-t 1866 január tizenhar-
madikán.

Az egész ország tekintete a temesvári bemutató felé fordul. Négy évvel a pesti bemutató után kerül színre Wagner zenedrámája az első vidéki városban: Temesvárott. A «Pesther Stadttheater»-ben Winter igazgató társulata mutatja be ezernyolcszázhatvan-kettő március huszonharmadikán. (A bemutatót, mint németnyelvű produkciót agyonhallgatták. Ezt tette különben a wagneránus «Zenészeti Lapok» is.) A Nemzeti Színházban ezernyolcszázhetvenkettőben adják elő.

(Pozsonyban a Pressburger Liedertafel, a Hainburger Männerverein közreműködésével 1858 november 7.-én előadják a Zarándokkart. Magyarországon és vidékén ez alkalommal hallották először Wagner zenéjét. A Pressburger Zeitung ugyan ír a hangversenyéről, de a zarándokkart meg sem említi.

(Dr. Haraszti Emil: Wagner Richard és Magyarország.)

A zenedráma eddig sohasem látott érdeklődés középpontjában áll. Kleer karmester tanítja be és vezényli.

Az első temesvári «Tannhäuser», előadás szereposztása:

Hermann	Ziechler
Tannhäuser	Rossi
Wolfram	Milaseszky
Walter	Held
Biterolf	Rudolf
Heinrich	Knoller
Reinmar	Fernau
Elisabeth	Bivater k. a.
Venus	Schwefelberg Apollonia
Ein junger Hirt	Ross. k. a.

Tannhäuser: Das Ereigniss des Tages, das Gesprächstoff, sowohl der musikalischen Kreise als auch den der Laien bildet, die am 13. stattgehabte erste Aufführung der vorgenannten Oper.

A kórust a Männergesangsverein tagjaival erő-

sítik meg. A zenekarban is a város legjobb dilettáns zenészei foglalnak helyet.

Tannhäuserhez hasonló előadás a temesvári színpadon még nem volt.

A korszakos jelentőségű premier, Reinmann társulatának tekintélyét emeli.

Waniczek Károly póstaigazgató, a Männergesangsverein éléről távozik. Helyét az elnöki székben Bersuder Lajos foglalja el.

Az egyesület első hangversenyét a Redutban rendezi. A kardalokon kívül egy kézzongorás-szám is szerepel (Hiltne és Unger k. a. Pfeiffer és Hilt urak).

A város legjobb dilettánsai a «Tieger» termében rendeznek hangversenyt a román nemzetiségű főiskolai hallgatók javára.

Az operatársulat vendége Kirchberg asszony, a varsói udvari színház énekesnője. «Linda» «Lukrécia Borgia» «Traviatá»-ban lép fel.

Bonnáz püspök tiszteletére, Maschek Vince ünnepi misét írt, mely a domban, Pfeiffer Móríc vezényletével kerül bemutatásra.

Reinmann Ede súlyos betegségéből felépült. Erdélybe utazik, Színházának vezetését Görnerre bizza.

Április elején Kocsisowzky Jusztin magyar színésztruppja foglalja el a színházat. Operettet és vígjátékot játszanak. Brankovits György, Leányvásár, Debrecenben, Szövetségesek, Peleskei nótárius, Csálád öröme, Rokkant huszár, Ördög pilullái. Egyetlen dráma Kocsisowzky Borcsa jutalomjátékául «Hunyady László halála», Dobsa Lajostól.

Az igazgató cserben hagyja társulatát és eltűnik a városból.

A magyar szintársulat hirtelen feloszlott és Kocsisowzky igazgató hirtelen eltűnt. A társulat tagjai 6 hónapra voltak szerződötve és 1 hónapi együttlét után gyámoltalanul magukra maradtak. Eppen ezért hogy a szintársulat tagjainak utiköltségét némiképpen összehozzák, ma este az árván maradt magyar színészek javára

«A vén bakancsos» színmű lesz előadva. Kérjük a közönség pártolását»

Az Arénában Rémay társulata nyitja meg a nyári szezont június elején.

Néhány napig Schlésinger és Blum a krakkói színház tagjai, az Aréna vendégei.

Kapuzárás előtt, az Aréna csődbe kerül

... aus Mangel an Verdienst, ist die Arena kürzlich hier eingegangen.

A Coronini parkban pesti humoristák «Sing-Spiel»-jét látogatja tömegesen a közönség.

A Männergesangsverein a sebesült katonák javára rendez hangversenyt. Közreműködnek: katonazenekar, Izakovits k. a. (zongora), Schwefelberg (ének), Reisinger négy zongorára írott «Die Felsenmühle» c. kompozícióját, Izakovits, Brecher, Eckstein Emilia és Berta, Freund Berta és Gizella, Gunnermann és Árvay kisasszonyok adják elő. Pummer (ének), Cserményiné (zongora),- Tárgay, a katonazenekar tagja (hegedű). Tiszta jövedelem háromszázharmincöt forint, hatvannyolc krajcár.

Reményi Ede belgrádi hangversenye után Temesvárott, Dettán és Mehádián rendezi meg hangversenyét a sebesült katonák javára. Június tizenöt, Temesvár, tizenhét Mehádia, huszonegy Detta.

Baráthy Sándor és felesége Rouge Charlotte bárónő, együttes ária és dalestjüket a színházban tartják meg.

A bárónő magas szopránja jól iskolázott. Nem kellemetlen, de kissé gyöngé. Baráthy ur hangjával tulszárnyalta a zenithet.

Reinmann felépült és társulatával szeptember huszonkettedikén nyitja meg a színiévadot.

Az operaegyüttes élén Kirchberger asszony áll, mint vendég.

Die Traviata der Frau Kirchberger, ist eine künstlerische Leistung von hoher Vollendung. A «Lukrétia Borgia» címszerepében Kirchber-

ger asszony drámai művészetével és imponáló alakjával nagy értéket adott ennek a szerepnek. Ernáni, Nabuko, Hugenották, Freischütz, Ballnacht-ban lép fel.

A színházi zenekar vonósai adnak ezuttal panasza okot.

A zenekar ugylátszik nem akar javulni és a hegedűsök semmiképpen sem akarnak tisztán játszani ami a fülnek rettenetes türelempróba.

A válság csak átmeneti.

Operazenekarunk válsága megoldódott, amennyiben sikerült Reinmann direktornak Suchán urat. mint első hegedűst szerződtetni... a zenekarban örömmel láttuk városunk első hegedűsét, Suchán urat.

A prózai társulat nagy sikert arat Goethe «Egmond»-jával. Beethoven eredeti zenéjével, október kilencedikén van a bemutatója.

A «Segítő Boldogasszony»-ról nevezett jótékony nőegylet színvonalas hangversenye mellett, jelentősebb koncertesemény nincs. A nőegylet hangversenyén Cserményiné, Rubinstein zongorakonzertjét játszta. A második zongoránál Pfeiffer Móríc ül.

Az operatársulat dicséretes munkát végez ebben az esztendőben. A «Tannhäuser» mellett, melynek ez év első hónapjában volt premierje, december elsején lép a közönség elé második nagy bemutató-ujjdonságával, Meyerbeer heroikus operájával, az «Afrikai nő»-vel.

Wenn die im Jänner auf unserer Bühne Statgehabte Aufführung des «Tannhauser» von Richard Wagner in unserem musikalischen Kreise Epochen machte, — so ist die am 1-ten Dezember erfolgte Aufführung der Afrikanerin geradezu ein Ereigniss zu nennen, Obzwar die Aufführung Wagnerischer Musik, sowie die Scenierung der Oper selbst grösseren Bühnen und den gewiegten Kräften eines jahrelang geschulten Orchesters bedeutende Schwierigkeiten bot.

so stand doch Tannhäuser schon seit Jahren auf den Repertoir alle grösseren Bühnen und war die Oper selbst schon wegen der Reformatorischen Bewegung, welche Wagner auf musikalischen Gebiete und Namentlich auf dem der Oper hervorbrachte in den musikalischen Kreise zimlich bekannt wiewohl Tannhäuser auf unsere Bühne ein Rarität war.

Ein anderes ist es mit der Afrikanerin. Im April erfolgte die erste Aufführung des Meyerbeerischen Muse an der grossen Oper in Paris zwei Monate später durfte sie erst in London zur Darstellung gelangen. In Italien sind es bos die Bühnen von Genua und Florenz, in Deutschland weniger hervorragende Kunstinstitute und in Oesterreich speziell bos das Hofopern Theater in Wien und das ungarische Nationaltheater in Pest an welchen die Afrikanerin zur Aufführung gelangte und sochin erscheint es für unsere Bühne dritten Ranges doppelt Ehrenvoll das dieselbe ein Werk zur Aufführung bringt, welches was orchestrale Schwierigkeiten betrifft hinter keiner Schöpfung Meyerbeers zurückbleibt, was die Ausstattung und Scenierung anbelangt, alle bisherigen Schöpfungen des grossen Meisters übertrifft, und nicht nur an unserer Bühne, sondern auch in den weiteren musikalischen Kreisen noch eine Rarität ist.

Temesvár hat mit der Aufführung der «Afrikanerin» selbst grösseren bedeutenderen Bühnen den Rang abgelaufen und aufs neue die Berechtigung unter der österreichischen Provinzbühnen einen rühmlichen hervorragenden Platz einzunehmen mit Ehren dargetan

Az ujdonságot Reinmann rendezi, Kleer Lajos dirigálja. A ruhákat párisi mintára Ritter Simon és Steiner, a színház ruhatárosai készítik.

Szereplők:

<i>Don Pedro</i>	— — — — —	<i>Semes</i>
<i>Don Diego</i>	— — — — —	<i>Ziechler</i>
<i>Ines</i>	— — — — —	<i>Malva</i>
<i>Basco de Gama</i>	— — — — —	<i>Rossi</i>
<i>Ion Alvar</i>	— — — — —	<i>Knoller</i>
<i>Der Grossinquisitor</i>	— — — — —	<i>M daner</i>
<i>Nelusco</i>	— — — — —	<i>Milesowszky</i>
<i>Señora</i>	— — — — —	<i>Kirchbergerné</i>

Busch diszletezőnek is jelentékeny rész jut a sikerből.

Az esztendő, utolsó operaelőadása Gounod Faustja.

A ház mint kedvenc operánál, zsufolt

Patti - Paganinit énekel

Temesvár énekes-színepadi kulturájának színvonalá: nagyvárosi. Az összes vidéki színházak felett áll. Hasonló operaélet egyetlen vidéki városban sincs.

Ezernyolcszázhatvanhét első negyedében a Reinmann operatársulat műsorán szerepelnek: Lukrétia Borgia, Ernáni, Traviata, Tannhäuser, Afrikai nő, Tell Vilmos, Faust, Fra Diavoló, Puritánok, Trubadur, Dol. Juan, Ördög Róbert, Lammermori Lucia, Az év utolsó három hónapjában, Párisi János, Haimond gyerekek, Norma, Cár és Ács, Mártha, Nabukó, Rigolettó, Zsidónő, Freischütz, Báléj, Stradella, Linda, Dinorah kerülnek előadásra a fentti dalműveken kívül.

Háromnaponkint operaelőadás. Közben Follinus magyar operaegyüttese is a legjelesebb dalműveket hozza színre: Bánk-Bán, Hunyadi László, Trubadur, Nabuko, Kunok, Sevillai borbély, Norma, Trubadur, Próféták.

Ugy a német, mint a magyar társulat előadásai kitűnőek

...Noch immer übt die «Afrikanerin» ihre Zugkraft auf das Publikum, denn auch bei der sechsten Aufführung dieser Oper, welche kürzlich

unsere verdienstvolle Primadonna Frau Schreiber-Kirchberg zu ihrem Benefice wählte war das Haus ausverkauft... Als eine nicht minder gelungenen Vorstellung müssen wir die «Traviata» bezeichnen mit Frau Kirchberger in der Titelrolle...

«Wilhelm Tell» war eine der schönsten Opernvorstellungen... Mit grosser Prätision und grossen Beifall begleitet.

A magyar színtársulat előadásai nagyszerű eleményt jelentenek.

Erkel's National-Oper «Bánk-Bán» hat bei vollem Hause einen grossen und durchgreifenden Erfolg erzielt...

A «Hunyadyi László» előadásáról a «Temésvarer Zeitung» —«r»— kritikusa, tárcarovatban számol be....

Aus den Vorstellungen der Verflossenen Woche, haben wir über einige recht gelungene Aufführungen zu referieren. In erster Linie nennen wir die am 27. v. M. erfolgte Aufführung von Erkels National-Oper «Ladislaus Hunyadi»... Die Chöre und Ensembles gingen sehr gut zusammen, die Ausstattung der Oper, sowie die Costume waren reich und Glänzend. Freundliche Erwähnung verdienen die beiden Kinder Hermine und Aurel Follinus, für den artig aufgeführten Nationaltanz im 3. Akte. Schliesslich müssen wir noch dem Orchester für die höchst präzise executirte Ouvertüre, sowie dem tüchtigen Kapellmeister desselben Herrn Káldy für die Umsichtige und energische Dirigierung unsere Anerkennung Zollen.

Erkel hazajás operája a „Bánk-Bán“ zsupolt ház előtt óriási sikert aratott.

A német operatársulat a kiegyezés alkalmából, február tizenkilencedikén ünnepi diszeloádást rendez. Műsoron a «Trubadur». Nyitány előtt a kórus zenekarkisérettel a Himnusz énekli.

Az operettegyüttes legnagyobb sikerét Suppénak «Franz Schubert» c. egyfelvonásos operettjével aratja.

Reinmann április tizenharmadikán zárja le a szezon, melynek vendégénekesei Mitrovits olasz operaénekes. Lukrétiában a herceget, Faustban Mephistót énekli. Balázs-Bognár operaénekesnő, a Pesti Nemzeti Színház tagja, «Lucia» és «Die Nachtwandlerin»-ben lép fel.

Az évad első hangversenye Grün Jakab hegedűművész estje a Városi Színházban.

Grün a szó legnemesebb értelmében művész. Remek hegedűjének mennyei hangjai elbűvöltek a hallgatóságot.

Műsora: Mendelsohn: Hegedűverseny, Spohr: Adagio, Wieuxtemps: Polonaise és Ballada. Pummer Ágoston (ének) és Ripka (zongora) a közreműködők.

Az evangélikus templomegylet, az egyesült evangélikus egyház javára rendezi hangversenyét a színházban.

«Az est rendezője és egyben főszereplője Ambrózy Mária bárónő, ki gyönyörű alhangján zenekarkisérettel a «Két Foscári» áriáját énekli és zongorakisérettel mellett több magyar dalt.»

Cserményiné és Murányi Erzsébet (zongora), Grün Jakab hegedűművész (hegedű), Suchán Márton, Suchán Antal, Suchán Ede, Sedlmeyer és Csányi (Mozart: G-moll zongoraötös) katonazenekar (Friton vezérletével) Bessenyei (szavalat) Männergesangsverei. (Ernáni: Bordal) szerepeltek.

Offenbach: «Szép Helena» c. operettjével kezdi meg Follinus magyar társulata vendégjátékát április huszonharmadikán.

«Trubadur» az első operaelőadás. Következik «Traviata» (Marcellné, Dalffy, Tótfalusy, Marcell és Kontinéval a főszerepekben.)

«Zenekar és kórusok biztonsága és precizitása elismerést érdemelnek.»

Medgyaszay Ilka a «Szép Helénában arat mint vendég nagy sikert.

A «Hunyady László» opera szereposztása:

Dalffy — — — Hunyady László
 Marcellné — — — Gara Mária
 Kontiné — — — Hunyady Mátyás
 Dalnoky — — — László király
 Macell — — — Cillei
 Tótfalusy — — — Gara

«A zenekart és kórusokat precizen, az előadást sok tudással Káldy Gyula karmester vezette.»

(Káldy Gyula a kolozsvári színháznál kezdte meg karmesterei működését. Ezernyolcszázharmincban a bukaresti magyar operatársulatnak karmestere — v. ö. Haraszty Emil dr.: Wagner Richard 463. o. «Káldy Gyula kolozsvári zenekarát átvitte Bukarestbe is Nagy diadalokat aratott vele. A magyar zene, dalunk, dallamaink, táncunk, elragadták a románokat, olaszul és franciául jól beszélt... Egy hét alatt megtanulta Bukarestben a román nyelvet és úgy beszélt, mintha évekig ott lakott volna.» v. ö. Eötvös Károly: Szilágyi és Káldy, 161. o.)

Káldy Gyula ezernyolcszáznyolcvanegyben a Magyar Királyi Operaház főrendezője, ezerkilencszázban annak igazgatója lesz.

Follinusz társulata május tizennyedikén disz-előadást tart az «alkotmányos uton választott» szabad királyi Temesvár, városi tisztikar. tiszteletére. Offenbach' egy felvonásos operettje: «Fortunio bájdala» és Szigeti József vigjátéka: «A becsületszó». Zárradékul: «Allegóriai üdvözet görög tüzfény mellett» van műsoron.

Moor Ráfáel, a helybeli izraelita hitközség kántora lemond állásáról. Színész lesz.

Két nap múlva: «Moor Ráfáel urnak első szinkisérletéül: Verdi: «Trubadur».

... Hangja szép és megnyerő... játéka kezdetleges és erősen rituális izü...

A szinlap a második «Bánk-Bán» előadást hirdeti. A jeles szerzőnek ezen remekoperája, Pesten kívül, csupán alulirotnak adatott át előadás végett.

A magyar szintársulat holnap (május 27.-én, hétfőn) fejezi be szereplését a «Próféta» című

operával — Káldy Gyula karnagy jutalmául... A szinlap fején: Nagy opera korcsolyázással és napfeljöttel. A szinlap alján következő bucsusorok: «A mai előadással a dalszintársulat bucsuját veendvén, ajánlja magát a t. cz. n. érdeklődés(es) szíves emlékébe.»

A Szerb Szintársulat nagy érdeklődés mellett nyitja meg vendégjátéksorozatát. Tagok: Kolárovič k. a., Ruzitsné, Maximovits, Marinkovits, Telecki, Nedelkovits, Zorits, Sapits.

«A Szerb Szintársulat hat éves fennállása alatt nagy haladást mutat tudás és művészet tekintetében.»

...A Józsefvárosban egy férfi vokélquartett alakult, mely már számos vokél korust tanult meg és előadásaikban szabadon, minden hangszer igénybevétele nélkül működnek. A vokélquartett énekesei pontosan és nagy kedvvel járnak a próbákra minden érdek és személyi, vagy hiúsági kérdés nélkül szeretettel dolgoznak és ezzel példát szolgáltatnak a Männergessangvereinek, hogy az ügyszeretet és lelkesedés mit csinál a legkisebb intézményből is. A nagy arányban megalakított Männergessangvereink dalosai állandóan más oldalú elfoglaltságuk miatt hiányoznak a próbákról és az elharapódzott személyeskedés megöl minden igyekezetet az egyesületben...»

Reinmann társulata szeptember huszonnyolcadikán kezdi meg előadásait. Első estén:

1. Erkel: «Hunyady László» — nyitány.
2. Prológus: mondja Weiss k. a.
3. Cosmar: «Ein Glas Wasser» vigjáték.

Az operatársulat tagjai: Kleer karmester, Zöllner zeneigazgató, Byvaterné primadonna, Gelpke k. a. koloratur, Polatschek k. a. alt, Paulamné operett-szubrett, Falkenberg k. a. operettprimadonna, Hellbachné, primadonna, Auég hőstenor, Grundner lírai tenor, Kröller tenor, Günther bariton, Midaner mélybasszus, Ziechler, Rousseau és Mahr basszisták.

Kleei karmester rövidesen távozik, utóda: Weidt Henrik.

A Trubadurban Széphegyi k. a. vendégszerepel. «Széphegyi k. a. megkapó szinpadí jelenség és énekesi minőségben nem mondható abszolút rossznak. Nem rendelkezik olyan tömör hang felett, hogy bizonytalan játékát és bizonytalan beeséseit ellensúlyozhatná. A fiatal hölgy nem tehetségtelen kezdő és nem elvetendő, de nem is lenyűgöző képesség.»

A Trubadur következő előadásán Leonorát Byvaterné német Manricót a vendégszereplő Fekete magyar szöveggel éneklí.

Ludwig, a társulat új baritonistája a Lukrétíában mutatkozik be sikerrel.

«A zenekarról csak dicsérőleg írhatunk, mely sok új erővel gyarapodott.»

A hangversenyreklám is új formát kap.

A Patti hangverseny beharangozását már nem a napihírek között találjuk. Egész oldal hirdetés hívja fel a figyelmet e koncertre. (Patti Sarolta koloraturénekesnő, Patti Adelina, a kiváló spanyol koloraturénekesnő nővére.)

Az igazságos temesvári sajtó az oldalas hirdetés dacára, kifogásolja Ullmann impresszárió eljárását, hogy egyedül Patti Saroltát hirdeti és a hangversenyen fellépő Wilmers Rezső zongoraművész, Auer Lipót hegedűművész, Popper Dávid csellóművész nevét nem említi meg.

...Sok nagy művész hangversenyein a vonzóerő leginkább azok talentumára vonatkozik. Ez nincs úgy Patti Sarolta hangversenyeiben, mert azok Ullmann impresszárió által Amerikában divatozó mód szerint adatnak, minthogy Patti Saroltán kívül, még ugyanazon este föllépendnek: Willmers Rudolf, Auer Lipót és Popper művész urak. A hangverseny minden számának műsorozata eszerint egy elsőrangú művész által képviseltetik és ily módon oly összhangzat ére-

lik el, milyen eddig a t. cz. közönségnek be nem mutatlatott.

Az október tizenhatalcadiki hangverseny műsora:

1. Beethoven: Sonata (Kreutzernek ajánlva) — Auer-Wilmers
2. Bellini: Aria, „Nachtwandlerin“-ből — — — Patti
- 3.a. Spohr: Andante — — — — — — — — — —
- b. Popper; Papillon — — — — — — — — — Popper
- 4.a. Spohr: Ad gio — — — — — — — — — —
- b. Paganini; Capriccio — — — — — — — — — Auer
5. Paga ini. Hegedűre írott bravurvariációk éneklí Patti
6. Wilmers: Magyar parafrázis ap. 107. — — — Wilmers
7. Auer: Aria — — — — — — — — — — Patti
8. Ernst: Magyar dallamok hegedűre — — — Auer

Zongorán: Pohl L.

Október tizenkilenc, szombat esti második hangverseny műsora.

1. Mendelssohn: E moll trió — — — Wilmers, Auer, Popper
2. Verdi: Aria „Travia ából“ — — — Patti
3. Goltermann; Versenyű — — — — — Popper
4. Wieuxtemps: Ballada és Polonaise Auer
5. Vera: „Bole ó. — — — — — — — — — Patti
6. Wilmers: „Sovienir de Pest“ — — — Wilmers
7. Auer: „La Danza“ — — — — — — — — — Patti
- 8.a. Mozart: Adagio
- b. Popper: Magyar melódia — — — — — Popper

Zongorán Fohl úr.

Jegyek ára: Elsőrendű páholy és földszint 15 frt. Másodrendű 12 frt. Zenekari ülés 2 frt. 50 kr. Karzat ülőhely 1 frt. karzat állóhely 40 kr. és földszinti állóhely 1 frt.

«Patti hangja hideg. Nem ér el a szivekig. Patti hangja szédilő, mint a kötéláncos mulatványa. Mi több: «nevetésre ragadtat.»

...Patti koncert. Das grosse Ereigniss ist vorüber, wir haben Carlotta Patti gehört Was sollen wir nun über diese Gesangsphenomen sagen?? Patti ist auf alle Fälle eine ganz eigentümliche Erscheinung, auf dem Gebiet des Gesanges eine Spezialität. Ihre Stimme hat einen ganz eigenen Klang und wenn wir auch schon Soprane von mehr Fond und Fülle öfters gehört haben, eine solche Klangfarbe wie Patti be-

sitzt hörten wir noch nicht... Wir bewundern die seltene Technik der Künstlerin aber die nicht zu leugnende eigenthümliche Kälte des Vortrags hinderte an Pattis Vortrag uns innerlich zu erwärmen können. Bewunderung im höchsten Masse, — aber Wärme hatte uns Pattis Vortrag nicht eingeflösst. Es schwindelte uns bei ihrem Vortrage oft wie es dem Zuschauer oft schwindlig wird, wenn er die halbrecherischen Kunststücke eines Saittänzers ansieht, aber ans Herz griff uns der Gesang Pattis nicht... Eine neue Erscheinung ist der Violinist Auer... Dass uns Auers Vorträge mächtiger ergriffen, als jene Charlott Pattis, ist eine Tatsache, aus welcher wir hier kein Hehl machen wollen... Eine ebenfalls für unser Publikum neue Erscheinung ist Cellist Popper. Sein Strich ist weich und leicht, der seinem Instrumente entlockte Ton rein, einschmeichelnd und biegsam, seine Technik vollster Anerkennung wert...

«Patti Sarolta második hangversenyéről is csak azt mondhatjuk, amit az elsőről, a «Lach» ária azonban annyira drasztikusan jött ki, hogy a közönséget nevetésre ragadta. Willmers-Auer-Popper trió és a többi hangversenyszám sokáig fog emlékeztünkben élni.»

Egy kis tévedés a műbíráló részéről, mert Auer Lipót nem «neue Erscheinung», hiszen nyolc évvel ezelőtt, ezernyolcszázötvenkilencben, tizennégy esztendőskorában hangversenyezett Temesváron.

A Männergesangsverein alapszabályait a ministerium jóváhagyja. Az egyesület Bersuder Lajos elnöke és Dostál karmester vezetése alatt működését megkezdi. Énekesek száma harminc.

Ketten Henrik november huszonnegyedikén délután négy órakor tartja egyetlen hangversenyét a Redutban.

Tehetségét 18^o2 óta ismerjük már és azóta bejárta Párist, melynek művészi égboltozatán, a kiváló tehetségek megszámlálhatatlan serege ragyog és ezek között ő nagy feltűnést keltett játékaival. Ma Ketten Henrik már híresség.

A «Maria Hilf» Frauenverein színelőadással egybekötött hangversenyén közreműködnek: Cserményiné (zongora. Hummel A-moll zongoraversenye zenekarkiséréttel). Mathes János, Pecher Ferenc és Becker Anna (vigjáték), Kraul Emilia asszony, Köller Matild, Stumpfoll Ida és Irma (zongora nyolckezese) Pummer Ágoston (ének), dilettáns énekkar, (nyolc szólamu vadászkar négy kürtkisérettel) katonazenekar.

Vater Mozart mag im Himmel vergeben . . .

A közönség mintha kulturszomját kielégítette volna. Az érdeklődés színház és hangverseny iránt, megcsappant. Szeszélyes, hangulatos. Van eset, hogy látványos dalmű, mint «Az afrikai nő» üres ház előtt megy, Offenbach operettelőadásán pótszékeket kell beállítani. Máskor meg fordítva.

Neves zongoraművész és komponista hangversenyén, minden műsorszámra jut «egy» hallgató.

De maguk az operaelőadások is ilyen szeszélyesek. A «legtökéletesebb» «Lucia»-előadással szembekezdve a «legszerencsétlenebb» «Stradella»-előadás.

«Magának a karmesternek kell a dirigensi pulpitus mellől, az énekespartit énekelni.»

A már csak komolykodó színház mögött, már ott ólálkodik a ripacs.

A színházkulturának kissé kesernyés ize van.

A nyár elején Kontsky szász kir. udvari zongoraművész és komponista két önálló estét ad. Az elsőn telt, a másodikon üres ház.

Utóbbi pennát ad a krónikás kezébe. Emil barátjához a következő levelet intézi:

Temesvarer Briefe... Temesvar am 7. Mai. Lieber Emil! Was mag sich wohl der Ritter von Kontsky gedacht haben, als er Temesvar nach zwei Konzerten verliess, die gerade so stark besucht waren, dass auf jeden Zuhörer eine Nummer des Programms kam? Sind wir vielleicht in der vergangenen Saison so mit Konzerten überhäuft worden, dass das Publikum diesen Nachtrab, den allerdings kein europäischer Ruf vorhergetrabt war so ganz unberücksichtigt liess. Zugegeben, dass aus diesem letzten Motiv die Theilnahmslosigkeit beim ersten Konzert noch eher eine Berechtigung hatte, warum war trotz Kritik u. Publikum Kontsky einstimmig für einen eminenten Künstler erklärt hatten, das zweite Konzert ebenso schlecht besucht, wie das erste, Es bedarf keinen Grafen Oerindur, um dieses Rätsel zu lösen. Ich antwortete indirekt mit einer neuen Frage: Warum war das Theater am Benefizabend unserer besten Opernsängerin Frl. Polatschek seiner Zeit ganz leer? Des schlechten Wetters wegen? Bei viel schlechteren Wetter wäre das «Pariser Leben» bedeutend stärker besucht worden. Das Publikum dachte aber längst nicht mehr an die vielen guten Leistungen der Benefiziantin in der ganzen vergangenen Saison, sondern nur daran, ob es sich an diesen speziellen Abend selbst auch gut unterhalten werde. Da behagte aber die Wahl des Stückes nicht. Don Juan und der Regen war das Hinderniss, der braven Künstlerin, die so wohl verdiente Materielle Anerkennung zu bezeugen. Die Materielle — den mit einem Gedicht — einem Lorbeerkranz kann man nicht einmal eine Fahrt bis zur Bahn bezahlen. Wenn aber bei Kontskys Konzert auf dem Zettel gestanden hatte dass in dem Zwischenakten sich die schöne Schauspielerin W. der mal in Pest, auf dem gespannten Saile pro-

duzieren werde, so würde Kontsky wahrscheinlich ein sehr volles Haus gehabt haben. Darin sind wir schon grosstädtisch. Warum hört man hier auch so äusserst selten von einem erfreulichen Wirken des Gesangsvereines? Warum gehören die Vereinigungen von Dilettanten selbst privatster Natur zu der grössten Seltenheit? Ist es denn in Temesvar eine so grosse Kunst mit der Kunst zu reussieren?

Az operaegyüttes a Luciával nyitja meg az idényt Roger Gusztáv francia operaénekes Edgárdot énekl: mint vendég. Az előadás a legszebbek egyike. Roger elragadtat

«Lammermori Lucia» előadása Rogér Gusztáv operaénekes vendégjátékával, a legtökéletesebb előadás volt. Ami Rogér művészetét és énekét illeti, ennél tökéletesebbet sem művésztől, sem énekestől még nem láttunk, nem hallottunk. Minden tekintetben a szemnek és fülnek egyaránt gyönyört jelentett Rogér mint Edgardo. «Hugenották» és «Fra Diavolo»-ban ugyancsak diadalmas.

A színháznak két tehetséges karmestere van: Weidt opera, Felsthal operett karmester.

Mint komponisták is sikerrel munkálkodnak.

Felsthal «Ausgleich mit Ungarn» c. zenésdarabja a bécsi Harmonie-Theaterben negyvennél több előadást ér meg. Temesváron is nagyon lelkesednek muzsikájáért. «Leichte Cavallerie» c. operája, szinpadunkon lelkes fogadtatásra talál. Gyakran van műsoron. «Ein Mädchen aus dem Volke» énekes színműve, egyik legsikerültebb alkotása.

Weidt Henrik is termékeny alkotó. «Herzog von Etraquez» c. operettje, állandó műsordarab.

A szezonnyitó nagyszerű Lucia operaest után, a «hézagos» «Afrikai nő» rontja le a színvonalat.

A kritika tisztára mossa Weidt karmestert. Nem őt teszi felelőssé, hanem a szereplőket, «kik kevés igyekezetet tanúsítottak.»

Mozart sem szerencsésebb Meyerbeernél.
A «Don Juan» is a leggyöngébb előadások egyike.
Dem Orchester aber mag Vater Mozart im Him-
mel vergeben, was dasselbe an seinem Don
Juan gesundigt...

Offenbach «Pariser Leben» c. operettjéért nagyon
lelkesezik a közönség.

Felsthal dirigál «meglehetősen ügyesen. A tem-
pók körül azonban egy kis baj van.»

A «Pariser Leben» új Offenbach operettet Felsthal karmester dirigálta meglehetősen ügyesen. Csak nem szabad elfelejteni, hogy az Offenbach muzsika könnyen pezsgő és nem nehézkes, azért kell figyelembe venni a könnyed tempót énekesnek, karmesternek és helyesen interpretálni azt. A siker óriási volt. Az ünneplések végnélküliek és a ház zsufolt. A második operett előadásra minden jegy elkelt és még pót-székeket kellett beállítani.

Lortzing: «Waffenschmied»-jét közkívánatra többször megismétlik. A «Trubadur» viszont csak Heksch, az amszterdami opera tagja vendégszereplése révén kap közönséget.

Verdi: «Álarcosbál»-ja, az idény első operaujdonsága. Az «Álarcosbál»-al Verdi ötödik dalműve vonul be a temesvári operaszínpadra.

A «rég» Verdi Temesváron kétszer megbukott. (Rigolettó, Trubadur). Az öreg «Ernáni» mellett, a «Traviata» rehabilitálta alkotóját — Temesvárott. Az «új» Verdivel, a káprázatosabb ügyeskedőbb, leszűrtebbel — szemben jóindulatu semlegesség és tapintatos elzárkózottság nyilvánul meg.

A kritika három sorban intézi el az «Álarcosbál»-ben utatóját.

Szólisták, zenekar, kórus minden tekintetben a legjobbat nyújtották, mely egyedül Weidt karmester érdeme... az álarcosbált, holnapután, február tizenegyedikén megismétlik.

A második dalműujdonság Mehul nagy francia operája «József».

«Mehul patinás, régi klasszikus zenéje nagy élvezetet nyújt.»

A Männergesangsverein január tizenkilencedikén rendezi hangversenyét a Redutban. Műsorát magyar kóruskompozícióval «Jegenyefa tetejében» nyitja meg. Tunner Béla egyesületi tag (ének) «Nem hallottam soha ily bus harangszót» Gábor Fanny (zongora) Szalay Mária «Freischütz»-ária, Pummer Ágoston: Mendelsohn dalokkal szerepelnek.

A szerb egyesület ugyancsak a Redutban rendezi meg hangversennyel egybekötött Besedáját. Az estén kizárólag szerb szerzők és műveik jutnak szóhoz.

Műsor: «Fel testvérek» szerb kórus éneklő a szerb dalárda Kunst karmester vezetésével. «A nártiró» Jakfictól, szavalja Matinovic Basil ur. «Még nem virrad» zongora varriációk, ját-sza Melicsko Helén k. a. «Szép a szabadság» tenorszóló Demetrovicstól, éneklő Milejkovic Islván. «Lakodalom», szavalja Nikolics Mima-dora k. a. Szerb dalok éneklő a szerb dalárda, vezényel Kunst ur. Gusla: «A visszhang», szavala Popovic Svetoliktól. «Szerb fantázia» zongorán, előadja Lazarevicsv Julia asszony. «Ser-bengebet», szavalja Malics Hermin k. a. «Hol van a hazám» szóló éneklő Barkovic k. a. «Testvérek» dialog, előadja Crnaback Stefan és Georg Popovic. «Szerb vagyok» férfikar Stojanovicstól, éneklő a szerb dalárda, vezényel Kunst. A szerb dalok egyik temesvári polgár-társunk, Demetrovic urnak szerzeményei, ki szerb nyelvű szindarabot is írt, amelynek zené-jét is maga komponálta. Különösen ki kell emelnünk a szerb dalárda korusteljesítményeit, melyek színezés és előadásban igen jók voltak. A Beseda szerb dalárdának sok széphan-gu énekes van.

A Männergesangsverein ezévi zárszámadása kilencszáz forint nyereséget mutat. «Ez csupán Bersuder Lajos elnök buzgóságának eredménye.»

Ludwig operaénekes hangversenyén «Hermann Wolf polgártársunk néhány dala is előadásra kerül.»

Kontsky szász kir. udvari zongoraművész és komponista, mindkét minőségben hódítja meg hallgatóságát.

...Herr von Kontsky trat in doppelter Eigenschaft vor uns hin, in der des Klaviervirtuosen par excellence und in jener des Tondichters von seltener Meisterschaft... So überraschend wie der Vortrag ist, so anziehend sind Herrn von Kontskys Compositionen, welche ihrer Zahl nach in die Hunderte gehen...

«Reveille du Lion» komponálta és előadja Kontsky, «Somnambula», hangversenydarab, komponálta és előadja Kontsky «Frühlingslied» Mendelssohntól. «Konzert Galopp» Schulhofftól, «Macbeth» fantázia, komponálta és előadja Kontsky.

A két évvel ezelőtt meglépett Kocsisowsky magyar színigazgató méltó utóda Szatmáry. Szintén magyar színigazgató. Kocsisowsky legalább egy hónapig igazgatta társulatát s azután tűnt el a városból. Szatmáry még az előadások megkezdése előtt, a inkasszált bérleti-összegekkel vált kámforrá.

Szatmáry direktor magyar színtársulat érkezését jelezte, inkasszált is a bérleti összegekkel előre és a befolyt pénzzel eltűnt nyomtalanul. 14 szerződötetett magyar színész érkezett Temesvárra, kiket Szatmáry szerződötetett és megérkezésük után megtudva Szatmáry direktor szökését és sok más kellemetlen dolgot, óriási csalódottságukban, tehetetlenek.

Reinmann társulata az Arénában játszik.

Julius végén Pascaly színigazgató bukaresti román társulatával érkezik Temesvárra. Pestre megy

vendégszerepelni. Előzőleg néhány napig színházunkban játszik. A bukaresti román színtársulat vendégjátékát a «Strengariului din Paris» c. két felvonásos komédiával kezdi meg. Előadják még: «Sermanulu Musicantu» (egyfelv. dráma), «Nevesta trebuie se — si urmere barbatului» (egyfelv. vígjáték), «Mihaiu viteazul», «Dupa batalia dela Calugereni» (történelmi tabló) «Doi Profesorii procopsiti neprocopsiti» (egyfelv. vígjáték). A kitűnő román társulatnak táblás ház tapsol esténkint.

...Gestern nahm die brave Gesellschaft «Mihaiu riseafulu» Heldengedicht von Bolinsieanu und «Doi Profesor preopsiti neprocopsiti» Lustspiel von Scribe Abschied. Herr Direktor Pascaly zeichnete sich im ersterem durch wärminnige Declamation und imposante Representation aus, was ihm die Ehre dreimaligen Hervorrufes eintrug. Das patriotisch gehaltene schwungvolle Gedicht gefiel ausnehmend gut. In «Doi profesori» trug Herr Pascaly ebenfalls als «Ledru» den Löwentheil davon und bewährte sich als vorzüglicher Komiker für das chargierte Fach. Herr Gestian, Herr Belescu und auch die Übrigen wirkten nach Kräften. Auch diese Vorstellung war vor dem aus erst zahlreichen Publikum gut aufgenommen und die einzelnen Leistungen sehr lebhaft applaudiert.

«A román nyelv semmiképpen sem áll az olasz vagy francia mögött, mert a regáli nyelvet hallgatni igen kellemes és élvezetes. Válogatott közönség töltötte meg a színházat, mely lelkesen ünnepelte a román színészeket. Különösen, Pascali direktort és feleségét, Gestau, Sapean, Gestean, Bellescu urakat. Den etrescuné asszonyt és Julia Gresescut. Utóbbi sikerült költeményben üdvözölte a közönséget.»

Az Arénában Benoit Fourax angol-amerikai társulat a vendég.

Reinmann társulata a «Zsidónő»-vel nyitja meg a téli színiévadot. Bemutatkoznak: Tellini k. a. (Desoff udv. karmester tanítványa) Frankenberg k. a. (a braunschweigi hercegi színház tagja) Kahls, (a gráci) Rauch (a brünni) Scharff (a pesti) színház művészei

A drámai együttes vendége Kövessy, a neves magyar dramaturg.

Hecks, a7 amszterdami opera tagja, «Trubadur, Lukrétia, Zsidónő, Próféták, Afrikai nő — Romani, a nürnbergi színház tagja a «Hugenották»-ban vendégszerepel.

A színházban rendezik hangversenyüket Bielzický zongoraművész és a «Segítő Boldogasszony»-ról nevezett nőegylet.

Sulyok Ernesztina, Szent István napján a dóm-ban offertóriumra Limmer kompozíciót énekel.

Kinai és arab művészek színházunkban

A hagyományos Ujév-napi operaestet ezuttal Offenbach foglalja le a «Pariser Leben» c. operettjével. Opera az ujesztendő másodnapjára jut. Gyenge «Tannhäuser» előadás.

A kórusok inkább ne is léteztek volna. Gyöngye zene kar és még gyöngébb szólólisták rontották el az estét.

A «Faust» előadása tűrhető.

«Errári»-ban Friedenberg nürnbergi tenorista éneklé a címszerepet. «Tellini k. a. «Elvirát». La Fontaine «még mindég rekedtségével laborál». A «Zaar és Zimmermann»-ban La Fontaine a cár szerepében: «hála Istennek már nem rekedt.» Ellenben Falkenberg k. a. «mindenképpen indiszponált.»

Egyetlen operaujdonság ebben az esztendőben a «Perdita» Barbieri dalműve, mely a német színpadokon jelentős sikert ért el.

A dalművek színvonala váltakozó. Több a gyenge előadás.

Az érdeklődés az operától mindinkább elfordul. A Trubadur üres ház előtt megy.

Az első operaciklus április elején ér véget. Műsoron vannak: Faust, Tannhäuser, Belisar, Sevillai borbély, Zsidónő, Traviata, Hugenották, Freischütz, Cár és ács, A portici néma, Dinorah, Regiments-tochter.

A színház megleckézteti a sajtót. Inkább büntetni akar. Egy, a színházi állapotokról írott cikk miatt, beszünteti a színlapok kézbesítését. Napokon keresztül az ujság a színházi rovatban a következő közleményt adja le:

Theater. «Unsere sanfte Beurtheilung der hiesigen Theaterzustände hat die löbliche Direction des Theaters veranlasst uns die Theateraffichen nicht mehr zukommen zu lassen.

Nagy érdeklődés nyilvánul meg a kínai udvari színtársulat vendégjátéka iránt.

Szép házak előtt vendégszerepelnek a bécsi Hofburg Theater tagjai: Meixner és Graz urak, Geistinger k. a. Der Winkelschreiber, Gleich und gleich, Kunst und Natur, Der Vetter, Ein höflicher Mann, c. vígjátékokban jól mulat és sokat tapsol a közönség.

A hangversenyek sorát, a román egyelet nyitja meg a Redutban. Műsor:

«Desptate Romane» előadja a parasztkórus Kiszetórol, karmesterük Siepitian román pap. Chopin Fantázia zongorán 4 kézre, előadják Bogdán Gizella és Natália k. a. «Straina» Grosescutól, szavalja Sirbeu k. a. «Ca unu globu de auru» Bolinteanutól, éneklé a román kórus. «Romanulu de sub Munte» potpuri román áriákból, zongorán előadja Nadulescu Vladuné, Szaval-Vulcan ur. Román áriák hegedűn, előadja Sie-

pitian ur, zongorán kísér Kunst ur. «Eu aveam odate» Muresianutól, éneklí a kórus.

A Szerb Dalegylet ugyanesak a Redutban rendezí meg hangversenyét. Műsor:

«Raji» férfíkar Stejanovicstól, éneklí a szerb dalárda Kunst karmester vezénylete mellett. «La Sonambula» zongorafantázia, előadja Zimmermann k. a. «Srbskinja» Stejanevicstól, szavalja Popovics Milessa k. a. «Grni Gori», férfíkar Stojanovicstól, éneklí a szerb dalárda, vezényel Kunst karnagy. «Zura Zori» tenor szóló éneklí Petkovits. «Lammermoori Lucia», fantázia zongorán előadja Izakovics k. a. Kosztics előadása. «Primersky napjevi» Lazartól éneklí a szerb dalárda, zongorán kísér Speer

Reinmann társulatával két hónapig Szegeden játszik, ahonnan július elején tér vissza, «babérok-kal és pénzzel meggazdagodva.»

Reinmannék távollétében Aradi Gerő magyar társulata játszik a színházban. Jó erőkkel, kitűnő előadások. Operet, vígjáték, dráma, színművekből állítja össze repertoárját. Jó madár, Pajkos diákok, Eljegyzés lámpafénynél, Az üldözött honvéd, Peleskei notárius, Lelenc, Házasság gőzerővel, Világvárosi gyásznapok, Egy éj a tengeren, Viola és az alföldi haramiák, Cigány, Bem apó, Vén bakancsos, Váráshegedű, Budavár ostroma.

Aradi Gerő társulatának távozása után, Reinmannék folytatják a nyári színházi szezont. A nyári hónapok színházi életét, vendégszereplések teszik változatossá. Ullmayer Wilhelmine a lemergi színház tagja, egy amerikai akrobata társaság, tiroli énekesek csoportja, a párisi «Clodoches» kedvéért szívesen jár a közönség színházba.

Bendiner, színházi zeneigazgató, a színházban hangversenyez. Nem vált ki érdeklődést.

Wilmers Rezső zongoraművész hangversenyén megtelik a színház. Chopint, Mendelsohnt és saját

műveit játsza. Műsorszámái között Weidt Henrik énekel áriákat és dalokat.

Reinmann újjá szervezi operatársulatát és szeptemberben nyitja meg az őszi évadot a «Hugenották»-kal. Az operaegyüttes tagjai: Peckl Johanna, Frankenberg Jozefin, Polatschek Bella, Reinmanné, Winger k. a. Klass, Sedlmayer, Rosenberger, Körbler, La Fontaine, Trier, Rauch, Scharff, Nedelkó, Arnold.

Repertoár a régi.

Több estén át Raábe Hedvig orosz udvari színesnő, a prózai társulat élén arat sikert.

Egy harmintagu arab művésztársaság vendégszereplésétől sem vonja meg érdeklődését a tömeg.

Eisenbach, a szintársulat új tenoristája, az amsterdami színháznak volt a tagja. A Zsidónőben mutatkozik be előnyösen.

A kórus és zenekar annyira gyenge volt, hogy a szólóistákat nem egyszer hozták ki a taktusból és hangnemből.

A téli szezonban összesen három hangverseny van. Victória Falconi Max Tinazzi, a nápolyi színház primadonnájának «hangversenye fényes bizonyítéka volt annak, hogy milyen értéke és drágagyöngye színházunknak Frankenberg k. a.»

Reményi Ede idei hangversenye is szenzációszámba megy. Mendelsohn: E-moll hegedűverseny. Paganini: Caprició, néhány Chopin átirat és saját szerzeményeiből tevődik össze műsora. Reinmanné énekszámokkal szerepel az estén.

A «Segítő Boldogasszony» Nőegylet hangversenyét a katonazenekar, Barkovits k. a. és Szatmáry Mária (zongora) Barkovits Heléna és Schwefelberg Apollónia (dalok) közreműködésével tartja meg.

Magyar fuvolás - román pásztor ...

Reinmann Ede nyolc esztendő óta temesvári szinigazgató. Szerződése ez év őszén jár le. Szerződésének két évre szóló meghosszabbítását kéri. Kérvénye a városi tanács előtt fekszik. Be sem várva ügyének elintézését, átveszi a würzburgi színház vezetését.

Utóda Stelzer Károly szeptember tizenhetedikén kezdi meg előadásait.

Reinmannék április végéig foglalják el színházunkat. Husvéthétfőn már Szegeden és nyáron Kissingen fürdőhelyen játszanak.

Opera most már csak az ujesztendő hatodik napján jut szóhoz. (Zsidónő.)

Az operaelőadások mind ritkábbak.

Reinmann műsorán hetenkint már csak egy opera szerepel.

A prózai előadások felvonásközeit több estén át Signora Anriketa, a milánói Scala első énekesnője és Holzer, a hamburgi opera első balettmesterének művészi számai töltik ki.

Singer hangversenyénekesnő (Desoff udvari karmester növendéke) ugyancsak prózai előadás keretén belül tartja meg hangversenyét.

A hangversenyek során a legjelentősebb esemény Menter Zsófia, bajor kir. udv. zongoraművésznő estje.

Február negyedikén délután tartja egyetlen hangversenyét a Redutban. Bösendorfer zongorán játszik. A hangszert a bécsi gyáros állítatja hangversenydobogóra ott, ahol Menter Zsófia játszik.

Beethoven: Sonáta op. 81. Chopin: As-dur Polonaise, Fis-dur Nocturne, Rubinstein: Etud és Liszt: VIII. Rhapszódia szerepel műsorán, melyet Reinmanné és La Fontaine énekszámai egészítenek ki.

Művészete mellett ragyogó egyéniségével hozza ekzotázisba hallgatóságát.

Seit einigen Monaten wird in den hervorragenden Journalen, der Oesterreich-Ungarischen Monarchie, der Name Sofie Menter mit seltener Einstimmigkeit als der einer Klavierkünstlerin ersten Ranges gefeiert... Uns war es Freitag Abend gegönnt, die berühmte Pianistin zu sehen und zu hören... Die Natur hat die beste Reklame ihr auf die Stirne gedrückt, sie ist nicht nur ein schönes Mädchen, sie ist von einem Liebreiz, welcher wahrhaft bezaubernd wirkt und für sie einnimmt noch bevor sie sich an das Instrument setzt, auf dem sie Meisterin ist, wie nur eine. Sofie Menter gehört der modernen Schule an... ist aber Künstlerin in des Wortes wahrster Bedeutung insofern sie all die glänzenden Eigenschaften des Virtuosen durch Geist und Seeleadelt... Der Herr Hof- und Kammer-Klavierverfertiger Bösendorfer in Wien stellt der schönen Dame auf ihrem Künstlerfahrten regelmässig einen prachtvollen Konzertflügel zur Verfügung und ein solcher war es auch diesmal, der den Name Bösendorfer volle Ehre machte...

A színházban Klessheim báró, költő tartja előadóját, «az összes operai és szinistagok közreműködésével.» Közkivánatra előadását megismétli.

Weidt Henrik karmester «műkedvelő zenekart» szervez. A tervet városszerte örömmel fogadják «Ries ur a nagy zenebarát a zenekar céljaira évi kétszáz forint támogatást ajánl fel.»

Az Arénát hat napra Popovits szerb szinigazgató társulata foglalja le.

Kletzer Ferenc csellóművész estjén megtelik a színház. Bach, Mendelsohn és Schubert művek mellett, olasz átiratai váltanak ki nagy tetszést. Kletzer-né (költemények) és a katonazenekar működik még közre Weidt karmesterrel.

Második estjén is megtelik a színház. Kletzerné Heinétől és Castellitől szaval, Schwefelberg Apollónia olasz dalokat énekel, Kletzer, Goltermann, Hauser, Schubert műveiből játszik. Legnagyobb sikerét átirataival aratja.

Kampf Károly bécsi Sing-Spiel társulata a jőzsefvárosi «König von Ungarn»-ban tart előadást esténként. A Városi Parkban pedig Neu igazgató «Pester Sing-Spiel» együttese lép fel. (Müller, Stein énekesnők, Weberschick dalénekes, Huber zongorista).

Hergovits Anna és Elza az Aréna vendégei.

Néhány estén át a színház is zsúfolásig telik meg. Weiss Ferenc harminckét tagból álló balettkara jelenti az attrakciót. A balettkar tagjai a pétervári udvari színház legjobbjai. Weiss, a török «Medsid» és az orosz «Vladimir-rend tulajdonosa.»

Magyarországon és Erdélyben ebben az időben harnincegy magyar szintársulat működik.

Stelzer Károly saját költségén tataroztatja a színházat. Két évig ő a bérlője. Stelzer nagyszerű komikus Valamikor a temesvári társulat tagja volt. Szeptember tizenhetedikén nyitja meg az újonnan renovált színházat.

Nézőtér, ülőhelyek, színpadi berendezés ujak, a tagok is jóformán azok.

Az új bérlő vigjátékkal nyitja meg az idényt. A második estén, «Eine leichte Person» volt műsoron. Stelzerrel kurtán bánnak. Rövidre fogják.

Nem való ilyen pikáns darab a színiszczón megnyitására... Vagy még nem érkeztek meg a szintársulat tagjai mind, hogy az igazgató kénytelen ilyen «könnyű» darabbal kezdeni az előadásokat?

A Trubadur nyitja meg az operaelőadások sorát. Jankowska, Hausen, Element, Gassner, Hirsch-el a főszerepekben. Müller karmester vezetése alatt a kórus és zenekar jó.

Az operaműsor egyetlen újdonsága Müller szin-

házi karmester dalműve: «Heinrich II. König von England.» Tragikus opera négy felvonásban. Szövegét Körner szomorujátéka után, a komponista maga írta. A dalmű eddig a laibachi színházban került előadásra sikerrel.

Több vendégénekes fordul meg az operaszínpadon. Vogel Márta a rotterdami színház tagja (Mártha, Lucia, Nachtlager-ben.)

Melzner Luigia a kölni opera tagja (Freischütz, Róbert der Teufel-ben.)

Lurián a szalzburgi színház tagja (Schöne Helene-ben.)

Göttlich a pozsonyi színház tagja (Ernáni-ban.)

Winkler-Isre, Jeney Kornélia (Förster tanár, Sennenthal udvari karmester és Lewinsky volt növendéke) a prózai társulat vendégei.

Telbisz Jenő temesvári származású zeneszerző Wagner-stílusban operát ír «Delila» címen.

Bakody Lajos a neves magyar zongoraművész Bösendorfer-zongorája megérkezett Pestről. Hangversenyét «terem-mizéria miatt» csak néhány nap múlva tarthatja meg. A teremkérdésben nincs gyors megoldás. December másodikára tervezett zongoraestjét csak kilencedikén tarthatja meg a gyárvárosi Casinó termében. Saját művei és átiratai mellett Beethoven: D-dur Sonátáját, Chopin: A-dur Polonézisét és Liszt parafrázisokat játszik.

Bakody hangversenye, az örökös jövés—menést—ajtócsapkodást, huzatos termet leszámítva, hangulat és előadásbelileg nagyszerűen sikerült. Brauvros technikája van. Inkább a romantikus és nemzeti érzelem képviselője, mint a klasszicizmusé. Meleg ünneplésben volt része a zsúfolt teremben.

Bakody Lajos második estjét a Németországban szülylő franciá foglyok javára rendezi. Műsorát francia zongoraművekből állítja össze.

Harmadik estje nem zsúfolt, de lelkes ház előtt zajlott le.»

nemzeti ruhában játsza. «Der rumänische Hirt aus dem Hatzeger-Thal, vorgetragen auf der rumänischen Hirtenschalmei —Fluera— in rumänischen Nationalkostüm, von Concertgeber.»

Mit mond Bakody?...

A vigiátékok és operettek mellett, már alig jut szóhoz az opera. Januárban összesen hat operacst van: Nachtlager (egyszer) Róbert der Teufel (kétszer) Hugonották (kétszer) Stradella (egyszer). Február havában négy opera kerül színre: Die weisse Frau, Romeo és Julia (kétszer) Belisar. Márciusban: Faust, Hugonották, Freischütz, és Müller karmester «Rosamundá»-ja van műsoron. Az operaegyüttes március végén bucsuzik egy operaeegyvelegben.

Az operaelőadások egyetlen vendége Novotny, a salzburgi opera tagja. (Hugonottákban).

A hangversenyek során az esztendő első negyedében Grüner Mária hegedűművésznő és női quintettjével találkozunk a «Sieben Kurfürsten» termében.

Bakody Lajossal, Hauser vak zongoraművésszel Lloyd és Redut termekben.

Reményi májusban hangversenyez a színházban.

A Redutban tartja a Szerb Egylet Besedáját, melyen Martinka karmester vezényletével a szerb kórus, Grundt k. a. (zongora) Jovits (szavalt) Schüssmann k. a. (zongora) szerepelnek.

A nagyszerűen prosperáló operettegyüttes előadásain Rittinger k. a. és Jesensky, a pesti színház táncosai lépnek fel.

A legfiatalabb zenegyesület, a dilettáns zenekar Lenau-hangversenyt rendez a színházban, a Lenau-emlékmű javára. A rendezvény kitűnően sikerül, megismétlik. A zenekar teljesítménye kifogástalan. Bemutatkozása örömet és meglepedést vált ki. Az együttes élén Sedlmayer Ferenc áll. Zenekarát katonazenészekkel egészíti ki.

Die Aufführung erwarb sich den allgemeinsten Beifall. Die Ouvertoure aus «Athalia» wurde vor den dilettanten Orchester, das aus den schon längst in ähnlichen Leistungen bewehrten Herrn Brenner, Fischer, Freund, Gerger, Járay, Kraul L. und E. Kunst, Paffen, Speer, Stielly, Stumpfoll, Suchan Ed. und Martin Weiss komplettiert durch Mitglieder der Militärkapelle bestand unter Direktion des Herrn Franz Sedlmayer auf das Glänzendste exekutirt. Wir glauben hieran den nicht zeitgemässen Wunsch knüpfen zu dürfen, dass das nun einmal gewonnene Dilettantenorchester auch beisammen bleiben möge um vereint mit den bereits einmal erwähnten Männerchor das musikalische Leben Temesvars auch nach dieser Seite hinzu ergänzen. Symphoniekonzerte und Liedertafel waren etwas, was gerade eine Lücke in dem hiesigen musikalischen Leben ausfüllen würde...

Bakody Lajos hangversenyén ezuttal is, inkább saját kompozícióit és átiratait tűzi műsorra. Ehrbarféle zongorán játszik, «mely oly kitűnő gyártmányu hangszer, hogy a terem rossz akusztikája dacára, a művész minden bravurját érvényre juttatta.»

A hangversenyző a legborzalmasabb fortéből, a legeszményibb pianóval ámulatba ejtette közönségét.

Bakody Lajos tavaly is rossz akusztikájú teremben játszott. Akkor csapkodtak az ajtót, jöttek mentek hangverseny alatt. Első estjén volt közönsége, a másodikon kevesebb. Bizonyára széjjel nézett városunkban és érdekelte zenekulturánk is. Dolga végeztével, elmondja véleményét Temesvárról.

...Das hier in Temesvar die Musikkunst noch eine sehr niedrige und traurige Stufe einnimmt, beweist nebst vielen andern hauptsächlich dass Temesvar mit seiner Einwohnerzahl zirka 35.000 Seelen ausser einem serbi-

schen und romänischen Männergesangsverein weiter gar nichts besitzt (abgesehen von mehreren von einen edlen Streben erfüllten aber mehr Privaten Dilettanten Kreisen D. R.) was an ein öffentliches, klassisches Musikleben und Kunstlehre hinweisen würde. Heute besitzt nämlich Temesvar, das sonst mehr deutsche Temesvar keinen deutschen und als ungarische Provinzstadt auch keinen ungarischen Gesangsverein, keine Musik-Akademie für gemischten Chorgesang oder für Orchesterale Massen-Aufführungen, weiters keine öffentliche Privat-Musikschulen und — horribile dictu — auch kein Städtisches Musikkonservatorium, worin für arme Kinder unbemittelter Eltern um geringen Preis das Geist und Herz bildende Evangelium der göttlichen Tonkunst eingedenk des Satzes: Musik Theilt den Kindern den Himmel aus gepredigt und zum moralischen Nutzen der Menschheit verbreitet werden könne. Dieser Mangel eines solches Kunstinstitutes oder einer derartigen Kunstgesellschaft ist hier doppelt auffallend, da wir in unzähligen Städten Ungarns selbst in kleineren und eo ipso gleich grossen wie Temesvar bereits derartige Kunstinstitutionen wenn auch oft ein ganz miniature antreffen so wie z. B. Orawicza, Weisskirchen, Szegedin usw.

Hauser vak zongoraművész műsorán Beethoven: As-dur Sonáta, Mendelsohn: Preludium és Fuga, Chopin: Nocturno, Liszt: Tannhäuser parafrázis és Magyar Rapszódia szerepelnek. Közreműködnek: Friedmann kántor és Metzner k. a. (ének) Göttichné (szavalat.)

Tegnap tartotta a Lloyd-teremben Hauser vak zongorista hangversenyét telt ház előtt. A vak művész minden tekintetben művésze hangszerének és a klasszikus zeneművészet különös képviselője. Friedmann kántor és Metzner k. a.

operaénekesnő sok finomsággal és sikerrel énekeltek, míg Göttichné szavalata szép volt.

Második hangversenyén a közreműködők: Vogel k. a. Speer, Heim, Riedl, Dostal, Hiessinger, Rabacher Ruschil, Kaufmann, Szabady, Bendiner és Panics urak.

A tizenkéttagu tiroli énekes társaság, mely Pesten három hónapig állandóan telt házak előtt produkálta magát, Kofler és Pleitner vezetése mellett, husvéthétfőjén kezdi meg vendégszereplését Temesváron.

A dómeigyűttes nagycsütörtökön este Pfeiffer vezetése alatt, előadja Pergolese «Stabat Mater»-ét. Szólisták: Hochensinnerné és Schwefelberg Apollónia.

Pfeiffer Móric a husvéti ünnepek után, betegsége Bécsben keres gyógyulást. Julius tizenharmadikán a bécsi Allgemeinen Krankenhausban ötvenhárom éves korában meghal. Másfél évtizeden át volt a székesegyház karnagya, a zeneművészet önzetlen szolgálója és élharcosa. Halálos ágyán arra kérte környezetét, vigyék Temesvárra. Bécsben temették el.

Az Arénának egymásután több vendége van: Francois Rappo harminchattagú társulata, Merkl-Mantley amerikai énekestársaság, Erl-Firdler operett-énekesnő és Hugó operetténekes.

A pesti magyar szintársulat Stelzertől kérdi, milyen feltételek mellett hajlandó az Arénát átengedni. Stelzer a bevétel ötven százalékát igényli.

A színházban Reményi Ede tartja egyetlen hegedüestjét, melyen a most alakult tűzoltózenekar Bendiner vezetésével működik közre. (Egmond-nyitány.) Reményi: Beethoven D-dur hegedüversenyét, Paganini Etudót, saját szerzeményü fantáziáját, Liszt, Chopin, Schumann saját átiratban és Plotényivel, Spohr duettet játsza.

Weidt Henrik karmester francia szövegre írja legújabb operáját. Címe: «Adelma». Száznegyolcadik műve.